

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

SOUČASNÉ TRENDY UPLATŇOVANÉ VE VÝCHOVĚ DĚTÍ V KONTEXTU SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

CURRENT TRENDS APPLIED IN CHILD REARING IN
THE CONTEXT OF SOCIAL NETWORKS



Magisterská diplomová práce

Autor: **Bc. Pavlína Kabrdová**
Vedoucí práce: **PhDr. Veronika Šmahajová, Ph.D.**

Olomouc

2024

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Veronice Šmahajové, Ph.D. za užitečné připomínky i za její trpělivé a chápající vedení. Děkuji za ochotu a angažovanost, s kterou k této práci přistupovala, i za všechny čas, který jí věnovala. Velký dík patří rovněž osloveným respondentkám, které byly ochotné zapojit se do výzkumu a podělit se tak se mnou o své myšlenky a zkušenosti.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Současné trendy uplatňované ve výchově dětí v kontextu sociálních sítí“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 25. 3. 2024

Podpis

Obsah

1 Vymezení pojmu výchova	7
1.1 Styly výchovy	8
1.1.1 Autoritářský výchovný styl	8
1.1.2 Autoritativní výchovný styl.....	9
1.1.3 Permisivní výchovný styl	9
1.2 Vývojové hledisko	10
2 Výchova v pojetí tradičních psychologických teorií.....	12
2.1 Výchova v pojetí behaviorismu.....	13
2.1.1 Behaviorismus na našem území.....	14
2.1 Výchova v pojetí psychoanalýzy.....	15
2.2 Teorie attachmentu	16
2.4 Výchova v pojetí individuální psychologie Alfreda Adlera.....	18
2.5 Humanistický přístup k výchově dětí	20
2.6 Kritický pohled na tradiční teorie	22
3 Současné přístupy uplatňované ve výchově dětí	24
3.1 Kontaktní rodičovství	24
3.1.1 Kontaktní rodičovství v České republice	26
3.1.2 Kritický pohled na kontaktní rodičovství.....	27
3.2 Respektující přístup.....	30
3.2.1 Respektující přístup v České republice.....	32
3.2.2 Kritický pohled na respektující přístup.....	33
3.3 Nevýchova	34
3.1.1 Kritický pohled na přístup Nevýchova.....	36
4 Online sociální sítě	38
4.1 Instagram	39
4.1.1 Funkce Instagramu.....	40
5 Výzkumy zabývající se problematikou výchovy dětí v kontextu sociálních sítí.....	42
6 Výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky	46
6.1 Výzkumný problém	46
6.2 Výzkumné cíle a otázky	47

7 Aplikovaná metodologie.....	49
7.1 Typ výzkumu	49
7.2 Metody sběru dat	49
7.3 Výzkumný soubor	51
7.3.1 Výběr výzkumného souboru	51
7.3.2 Charakteristiky výzkumného souboru.....	52
7.4 Metody zpracování a analýzy dat	53
7.5 Etické aspekty výzkumu	55
8 Výsledky výzkumu	56
8.1 Typ sdílených příspěvků	57
8.1.1 Sdílený obrázek	57
8.1.2 Text příspěvku	58
8.1.3 Instagramová Stories.....	61
8.2 Obsah sdílených příspěvků	62
8.2.1 Výchovná témata sdílená v rámci mateřských profilů	62
8.2.2 Ostatní témata sdílená v rámci mateřských profilů	66
8.3 Přístupy k výchově dětí uplatňované mezi matkami ve společnosti	68
8.3.1 Psychologické aspekty související s výchovným stylem matek.....	68
8.3.2 Zkušenosti matek z mateřství	79
8.4 Souvislost mezi sociálními sítěmi a výchovou dětí	80
8.4.1 Informační zdroje současných matek	80
8.4.2 Pojítka mezi výchovným přístupem oslovených respondentek a matek z Instagramu	84
8.5 Odpovědi na výzkumné otázky	85
9 Diskuze	91
9.1 Diskuze výsledků výzkumu.....	91
9.2 Diskuze metodologických specifik, přínosů a limitů studie	95
9.3 Diskuze další perspektivy budoucího výzkumu v dané oblasti.....	97
10 Závěr.....	99
11 Souhrn	100

ÚVOD

Výchova dětí se v současné době může v mnohém lišit od výchovy v předchozích generacích. Tak, jak se mění doba, mění se i výchovné trendy. Jedním z prvků, který do současných výchovných přístupů vstupuje, jsou sociální sítě. Ty mají ve společnosti stále větší popularitu, proto není překvapením, že se tento fenomén může dotýkat i současných matek. Mezi množstvím témat, která se na sociálních sítích objevují, můžeme nalézt i obsah týkající se výchovy. Matky se mohou stát jeho příjemkyněmi, ale i tvůrkyněmi. Naše práce se zaměřuje na obě tyto strany s cílem porozumět souvislostem šíření obsahu na sociálních sítích v rámci mateřských profilů a současných přístupů k výchově dětí.

Opíráme se o poznatky odborníků, kteří se tématu výchovy věnovali. Nabízíme náhled na tradiční psychologické teorie, které se ovšem mohou promítat i do současných výchovných přístupů. Představujeme významné výchovné trendy současnosti a kriticky hodnotíme jejich slabá i silná místa. V další části se dostáváme do světa sociálních sítí, kde se naším hlavním tématem stává Instagram. Tato oblíbená platforma je zároveň východiskem našeho zkoumání. Jaký obsah matky na Instagramu šíří? Jaké výchovné trendy jsou zde prezentovány?

Na začátku výzkumu stála obava z negativního dopadu instagramových profilů spravovaných neobornicemi, navíc často s nedostatkem zkušeností, šířících do světa rady, jak se správně k dětem chovat. Matky na straně čtenářek tyto rady mohou bezmezně přijímat, a tím se vystavovat rizikům čerpání informací z neověřeného zdroje. Je ale situace skutečně takto černobílá? Jaké přístupy matky ve výchově dětí uplatňují a podle jakých zdrojů se vlastně řídí? Jak na mateřské instagramové profily nahlíží ony? Pro rozklíčování této problematiky volíme kvalitativní výzkumný design využívající tematickou analýzu. Klademe si za cíl popsat způsob prezentace výchovy na sociálních sítích v rámci mateřských profilů, představit výchovné přístupy, ke kterým se současné matky přiklánějí, a zhodnotit, jakým způsobem se v těchto postojích obsah šířený na sociálních sítích odráží.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmu výchova

Ústředním tématem celé práce je výchova dětí. Mezi tradiční autory v této oblasti patří např. Baumrindová (1971), Watson (1913/1994), Bowlby (1982/2023), Ainsworthová (1979), Adler (1927/2018) či Bühlerová (1964). Ze současných autorů téma rozpracovali třeba Sears a Searsová (2001) či Aldortová (2010), z českých autorů pak Kopřiva et al. (2008) či Králová (2014). Než se ale budeme věnovat jednotlivým koncepcím a vymezením toho, jak je k výchově dětí přistupováno v současnosti, téma nejprve obecně zarámujeme. Tato kapitola tedy pojem výchova nejprve vydefiniuje a následně představí jednotlivé výchovné styly. V závěru kapitoly přiblížíme vývojové aspekty, se kterými se mohou matky potýkat v rámci výchovy dětí ve věku do šesti let. Právě toto období je totiž sledováno v námi provedeném výzkumu.

Výchovu lze tradičně definovat jako „*záměrné a k určitému cíli směřující působení dospělých na děti s použitím určitých výchovných prostředků a metod*“ (Čáp, 1996, s. 13). Jedná se tedy o působení vnějších podmínek jako je přesvědčování, tresty či odměny, které ovlivňují vývoj jedince (Čáp, 1996). Celkové výchovné působení na dítě lze označit jako **styl výchovy**. Konkrétní výchovný styl vymezuje zásadní momenty výchovné interakce mezi dospělými a dětmi, vzájemné emoční vztahy, klima společných činností apod. Jedná se o poměrně stálou charakteristiku, která může být z velké části vědomá, ovšem vliv zde mají i aspekty neuvědomované či převzaté z tradice (Gillernová, 2011).

Za základní charakteristiky výchovného stylu lze považovat především emoční vztah a výchovné řízení. Emoční vztah lze vyjádřit na škále „láska a kladný postoj“ až „nepřátelství a záporný postoj“. Výchovné řízení je možné definovat póly autonomie a minimální řízení na jedné straně a maximální řízení na straně druhé (Mertin, 2021). Popisem konkrétních výchovných stylů se budeme zabývat nyní.

1.1 Styly výchovy

Jako první se klasifikaci stylů výchovy věnovala Baumrindová, která přišla s koncepcí tří základních stylů – **autoritářského**, **autoritativního** a **permisivního** (Kuppens & Ceulemans, 2019). Bližší popis těchto stylů je obsažen v následujících podkapitolách.

1.1.1 Autoritářský výchovný styl

Autoritářsky orientovaní rodiče své děti především kontrolují a hodnotí jejich chování z hlediska standardů vyšší autority. Za přednost je považována schopnost kontroly, jsou zde tedy uplatňována rázná, represivní opatření omezující jednání z vlastní vůle dítěte. Je dbáno na projev respektu vůči autoritě, práci i k tradičním strukturám (Baumrind, 1971). Sartaj a Aslam (2010) uvádějí, že v západní společnosti je tento výchovný styl dlouhodobě považován za negativní. Provedli studii zkoumající vztah mezi autoritářským a autoritativním výchovným stylem. Respondenty zde bylo 200 studentů ve věku od 16 do 19 let, kterým byly předloženy dotazníky PAQ (Parental Authority Questionnaire) a BAI (Bell's Adjustment Inventory). Autoři potvrdili dřívější poznatky konstatující, že adolescenti s autoritářskými rodiči mají negativní vztah ke svému domovu a zároveň disponují horším zdravotním i emočním nastavením.

Hart et al. (2003) ve svém review zaměřeném na téma komunikačních schopností v dětství konstatují, že díky výrazné kontrole, která se dětem vychovávaným autoritářským stylem dostává, je blokována možnost poučit se z vlastních chyb. Rovněž se u nich může rozvinout postoj vlastní nezodpovědnosti za to, co se jim v životě děje. Autoritářský výchovný styl navíc koreluje s negativním sebevnímáním. Kooraneh a Amirsardari (2015) uvádějí, že autoritářský styl považují za nepřijatelný, neboť vykazuje rysy jako je netečnost, bezcitnost, přísnost či nedostatek pozornosti k vývojovým potřebám dětí. Na základě jejich deskriptivně – korelačního výzkumu provedeného na 357 vysokoškolských studentech lze konstatovat, že jedinci, kteří v dětství prošli autoritářským výchovným stylem, mohou v budoucnu usilovat o získání emocionální podpory pomocí uspokojování potřeb druhých, podrobováním a obětováním se ostatním, případně hledáním uznání. To vychází především z přehlížení jejich potřeb v dětství.

1.1.2 Autoritativní výchovný styl

Rodiče praktikující autoritativní styl výchovy rovněž řídí aktivity svých dětí, ovšem racionálně, s orientací na problém. Své kroky dětem vysvětlují, uznávají expresivní i instrumentální prvky výchovy, autonomii, ale i disciplinovanou konformitu. Rozdíly mezi rodiči a dětmi jsou zde tedy pevně kontrolovány, nicméně dítě není příliš svazováno omezeními. Je dbáno na úkoly rodiče jako dospělého jedince, ovšem nejsou opomíjeny ani zájmy dětí. Zároveň jsou potvrzovány kvality dítěte i stanovány standardy pro jeho chování v budoucnu. K dosažení cílů je používána síla, ale i rozum. Rozhodnutí nejsou činěna na základě konsensu či přáních dítěte, avšak rodič sám sebe nepovažuje za neomylného a nedotknutelného (Baumrind, 1971).

Sartaj a Aslam (2010) uvádějí, že autoritativní styl má příznivý vliv na psychické zdraví i studijní výsledky dětí. Dle Baumrindové (1971) lze právě tento styl výchovy považovat za optimální s nejlepšími výchovnými výsledky. Marsiglia et al. (2007) upozorňují na to, že se jedná o styl korelující s pozitivním sebevnímáním. Díky tomu, že rodiče dětem umožňují poučit se ze svých vlastních chyb a jednat nezávisle, může se u nich dostatečně rozvinout sebedůvěra vyznačující se vysokou mírou přijetí i kontroly. Rodiče sice své děti kontrolují, zároveň jsou ale také vřelí a pečující. Z dětí se tak mohou stát kompetentní, sebevědomé a prosociální osoby.

1.1.3 Permisivní výchovný styl

Rodičovská výchova v duchu permisivního stylu odmítá užívání trestů, rodič své dítě plně akceptuje a vysvětluje mu jednotlivá rodičovská pravidla. Rozhodnutí rodiče činí společně s dítětem, nekladou na něj příliš mnoho požadavků na zodpovědnost za domácnost či za své chování. Dítě má možnost regulovat vlastní činnost, není ze strany rodiče ovládáno ani pobízeno k poslušnosti. Je zde snaha o činění racionálních kroků, ovšem bez použití moci k domáhání se určitého způsobu jednání (Baumrind, 1971). Jedná se o výchovný styl charakteristický projevem vřelosti vůči dítěti s nízkou úrovní disciplíny a struktury. Míra komunikace ze strany dítěte směrem k rodiči je zde vyšší než od rodiče k dítěti (Niaraki & Rahimi, 2012).

I tento výchovný styl ovšem přináší určitá rizika. Nikoogoftar & Seghatoleslam (2015) provedly deskriptivní průřezový korelační výzkum, do kterého bylo zapojeno

180 respondentů – jednalo se o 60 adolescentů a jejich rodiče. Rodičům byl administrován dotazník PSQ (Parenting Styles Questionnaire), adolescentům dotazník SPQC (Seattle Personality Questionnaire for Children). Autoři došli k závěru, že permissivní výchovný styl může u dětí později korelovat s výskytem násilného a výbušného chování, případně s hyperaktivitou. Rizikem je rovněž rozvoj depresivní či úzkostné poruchy, v tomto ohledu je ovšem rizikovější styl autoritářský. Děti navíc mohou trpět nedostatkem svědomí či zvědavosti. Na straně matek je tento výchovný styl spojený s možnými obtížemi ve vedení.

1.2 Vývojové hledisko

Tato práce je zaměřená na posouzení vlivu sociálních sítí na výchovu dětí ve věku do šesti let. Uvedené období tedy nyní blíže představíme a nastíníme tak hlavní aspekty, s kterými se mohou matky při výchově takto starých dětí setkávat. Dle Langmeiera a Krejčířové (2006) lze dětský život do šesti let vymezit čtyřmi vývojovými obdobími – novorozeneckým, kojeneckým, batolecím a předškolním.

Novorozenecké období pokrývá první měsíc života dítěte, kdy je jeho hlavním úkolem adaptace na nové prostředí (Vágnerová & Lisá, 2022). Ústředním bodem v životě dítěte je v tomto období matka. Je pro něj znamením bezpečí, předvídatelnosti, jistoty, uspokojování potřeb i zdrojem potravy. Důležitou roli hraje rozvoj vzájemné interakce mezi matkou a dítětem. Ta se skládá především z úsměvů, dotyků, zrakových kontaktů a jednoduchých slov. Jednou z cest k navázání interakce je kojení. Matka v období šestinedělí potřebuje především dostatek klidu a možnost odpočinku. Matky prvorodičky navíc oceňují možnost sdílení aktuálních prožitků i obdržení praktické pomoci ze strany ostatních (Chvílová Weberová, 2021).

Období kojenecké probíhá po zbytek prvního roku života dítěte (Langmeier & Krejčířová, 2006). Dochází k rozvoji množství kompetencí, které se stávají předpokladem osamostatňování dítěte v následujícím období. Vývoj ovšem obvykle neprobíhá u všech dětí stejně, značnou roli zde hrají jeho vrozené předpoklady, např. temperament (Vágnerová & Lisá, 2022). Jedná se o období intenzivního rozvoje motoriky, lokomoce, vokalizace, základů seberegulace, komunikace i kognice.

Významnou potřebou je zajištění fyziologických potřeb i přiměřené stimulace provázené pocitem bezpečí a důvěry ve vztahu s primární pečující osobou (Chvílová Weberová, 2021).

Batolecí období tvoří druhý a třetí rok života. U dítěte se v tomto věku rozvíjí významné dovednosti jako je chůze či řeč, což často vzbuzuje pozornost okolí. Dítě je v tomto období velmi roztomilé, ale zároveň i vzdorovité a náročné na čas a trpělivost rodičů (Langmeier & Krejčířová, 2006). Dochází u něj k osamostatňování, k expanzi do širšího světa i uvolňování z různých vazeb, např. z blízké vazby s matkou. Typické je úsilí o sebeprosazení, potvrzení svých kompetencí, ale i objevení vlastních limitů (Vágnerová & Lisá, 2022).

Předškolní období je vymezeno dobou od tří do šesti let. Děti v tomto věku zbožňují pohádky, neboť se do popředí dostává jejich fantazijní prožívání (Kosová, 2021). Charakteristické zde je intuitivní uvažování dítěte, egocentrismus v myšlení i komunikaci či lpění na svém pohledu. Jedná se zároveň o období iniciativy, kdy dítě potřebuje něco zvládnout či vytvořit, a potvrdit tak svoje kvality. Sociální vztahy dítěte začínají přesahovat oblast rodiny směrem k rozvoji vztahů s vrstevníky. Jedná se o fázi přípravy na život ve společnosti, dítě tedy musí přijmout určitý řád, ale zároveň se i umět prosadit a spolupracovat (Vágnerová & Lisá, 2022).

Je patrné, že přístup matek k dětem se v průběhu jejich života mění, a to v závislosti na tom, v jakém vývojovém období se zrovna nacházejí. Gillernová (2011) naznačuje, že přístup k výchově dětí se ve společnosti ovšem mění i z hlediska historického vývoje. Následující kapitola tedy nabízí exkurz s cílem představit některé významné přístupy a teorie, které mohly mít v minulosti na výchovu dětí vliv. Můžeme předpokládat, že tyto tradiční teorie budou ovlivňovat i současné matky, ať už v jejich souhlasu s danými myšlenkami, či v odmítnutí těchto přístupů.

2 Výchova v pojetí tradičních psychologických teorií

Téma historie výchovy dětí dlouho nebylo v popředí výzkumných zájmů. Vlivem četných společenských změn v průběhu času se ovšem přístup k výchově dětí značně proměňuje. Společnost zaznamenává vývoj z hlediska genderových otázek, a tedy i role otců a matek ve výchově, mění se materiální zabezpečení rodin, úroveň zdravotnictví apod. Uvedené faktory mohly rodiče v minulosti fyzicky i psychicky vyčerpávat, což do značné míry ovlivňovalo jejich rodičovskou praxi (Bailey, 2014). Zaměříme se proto na to, jakým způsobem se vyvíjely jednotlivé psychologické teorie o výchově dětí směrem k současnosti, a výše zmíněnou proměnu výchovných přístupů se tak pokusíme nastínit.

Jak uvádí Long (2004) zájem o téma výchovy začal ve společnosti značně narůstat v uplynulých desítkách let. Mezi populaci se začaly dostávat nejen knižní publikace s touto tematikou, ale i četné články či televizní pořady. Stearns (2003) dodává, že 20. století je často nazýváno „stoletím dítěte“ a zdůrazňuje, že zaměření společnosti na děti a jejich výchovu v uplynulém století skutečně strmě vzrostlo.

V této kapitole se zaměříme na jednotlivé myšlenkové směry, které během uplynulých desítek let přístup k výchově dětí ovlivnily. Uvedeno zde bude pět psychologických koncepcí, a to **behaviorismus, psychoanalýza, teorie attachmentu, individuální psychologie a humanismus**. Významnými představiteli těchto koncepcí jsou např. Watson (1913/1994), Skinner (1982), Benedeková (1959), Spock & Rothenberg (1945/1992), Bowlby (1982/2023), Ainsworthová (1979), Adler (1927/2018), Bühlerová (1964) či Rogers (2020). V závěru kapitoly bude navíc zhodnocen přínos jednotlivých teorií směrem k současnému přístupu k výchově dětí.

2.1 Výchova v pojetí behaviorismu

Jak uvádí Masopustová a Hanáčková (2018) jedním z prvních odborníků, který se věnoval výchově dětí, byl Watson. Dle Watsona (1913/1994) by cílem psychologie mělo být především předvídání a řízení lidského chování. Odklonil se tedy od výzkumu lidského vědomí a pokusil se přiblížit psychologii přírodním vědám. Přispěl tak k rozmachu tradice behaviorismu, která ovlivnila řadu dalších autorů a rozvoj četných teorií (Moore, 2011). Behavioristické teorie do značné míry vycházejí z experimentů se zvířaty. Jedná se o např. o Pavlovovu teorii podmíněných podnětů, kterou zkoumal na psech, či o Skinnerovu teorii operantního podmiňování, k jejímuž rozvinutí experimentoval s chováním holubů. V těchto teoriích se setkáváme s pojmy jako je odpověď na podnět, posilování či opakování (Hinduja, 2021).

Výchova dětí dle Watsona by měla být založena především na pravidlech, nárocích na dítě, výrazných hranicích a pevné kontrole nad jeho chováním. Projevy lásky či emocí k dítěti by naopak mohly vést k jeho rozmazlení (Masopustová & Hanáčková, 2018). Watsonovy názory byly dalšími odborníky mnohokrát označeny za rozpačité či dokonce škodlivé (Koops & Zuckerman, 2003), svým dílem ovšem Watson zvýšil zájem o psychologii dětí a rozvinul metody výzkumu zaměřeného i na ty nejmenší děti. Jednalo se především o využití metody pozorování (Reese, 2013). Největšího vlivu se Watsonovým myšlenkám na výchovu dětí dostalo v období od konce první světové války do 30. let 20. století (Koops & Zuckerman, 2003).

V duchu behaviorismu byla popsána mj. teorie učení založená na chování, která říká, že rozlišujeme dva typy chování – adaptivní a maladaptivní. Obě tyto formy je možné si osvojit či měnit v rámci procesu učení. Lze tedy očekávat, že žádoucí chování bude vést k dalšímu opakování, zatímco nežádoucí chování opakováno nebude. Jako příklad se uvádí známkování žáků ve školách, kde hezké známky vedou k uznání ze strany rodičů, a dá se očekávat, že žáci budou v tomto svém úspěšném vzorci pokračovat (Kandiri, 2017). Právě učení Watson označil za hlavní princip umožňující vysvětlit chování i vývoj jedince. Dítě je dle něj nepopsaný list a hlavní úloha proto zůstává na rodičích. Pokud rodiče vyvinou dostatečné úsilí, může se z jejich dítěte stát kdokoliv dle přání. Rodiče by měli ve výchově působit jako učitelé a jejich děti jako žáci.

K výchově dětí by dle Watsona rodiče měly přistupovat především racionálně a nenechat se unést svojí intuicí (Koops & Zuckerman, 2003).

Skinner (1982) popisuje, jakým způsobem využil princip operantního podmiňování u své vlastní dcery Deborah. Uvádí příklad, kdy spolu seděli v setmělé místnosti, a autor se rozhodl rozsvítit. Poté opět zhasl a rozsvítil až ve chvíli, kdy dcera zvedla ruku. Tento proces zopakoval ještě několikrát a dcera stále aktivně zvedala ruku, aby přivolala světlo. Podobného jevu si dle autora můžeme všimnout i ve chvílích, kdy dítě dostane do ruky chrastítko a manipuluje s ním. Na základě operantního tréninku se, dle této teorie, děti učí a získávají i dovednosti jako je mluvení, zpěv, tanec, hraní her apod. Skinner se domníval, že právě postup operantního podmiňování dosáhne u dětí největšího výchovného efektu (Hunt, 2015).

Výše popsané myšlenky lze považovat za typické především pro prostředí USA (Förster, 2005). Následující podkapitola tedy nabídne pohled na zastoupení behaviorismu v našem prostředí.

2.1.1 Behaviorismus na našem území

Behaviorální psychologie, která se na začátku 20. století začala šířit v USA, byla v našem prostředí vnímána spíše jako cizorodý směr. Větší tradici měly na území dnešní České republiky spíše mentalistické teorie, introspektivní metoda či subjektivismus. Nový směr americké psychologie zde často „narážel“ na poněkud rigidnější a konzervativnější myšlenkové zakořenění. Behaviorismus byl v českém prostředí spíše kritizován a odmítán jako příliš mechanický. Jedním z mála, komu se podařilo v 1. polovině 20. století přivést myšlenky amerického behaviorismu na naše území, byl Příhoda (Förster, 2005).

Jednalo se o významného pedagoga a psychologa, který výrazně ovlivnil oblast školství. Usiloval o převedení vědeckých poznatků do pedagogiky i psychologie tak, aby hlavní metodou ve školách byla aktivní reakce na podnět, tedy reakce na problém, který vede k přemýšlení (Hoskocová et al., 2016). Dále např. obhajoval význam testů, vymezoval se proti tradičnímu pojetí zkoušení ve školách a dokládal vlivy tohoto zkoušení na žáky (Förster, 2005). Vzhledem k polické situaci u nás ve 2. polovině 20.

století bylo pronikání behaviorismu do našeho prostředí ještě více znemožněno a k jistému oživení mohlo dojít až po roce 1989 (Förster, 2005).

2.1 Výchova v pojetí psychoanalýzy

Psychoanalytické pojetí klade ve výchově velký důraz na působení matky. Udává, že právě empatická, citlivá matka, která je na dítě adekvátně naladěná, působí kladně na jeho vývoj a zabraňuje u něj rozvoji psychopatologie (George & Solomon, 1999). Oproti Watsonovu pojetí zde na dítě není nahlíženo jako na prázdnou nádobu, nýbrž jako na jedince, jehož psychika již obsahuje síly jako je sexualita či agresivita. Dítě tedy nelze označit za zcela nevinné, jak bylo dříve předpokládáno. Jeho chování ovládají instinkty a právě působení rodičů udává kvalitu jeho prožitků. Důraz je kladen na první roky života dítěte, špatné zkušenosti z tohoto období mohou mít zničující dopad na následující vývoj (Koops & Zuckerman, 2003).

V rámci psychoanalýzy byla vypracována vývojová teorie definující stádia vývoje pomocí konfliktů, které dítě řeší (Koops & Zuckerman, 2003). Např. kojenecké období bylo definováno jako stádium primárního narcismu. Matka v tomto období pro dítě není ustálenou figurou, ale spíše objektem umožňující uspokojování jeho pudů. Mateřskou figuru získává dítě až postupně v průběhu interakcí uskutečňovaných během krmení. I přes význam, který psychoanalýza postavě matky přikládá, se ale klasické pudové teorie příliš nezabývají tématem mateřství. Prvním psychoanalytikem, který toto téma systematicky rozpracoval, byla Benedeková ve své práci týkající se rodičovství (George & Solomon, 1999).

Benedeková (1959) vyhází z teorie libida, v rámci které je popsán vývoj jedince na základě postupné integrace sexuálních pudů. Uvádí, že vývoj nekončí adolescencí, jak se v teorii běžně uvádí, nýbrž pokračuje dál a má tedy vliv i na rodičovství. Poukazuje na vývoj matky, a to především v průběhu těhotenství, kdy její self doznává významné proměny. Na tyto myšlenky navazuje např. Kohut, který koncept mateřství rozpracoval a poukázal na tendence matek učinit z dítěte centrum svého zájmu a uzpůsobit mu svůj vlastní vnitřní svět (George & Solomon, 1999).

Téma výchovy mezi psychoanalytiky otevřel i Spock (Koops & Zuckerman, 2003). Ve svém díle dává konkrétní rady, jak při výchově dětí postupovat. Normalizuje nejrůznější pocity, které rodiče mívají, zabývá se úlohou otce při výchově, podporuje lásku rodičů k dítěti, fyzický kontakt s dítětem, ale i vhodné nastavení denního řádu a množství dalších témat. Důraz klade na zkušenosti a intuici rodičů, ale také na autonomii dítěte, které často samo ví, co je pro něj správné (Spock & Rothenberg, 1945/1992). Vychází z psychoanalytických koncepcí. Ty ovšem převádí do jazyka srozumitelnějšího běžné populaci. Jeho dílo zaznamenalo v USA velký úspěch a stalo se častým argumentem nastupující generace matek, která se vymezovala vůči autoritativnímu přístupu k výchově v předchozích generacích (Carp, 2000).

2.2 Teorie attachmentu

Podobně jako psychoanalytické teorie je i teorie attachmentu založena na principu významu přítomnosti citlivé a empatické matky pro vývoj dítěte (George & Solomon, 1999). Kahr (2022) uvádí, že průkopník teorie attachmentu, Bowlby, do značné míry vycházel z díla Freuda. Již Freud v některých svých dílech upozorňoval na význam připoutání. Bowlby tyto myšlenky převzal, významně rozpracoval a rozšířil. Jak dokládá Blum (2004), Bowlby svým dílem ovlivnil řadu dalších výzkumů a teorii attachmentu oddělil od klasických psychoanalytických myšlenek. Upustil od psychoanalytické teorie pudů a biologických instinktů. Do určité míry se rovněž odklonil od intrapsychických úvah, včetně fantazie, směrem k vnějším projevům chování a reálné zkušenosti.

Dle teorie attachmentu dítě od svého narození prožívá rodinný systém skrze vztah s primární pečující osobou. Na základě tohoto vztahu si dítě vytváří obraz o okolním světě, ale také samo o sobě. První roky života dítěte tedy určují jeho další vývoj (Meyer et al., 2013). Očekává se, že způsob, jakým dítě organizuje své chování vůči matce, předurčuje chování, které bude v budoucnu projevovat ve vztahu k ostatním objektům prostředí. Tyto vzorce jej tedy provázejí celým následujícím vývojem (Ainsworth, 1979). Každý jedinec disponuje vrozeným pudem utvářet s ostatními pouto. Právě tento pud umožňuje kojencům získávat od pečujících osob reakce, které jsou pro ně základem přežití (Meyer et al., 2013). Dítě je již při narození

vybaveno behaviorálními systémy připravenými k aktivaci, jedná se např. o nenatální pláč, sání či orientaci. Později se přidává např. úsměv, žvatlání, chůze. Na základě těchto systémů může dojít k dalšímu rozvoji citové vazby (Bowlby, 1982/2023).

Úspěšně utvořené pouto mezi dítětem a primární pečující osobou mimo jiné zapříčiňuje prožívání stresu ve chvílích odloučení (Meyer et al., 2013). Dle Bowlbyho (1982/2023, s. 20) děti, které byly odebrány matce „*obvykle reagují velmi intenzivně a po opětovném shledání běžně vykazují buď zvýšenou míru separační úzkosti, nebo nezvyklé citové odcizení*“. Dítě, které si k matce utvořilo relativně jistý vztah, bude tedy ve chvílích odloučení reagovat nejprve protestem, který následně vystřídá zoufalství. Pokud situace nadále trvá, dítě se může dostat až do fáze citového odcizení, které může být milně vnímáno jako zlepšení stavu. Dítě v této fázi přijímá péči cizích osob, chová se společensky, usmívá se. Při opětovném návratu matky se ovšem vůči ní chová odměřeně a apaticky (Bowlby, 1982/2023).

Pokud neuspokojivá situace trvá delší dobu a dítě je opakovaně zklamáváno při svých pokusech utvořit si k nějaké dospělé osobě pevnější pouto, v navazování vztahu s dalšími osobami se bude stále méně citově zapojovat, až se přestane k ostatním osobám poutat úplně. Chování jedince bude více a více sebestředné, materiálně zaměřené, bez zájmu o blízké osoby (Bowlby, 1982/2023).

Jak je výše naznačeno, původní koncepce Bowlbyho popisovaly chování dítěte a pečující osoby jako reciproční a vzájemně se doplňující. Dítě vystupuje jako připravené a aktivně hledající interakci s dotyčnou osobou, matka se stává aktivním dyadickým partnerem. Tato dyáda vzniká již při narození dítěte (George & Solomon, 1999). V rámci dyády je možné rozvíjet vzájemné naladění, kdy pečující osoba zrcadlí emoční výrazy dítěte. Tím vyjadřuje svoji empatii a předává informace o své vlastní emoční dostupnosti. Celý proces umožňuje emoční rozvoj dítěte a je podstatnou složkou rozvoje attachmentu (Meyer et al., 2013).

Teorie attachmentu popisuje mateřství na základě čtyř složek. Hlavní z nich lze označit jako mateřskou citlivost – jedná se o pohotovou a přiměřenou reakci na signály, které dítě vysílá. S ní jsou výrazně provázány další složky, konkrétně mateřská akceptace, psychologická dostupnost a spolupráce (George & Solomon, 1999).

Podstatné jsou ale i vlastnosti na straně dítěte, vliv hraje jeho pohlaví, případná neurofyzilogická poškození či behaviorální dispozice. Matka a dítě se v interakci vzájemně ovlivňují a modifikují tak i vzorce citové vazby, které do vzájemného vztahu obě strany přinášejí (Bowlby, 1982).

Kvalitu vztahu mezi pečující osobou a dítětem lze charakterizovat mj. pomocí stylu vzájemné vazby. Může se jednat o styl bezpečný, úzkostný vyhýbavý či úzkostný rezistentní. Později byl přidán čtvrtý styl, dezorganizovaný. Chování, které si jedinec osvojuje ve vztahu s primární pečující osobou, se stává vzorem pro jeho další jednání (Meyer et al., 2013). Ainsworthová (1979) uvádí, že zjištění popsána v rámci této teorie mohou být dobře využita ve vzdělávání rodičů, ke zlepšování interakce rodičů s dítětem, ale také pro výcvik náhradních pečovatелů. Dále dodává, že rozvoj attachmentu umožňuje dítěti objevovat a tedy se i učit o svém prostředí.

Bowlby (1982/2023) doplňuje, že díky zkušenosti s podporujícím a spolupracujícím působením matky a posléze i s otcem, je u malého dítěte umožněn rozvoj pocitu vlastní hodnoty, kompetence i víry v užitečnost jiných osob. Pokud jsou vztahy v rodině příznivé i nadále, osobnost jedince se dále rozvíjí směrem k mírné sebekontrolě a odolnosti. Právě způsob, jakým je osobnost strukturovaná, ovlivňuje reakce jedince na nepříznivé situace, jako je odloučení, ztráta či odmítnutí.

2.4 Výchova v pojetí individuální psychologie Alfreda Adlera

Stejně jako řadu dalších autorů, i Adlera je možné označit za Freudova žáka, z tradičních psychoanalytických konvencí se ale v mnoha ohledech poněkud vymyká. Adlerova spolupráce s Freudem se stala konfliktní a Adler šel svojí vlastní cestou (Edgar, 1996). Svoje teorie Adler postavil na individuální interpretaci života jedince, jeho výzvách, cílech a životním stylu. Člověk je dle něj souběžně ovlivňován rodinou, kulturou i společností (Bitter & Griffith, 2019). Hlavní pozornost je v rámci individuální psychologie směřována na význam, který má působení rodinného prostředí na vývoj dítěte, především tedy na velký vliv rodičů. Adler podporoval rozvoj vzdělávacích programů pro rodiče tak, aby si mohli osvojit principy individuální psychologie (Gfroerer et al., 2004). DeRobertis (2011) uvádí, že řada principů, které Adler ve svém

díle rozpracoval, do značné míry ovlivnila rozvoj humanisticky orientované psychologie. Dodává, že Adlerův pohled na vývoj dítěte v mnoha ohledech předběhl svoji dobu a je relevantní dodnes.

Adler (1927/2018) postuluje, že na vývoj dítěte má výrazný vliv prostředí, ve kterém vyrůstá. Dítě, na něhož prostředí působí nepřátelsky, může rovněž později zaujmout nepřátelský postoj vůči okolnímu světu. Kojenec, v mnoha ohledech slabý a nesamostatný, neustále pozoruje dospělé, kteří mu pomáhají v uspokojování pudů. Ve svém vývoji se dítě posléze může vydat dvěma základními směry: *„Zatímco jedni se vyvíjejí tak, že projevují snahu po uznání, po dosažení síly a po jejím uplatňování, u jiných shledáváme cosi, co vypadá jako spekulace s vlastní slabostí, projevování slabosti v nejrůznějších formách“* (Adler, 1927/2018, s. 34).

Každý jedinec by měl směřovat k rozvoji pocitu sounáležitosti, u dětí, které se ale během vývoje potýkají s obtížemi, se rozvoj tohoto citu může komplikovat. Komplikace do vývoje mohou přinášet oslabené tělesné orgány dítěte, nepříznivé vlivy kultury a hospodářských poměrů, ve kterých dítě vyrůstá, ale i nedostatečná laskavost ze strany ostatních příslušníků rodiny (Adler, 1927/2018). Adler si byl vědom náročnosti spojené s aplikováním efektivního rodičovství. Důraz kladl především na příznivou rodinnou atmosféru, která je pro optimální rozvoj dítěte nezbytná. Je nutné, aby dítě pocítilo sounáležitost v rámci rodiny. Právě pocit sounáležitosti lze považovat za významný faktor podmiňující rozvoj mentálního zdraví (Gfroerer et al., 2004).

Podstatnou schopností, kterou jedinec získává během procesu začleňování se do společnosti, je schopnost spolupracovat. Rodiče mohou mít často pocit, že se jejich dítě chová neposlušně, tedy že se přesně neřídí pravidly rodičů. Pojem „poslušnost“ lze ovšem nahradit termínem „nezávislá kooperace“. Je tedy vhodné usilovat o to, aby dítě spolupracovalo s okolím ze své vlastní vůle, autonomie a v duchu vlastního životního stylu (Adler, 1998).

Po Adlerově smrti v roce 1937 na jeho dílo navázal blízký spolupracovník Dreikurs. Dreikurs zdůraznil zásadní roli, kterou rodiče hrají ve vývoji dětí. Odmítal autoritativní či permissivní vztah, naopak ve výchově podporoval vnímavost a respekt vůči dítěti s důrazem na osvojování si schopnosti řešit problémy. Zastával demokratický

přístup k rodičovství využívající přirozených důsledků jednání, kladl důraz na podporu spíše než na udělování pochval, dbal na odhalování skrytých cílů špatného chování dítěte. Individuální psychologie dlouhodobě odmítá trestání dětí s tím, že tento způsob není efektivní. Zdůrazňuje princip rovnosti mezi dětmi, důležitost rozvoje vzájemného respektu, odpovědnosti i sebedisciplíny (Gfroerer et al., 2004).

Dílo Alfreda Adlera bývá často označováno za „třetí sílu“ v psychologii a mnoho jeho principů mělo vliv na humanistický přístup k psychologii dětí (DeRobertis, 2011). Právě tomuto směru se tedy budeme věnovat v následující podkapitole.

2.5 Humanistický přístup k výchově dětí

Humanistický pohled na psychologii dětí zastávala mimo jiné Bühlerová. Její dílo není tolik známé jako práce jiných autorů, ovšem její přínos v této oblasti je výrazný. Na vývoj jedince pohlížela holisticky a zasloužila se o rozvinutí lifespanové teorie vývoje (DeRobertis, 2006). O lidském životě uvažuje jako o celku, který vyplývá z množství různých událostí i procesů. Jedinci si tímto celkem procházejí od narození do smrti. Díky seřazení proběhlých událostí chronologicky za sebe je možné lépe dospět k pochopení i hodnocení proběhlého života, tedy ke studiu vývoje jedince (Bühler, 1964). Bühlerová zdůrazňovala, že lidský vývoj se udává na genetickém podkladě, ovšem s přispěním vlivu kultury, faktorů zrání i aspektů jednotlivých vývojových fází. I přesto, že je vývoj jedince ovlivňován takto vysokým počtem faktorů, stále je zachována svoboda a možnost o své existenci rozhodovat (DeRobertis, 2006).

Emoční vývoj dítěte je velmi úzce spojen se vztahem k rodičům. Rodiče tedy mají uzpůsobovat podmínky pro jeho emoční růst, poskytovat mu láskyplnou a pečující atmosféru, nerozmazlovat jej, zmírnit přísně nastavenou disciplínu, projevovat prosociální modely a požadavky kladené na dítě uzpůsobovat jeho schopnostem. Ke zdravému vývoji dochází za předpokladu, že okolní prostředí přispívá k adaptaci, ale zároveň i k rozvoji zvědavosti, svědomí, kreativity, identity, životního smyslu či smyslu pro naději. V ideálních podmínkách tedy jedinec směřuje k posílení sebe sama jako osobnosti strukturované především kolem spontaneity a konstruktivních, prosociálních cílů (DeRobertis, 2006). Bühlerová (1935/2001) zdůrazňuje nutnost aplikovat poznatky

dětské psychologie do praxe. Uvádí, že zjištěné informace mají potenciál vyřešit množství praktických problémů, které děti provází, a vymezuje se proti pouhému vytváření dalších vědeckých systémů.

Významný přínos humanistické psychologii učinil Rogers, který ve svém díle uvedl několik základních humanistických myšlenek vývoje dítěte. Tuto teorii postavil na svém přístupu na člověka zaměřené terapie (DeRobertis, 2006). Dítě je v jeho díle chápáno jako jedinec s již utvořeným motivačním a regulačním systémem. Díky procesu hodnocení a zpětné vazbě je organismus udržován ve stavu umožňujícím uspokojovat své motivační potřeby. Dítě žije v prostředí, které je, z teoretického hlediska, jeho vlastním výtvozem. Jako příklad lze uvést situaci, kdy dítě vezme do náruče přátelská, laskavá osoba, z pohledu dítěte je ovšem situace vnímána jako divná či děsivá. Následné chování dítěte bude regulováno na základě jeho vnímání, nikoli objektivní skutečnosti (Rogers, 2020).

Součástí vrozené výbavy jedince je i výše uvedená aktualizací tendence (Rogers, 2020). Organismus směřuje všechny své biologické i psychické možnosti způsobem vedoucím k udržení či maximalizaci svého self, což vede ke zvýšení autonomie organismu. Dítě v průběhu vývoje stále častěji prožívá pocity autonomie i kontroly okolí. Vše postupně vede k utvoření rozměru organismu označeného jako „já“ (DeRobertis, 2009).

U dítěte se následně rozvíjí potřeba pozitivního přijetí i sebezpřijetí. Lze proto konstatovat, že se dítě učí potřebě lásky. Pozoruje signály matky, čímž se utváří gestalt toho, jak je matkou přijímáno. Podobným způsobem se učí vnímat i samo sebe, je zde ovšem výrazně závislé na hodnocení své osoby ze strany druhých (Rogers, 2020). „Já“ se tedy vyvíjí v interpersonálním kontextu s touhou jedince po dobrých vztazích s ostatními, ale i směrem k „ideálnímu já“. Rozvoj sebeaktualizace je do značné míry dán výchovným působením na dítě, především pak interakcí dítěte s primárními pečovateli (DeRobertis, 2009).

Podmínkou zdravé výchovy je vyjadřování bezpodmínečného přijetí ze strany rodičů (DeRobertis, 2009). Jedná se o bezvýhradný respekt k jedinci, který neklade žádné další podmínky. Do takového vztahu tedy nepatří projevy moci, autority, kritiky

či poučování, ale ani přijímání svéhlavosti. Je nutné akceptovat, nehodnotit, nesrovnávat ani neodsuzovat (Nykl, 2012). Díky zajištění těchto podmínek se může u dítěte rozvinout pozitivní vztah k sobě, kdy se bude považovat za dobré a hodné lásky, bude otevřený novým zkušenostem a jeho vývoj bude směřovat k rozvoji kongruence (DeRobertis, 2009).

2.6 Kritický pohled na tradiční teorie

Jak již bylo nastíněno výše, tradiční psychologické teorie mohou ovlivňovat i přístup k výchově u současných rodičů. Z tohoto důvodu se zaměříme na to, co z tradičních teorií je v současnosti uplatňováno a považováno za funkční a co nikoli.

Behaviorismus měl vliv na výchovu dětí především ve 20. a 30. letech minulého století, a to zejména na území Spojených států. Velký vliv zde mělo dílo Watsona, to bylo ovšem málo kdy přijímáno zcela bez výhrad. Behaviorismus do výchovy dětí přinesl dvě hlavní strategie – důraz na odměnu za dobré chování, aby byly posíleny pozitivní návyky a vyhýbání se situacím, které by mohly vést k vytvoření špatných návyků. Sliby behavioristů o tom, že jejich metody povedou k nastavení vhodného chování u dětí, se ovšem ukázaly spíše jako utopistické. Např. na omezení dětského pláče behavioristická pravidla jednoduše nefungovala, naopak vedla u dětí k prohlubování úzkosti. Dalším důvodem, proč se tradiční behavioristický přístup příliš neuchytil, je emoční chlad spojený s odmítáním volného projevu dětských emocí. Pro společnost, která se vůči dětem obvykle chová spíše sentimentálně, velká část behavioristických myšlenek tedy není příliš atraktivní (Stearns, 2003).

Psychoanalytický přístup k výchově dětí mezi veřejnost významně rozšířil Spock (Koops & Zuckerman, 2003). To potvrzuje také McInnis (1985), který dokládá Spockův vliv na výchovný přístup rodičů v druhé polovině 20. století především v USA. Dominující se zde stala myšlenka o tom, že matka má „věřit sama sobě“. Z podobných předpokladů jako psychoanalýza vychází i **teorie attachmentu** (George & Solomon, 1999). Z teorie attachmentu vychází např. kontaktní rodičovství (Washington & Dunham, 2011), které je v současnosti ve výchově dětí významným trendem (Hanáčková & Masopustová, 2020) a které bude blíže popsáno v následující části.

Teorií attachmentu se dále inspirovala např. Biringenová (2000). Ta představila svůj konstrukt emoční dostupnosti. Navázala tím na práci Mahlerové, Bowlbyho či Ainsworthové. Biringenová a Robinson (1991) upozorňují na to, že emoční dostupnost není pouze charakteristikou na straně matky, nýbrž i na straně dítěte. Emoční dostupnost je tedy dyadické povahy, neboť chování v určité situaci je vždy ovlivněno předešlým chováním druhého.

Dílo Adlera, jak již bylo výše uvedeno, mělo značný vliv na rozvoj humanistické psychologie (DeRobertis, 2011). Gfroerer et al. (2004) označují **individuální psychologii** za demokraticky orientovaný přístup a vyzdvihují efektivitu vzdělávacích programů pro rodiče založených na Adlerových poznatcích. Weber (2003) zdůrazňuje v souvislosti s individuální psychologií myšlenky jako je vzájemný respekt, zodpovědnost, možnost vlastní volby nebo potřeba sounáležitosti. Upozorňuje ale také na to, že ač se řada Adlerových myšlenek značně rozšířila, často je zapomínáno na jeho autorství.

Zastáncem **humanistického přístupu** k dětskému vývoji se stal např. DeRobertis (2008). Odmítá mechanické a redukcionistické koncepce dětského vývoje a naopak zdůrazňuje holistický přístup. Odraz humanistického přístupu můžeme najít např. v trendu tzv. respektující výchovy, která je popsána níže. I humanistické teorie hovoří o nutnosti bezpodmínečného přijetí dítěte (DeRobertis, 2009) a projevu respektu bez dalšího hodnocení, srovnávání a odsuzování (Nykl, 2012).

Jak je z tohoto shrnutí patrné, množství myšlenek tradičních psychologických koncepcí je stále živých. Současná společnost zřejmě těží především z teorií humanismu a attachmentu, naopak tradiční behavioristický přístup formulovaný Watsonem mezi současné výchovné přístupy příliš nezapadá. Současné přístupy, které jsou ve výchově dětí uplatňovány, blíže představí následující kapitola.

3 Současné přístupy uplatňované ve výchově dětí

Mezi současné autory zabývající se výchovou dětí lze zařadit Searse a Searsovou (2001), Aldortovou (2010), Kopřivu et al. (2008), Faberovou a Mazlishovou (2012), Rosenberga (2015) či Gordona (1970/2000). Nejen jejich koncepce a myšlenky budou v této kapitole představeny. Klademe si za cíl nastínit několik významných trendů, které v oblasti výchovy v současnosti dominují, a nastínit tak témata, jež se mohou později objevit i v námi provedeném výzkumu.

V České republice se tématem současných výchovných trendů zabývala Masopustová a Hanáčková (2018). Ve svém výzkumu oslovily 439 matek majících dítě ve věku devíti měsíců a dotázaly se jich na konkrétní výchovné přístupy, jimiž se cítí osloveny. Z jejich výzkumu vyplývá, že současné matky se často vymezují proti tzv. „klasické výchově“, která podle nich může v dětech vyvolávat negativní projevy, jako je pláč či vztek. Za nejvíce rozšířené trendy mezi současnou generací matek v České republice bylo na základě tohoto výzkumného šetření označeno **kontaktní rodičovství**, **respektující přístup** a **Nevýchova**. Tato témata tedy budou rozebrána v rámci následujících podkapitol.

3.1 Kontaktní rodičovství

Kontaktní rodičovství se stává rozšířeným trendem především v zemích USA a Evropské unie (Hanáčková & Masopustová, 2020). Jedná se o přístup odkazující na teorii attachmentu Bowlbyho - výchova by se měla zakládat především na empatii a konzistentním působení, které povede k rozvoji jisté vazby, ale i k dalšímu příznivému vývoji dítěte (Washington & Dunham, 2011). Téma kontaktního rodičovství značně rozšířili Sears a Searsová (2001) či Aldortová (2010), v České republice se tématem výzkumně zabývaly Hanáčková a Masopustová (2020).

Sears a Searsová (2001) svůj přístup k rodičovství zakládají na více než třicetileté zkušenosti s výchovou svých vlastní osmi dětí, ale i na pozorování ostatních rodičů, jejichž přístup se jim zdál smysluplný. Sears (1999) zdůrazňuje, že s velkou řadou rodičů měl možnost výchovný přístup konzultovat v rámci své pediatrické praxe. Sears a Searsová (2001) uvádějí, že z dětí, na něž byl přístup kontaktního rodičovství uplatňován, vyrostli soucitní, pečující, zodpovědní a sebevědomí jedinci. Autoři věří, že právě kontaktní rodičovství může děti ochránit před množstvím sociálních i emocionálních potíží. Dodávají, že výchova v duchu kontaktního rodičovství nezaručuje, že se rodiče či děti stanou perfektními, může ale zaručit to, že se dětem povede lépe, než kdyby tento výchovný styl uplatňován nebyl. Sears (1999) popisuje kontaktní rodičovství jako citlivé a vysoce dotekové. Domnívá se, že právě kontaktní rodičovství je pro rodiče přirozené a intuitivní.

Za základní prostředky kontaktního lze označit bonding v prvních hodinách po narození dítěte a kojení dítěte, které zde není považováno za pouhé krmení, nýbrž za cestu k rozvoji interakce mezi matkou a dítětem. V kontaktním rodičovství je dále vyzdvihován citlivý přístup spojený s naladěním se na dítě, společný spánek rodičů a dítěte, nošení dítěte např. v nosítku nebo projev respektu k dítěti jako k individualitě, která má své vlastní potřeby a tempo vývoje (Granju & Kennedy, 1999). Sears a Searsová (2001) dále zdůrazňují nutnost porozumění dětskému pláči jako základu komunikace, na který je nutné citlivě odpovídat. Upozorňují na nutnost nastavení hranic i zachování vyrovnanosti v životě rodičů tak, aby dbali i na své vlastní potřeby. Popisují rovněž riziko, kdy mohou od sociálního okolí rodiče přicházet nevyžádané rady odporující rozvoji attachmentu, např. aby rodiče nechávali dítě vyplakat nebo aby jej tolik nenosili. To může vést k postupnému vzdálení se rodičů a dětí, které se následně stane prohrou pro obě strany.

Aldortová (2010, s. 11) uvádí že: *„každý ví, jak být rodičem, často však svou moudrost nedokáže použít“*. Vybízí tedy k tomu, aby rodiče odložili své neproduktivní myšlení i zažitě vzorce a jednali v souladu s tím, kdo skutečně jsou, a sice milující rodiče. Vymezuje se proti kontrole dětí, jejich ovládnutí i skryté manipulaci. Kontrola se podle autorky může projevit i ve formě pochvaly či podplácení, rodiče by tedy měly hledat způsoby, jak děti vychovávat i bez používání moci a bez ohledu na své vlastní

představy či obavy tak, aby dítě nebylo těmito i dalšími aspekty omezováno (Aldortová, 2010).

Tato podkapitola představila spíše obecně nejdůležitější aspekty kontaktního přístupu ve výchově. Následující části se již blíže zaměří na podobu kontaktního rodičovství v České republice a následně nabídnou pohled na efektivitu kontaktního rodičovství i jeho jednotlivých principů.

3.1.1 Kontaktní rodičovství v České republice

Analýzou kontaktního rodičovství v České republice se zabývala Hanáčková a Masopustová (2020), které na základě provedeného výzkumu označily tento přístup na našem území za poměrně populární. Hlavním aspektem kontaktního rodičovství je dle autorek především navazování fyzického kontaktu s dítětem, tedy jeho kojení, nošení či společný spánek. Z výzkumu Masopustové a Hanáčkové (2018) vyplývá, že trend kontaktního rodičovství oslovuje 40,7% oslovených žen.

Ačkoliv se jedná o postupy uplatňované ve velké míře i v zahraničí, pro naši oblast je specifické vyzdvihování četnosti fyzického kontaktu oproti senzitivě a vztahu. To může být dáno mj. délkou rodičovské dovolené, která je v České republice výrazně delší než v některých jiných zemích, a možnosti blízkého fyzického kontaktu s dítětem jsou zde proto větší. Za další specifický aspekt kontaktního rodičovství v České republice lze považovat důraz na partnerský přístup a projev respektu směrem k dítěti. Typicky matky ve druhé polovině batolecího věku dítěte mívají tendenci vyjadřovat nejistotu a pochybnosti o adekvátnosti kontaktního rodičovství. Dochází tedy k četným krizím a rozporům mezi představami o kontaktním rodičovství, potřebami dítěte a potřebami dalších členů rodiny (Hanáčková & Masopustová, 2020).

Hanáčková a Masopustová (2021) dále upozorňují na trend tandemového kojení, které je některými matkami, následujícími kontaktní rodičovství, provozováno. Za tandemové kojení je označena situace, kdy matka zároveň kojí mladší i starší dítě. Matky praktikující tento trend hovoří o své snaze kojení za všech okolností „udržet“ směrem k ideálu samoodstavu. Rovněž ovšem zmiňují nepříjemné pocity „mezi“, kdy se cítí neustále uprostřed dvou dětí. To může vést k averzi vůči staršímu dítěti či k bagatelizaci objevujících se negativních pocitů. Na druhou stranu ovšem matky kojící

tandemově označují tento jev za určitou jistotu pro starší dítě v novém rodinném uspořádání, neboť matky se tímto způsobem snaží podpořit vzájemné sourozenecké vztahy. Důležitým tématem je pro tyto matky rovněž podpora zvoleného přístupu od svého sociálního okolí či ze strany odborníků.

Principy kontaktního rodičovství obecně byly před zhruba dvaceti lety v České republice spíše okrajovým a alternativním trendem, v současnosti ovšem zažívají výrazný rozmach. Kojení, nošení dítěte v šátku či nosítku, případně spaní s dítětem společně v posteli začíná být rodičům běžně doporučováno a není již spjata výhradně s kontaktním rodičovstvím (Masopustová & Hanáčková, 2018).

3.1.2 Kritický pohled na kontaktní rodičovství

Následující podkapitola prezentuje několik výzkumů, které byly na téma kontaktního rodičovství provedeny. Jsou zde představeny různé pohledy, které autoři v rámci zmíněné problematiky ve svých pracích přinesli.

Millerová a Commons (2010) se ve svém teoretickém pojednání zabývali benefity, které kontaktní rodičovství přináší dětem v rámci vývoje. Uvádějí, že kontaktní rodičovství může u dětí výrazně snižovat úroveň stresu. Tento typ rodičovství předchází dlouhým záchvatům dětského pláče a zmírňuje jejich emoce ve stresových situacích. Působení stresu, navíc bez přítomnosti rodiče, může mít negativní dopad na vývoj mozku i na schopnost učit se či na regulaci emocí. U takto vychovávaných dětí lze dále zaznamenat nárůst odolnosti a nezávislosti – tyto vlastnosti se mohou rozvinout právě díky jejich schopnosti regulovat emoce. Rodiče přinášejí do výchovy různé modelové strategie emoční regulace, využívají přímých instrukcí či předvídání a pomáhají dítěti v náročných situacích. Ve chvílích, kdy emoční regulace dítěte selže, poskytují mu vřelé a citlivé prostředí, ve kterém lze snižovat pocity stresu a schopnost regulace emocí se tak rozvíjí.

Lze konstatovat, že jedním z hlavních cílů kontaktního rodičovství je snižování stresu u dítěte a rozvoj jeho sebedůvěry (Sears & Sears, 2001). To ale může být dle Masopustové a Hanáčkové (2018) v některých ohledech problematické. Dle autorek dané cíle do značné míry vycházejí z teorie *funkce bezpečného přístavu a funkce jisté základny*, které definoval Bowlby. V rámci těchto funkcí je dítěti poskytnuta útěcha a

pomoc v organizaci svých emocí, ale i podpora jeho autonomie a explorační. Nutné ovšem je brát v potaz vývojovou úroveň dítěte a vyhodnocovat, jakou míru frustrace je již schopno samo zvládnout. Vývojový pohled dle autorek v teorii kontaktního rodičovství často chybí a tato oblast tedy může být problematická.

Množství studií se zabývá významným faktorem kontaktního rodičovství, kojením dítěte. Linde et al. (2020) provedli analýzu jedenácti studií publikovaných mezi lety 1963 a 2019, které zkoumaly přínos kojení ve vztahu matky a dítěte. Dospěli k závěru, že kojení může hrát roli ve vývoji bezpečného attachmentu mezi dítětem a rodičem, tento vliv ovšem nemusí být příliš výrazný. Gibbs et al. (2018) provedli longitudinální výzkum, do kterého zapojili 8 900 dětí ve věku od devíti měsíců do dvou let a jejich matky. Na základě výzkumu autoři uvádějí, že lze najít významnou spojitost mezi kojením a vývojem bezpečné vazby, ne ovšem mezi kojením a nižší závislostí dítěte či mírou jeho lpění při oddělení od matky.

Carbajal et al. (2003) výzkumně pracovali se souborem 180 novorozenců podstupujících venepunkci¹. Novorozenci byli rozděleni do čtyř skupin podle toho, jakým způsobem byli během tohoto zákroku kojeni. Autorům se tak podařilo potvrdit analgetický význam kojení při tišení bolesti novorozence. Masopustová a Hanáčková (2018) ovšem podotýkají, že i zde je třeba brát v potaz vývojový aspekt a mít na paměti, že kojení dítěte na požádání či jako forma tišení je v pořádku v prvních měsících po narození. V pozdějších vývojových obdobích už by se mělo dítě učit dalším, diferencovanějším strategiím emoční regulace.

McKenna a McDade (2005) se ve svém review zabývali tématem společného spánku dospělých a dětí. Autoři zmiňují kontroverzi, která je s tímto fenoménem spojená, neboť právě společný spánek může zvyšovat riziko syndromu náhlého úmrtí novorozence či jiných smrtelných událostí. Navzdory těmto zjištěním stále více rodičů společný spánek s dítětem volí, a to především v případech, kdy je dítě kojeno. Studie ovšem dokládá, že se nejedná o jednoznačnou problematiku, kde by bylo možné říci, že jedna cesta je výrazně správná a druhá špatná. Vždy je nutné brát v potaz rodinné, sociální i etické aspekty. Autoři se snaží vyvrátit předpoklad, že by rodiče s dítětem

¹ Při venepunkci dochází k nabodnutí žíly injekční jehlou z důvodu odběru krve či podání léku (Velký lékařský slovník).

nikdy neměli spát v jedné posteli a zdůrazňují nutnost šíření povědomí o bezpečných formách společného spánku. Tématiku společného spánku dále doplňuje svým systematickým review článků publikovaných mezi lety 1990 a 2013 Wardová (2015).

Uvádí, že v uplynulém období bylo možné zaznamenat v rámci výzkumů množství faktorů, které se společným spánkem rodičů a dětí souvisí. Z pohledu matek přináší tento způsob spánku usnadnění během kojení či kontroly dítěte, matkám je navíc umožněno na děti lépe reagovat, když se rozpláčou. Společný spánek matkám i dětem rovněž přináší větší emoční a fyzické pohodlí umožňující kvalitnější či delší spánek, je tímto způsobem podporován bonding a rozvoj attachmentu. Uvedené aspekty tak mohou hrát roli při rozhodnutí rodičů sdílet s dítětem stejnou postel, a to i navzdory bezpečnostním rizikům, které jsou s touto formou spánku spojovány (Ward, 2015).

Z uvedených poznatků vyplývá, že aspekty související s kontaktním rodičovstvím, nemusí být příliš jednoznačné a není vždy snadné stanovit, do jaké míry a v jakém směru se jedná o přínosný koncept. Masopustová a Hanáčková (2018) navíc argumentují, že výzkumy, dokládající pozitivní dopady kontaktního rodičovství, bývají obvykle zaměřeny na dopady jisté vazby, nikoli na souvislost mezi kontaktním rodičovstvím a utvořením této vazby: *„může tedy dojít k mylnému přesvědčení, že principy kontaktního rodičovství, jakými jsou například zvýšené množství fyzického kontaktu či dlouhodobé kojení (...), jsou zárukou adekvátní a kvalitní interakce mezi matkou a dítětem a vedou u dítěte k rozvoji jisté vazby“* (Masopustová & Hanáčková, 2018, s. 38).

Lze tedy shrnout, že limity kontaktního rodičovství spočívají především v nedostatečném reflektování vývojových aspektů a zavádějícím propojováním tohoto stylu výchovy s rozvojem jistého attachmentu. Navzdory tomu je ale možné říci, že tento trend je v mnoha ohledech inspirativní, neboť umožňuje navázání blízkosti mezi rodičem a dítětem (Masopustová & Hanáčková, 2018).

3.2 Respektující přístup

Respektující přístup není v literatuře prezentován příliš uceleně. Oproti konceptu kontaktního rodičovství zde nenacházíme konkrétního zakladatele směru či původce myšlenek, ale spíše několik autorů, kteří se hlásí k podobně směřujícím myšlenkám, jako je omezení nátlaku ve výchově či projev respektu vůči dítěti. Některé z těchto myšlenek představuje následující kapitola. Tématy souvisejícími s respektujícím přístupem se zabývali např. Kopřiva et al. (2008), Faberová a Mazlishová (2012), Rosenberg (2015) či Gordon (1970/2000).

Kopřiva et al. (2008) představují výchovu v duchu respektujícího přístupu ve své knize *Respektovat a být respektován*. Autoři poznamenávají, že výchova by dle řady dospělých měla být založena především na lásce k dítěti a dobrých úmyslech, to ovšem nemusí být dostačující. K lásce by se měl přidat rovněž respekt vůči dítěti. Rodiče mohou své děti směřovat k projevu respektu k ostatním, je zde ale nutné, aby si i samy děti zažily respekt ze strany dospělých. Když děti o respektu pouze uslyší, nebo jej budou jen sledovat u ostatních, není to dostačující. V tomto kontextu se autoři rovněž vymezují proti trestům, vyhrožování, moralizování, odměňování apod., neboť se jedná o prostředky neslučující se s respektem a lidskou důstojností.

Základem respektujícího přístupu ve výchově je „*vytváření partnerského vztahu s dítětem*“ (Masopustová & Hanáčková, 2018, s. 42). Projev empatie a respektu je ovšem dle Kopřivy et al. (2008) rovněž vhodné kombinovat s efektivním vymezováním hranic. Základem vhodného vymezení těchto hranic je umožnit dítěti prožít důsledky svého jednání a situaci napravit. Jakákoliv forma trestání dítěte je zde označena za rizikovou.

Faberová a Mazlishová (2012) představují konkrétní rady, jak by rodiče s dětmi měli při výchově komunikovat. Mj. popisují, jakým způsobem mají dospělí dětem pomáhat vypořádat se se svými pocity. Rodiče by především měli emoce svých dětí uznávat, respektovat, snažit se omezit zažité, automatické reakce či nevyžádané rady. Rodič by ve svých reakcích měl být autentický, dávat dítěti najevo svoji pozornost a vnímané emoce správně pojmenovat. Díky tomu dojde k lepšímu vzájemnému porozumění a ke snížení hádek mezi rodičem a dítětem.

Procesem komunikace se zabýval rovněž Rosenberg (2015). Upozorňuje na dva podstatné aspekty komunikace - mluvení a naslouchání. Zapojení obou těchto aspektů umožňuje mezi lidmi vzájemné propojení a přirozený projev soucitné komunikace vedoucí přímo ze srdce jedince. Autor tento přístup označuje jako *nenásilnou komunikaci*. Rosenberg (2005) doporučuje uplatňovat principy této metody i v rámci rodičovství. Vysvětluje efektivitu postupu, kdy jedinec nejprve vyjádří své pocity a následně své potřeby i požadavky na okolí. Upozorňuje také na to, jak je nutné být v rodičovské roli všímavý vůči vlastním myšlenkám a neznevažovat děti „nálepkováním“. Přidělování „nálepek“ může totiž bránit ve vnímání lidské podstaty. Vymezuje se proti uplatňování trestů či odměn ve výchově, obojí považuje za donucovací prostředky, které vedou k uplatňování moci a kontrole chování druhých jedinců.

Gordon (1970/2000) představuje svůj model P.E.T. (*Parent Effectiveness Training*). Jedná se o vlivný vzdělávací program pro rodiče založený na principu kongruence a odmítání nátlaku (Doherty & Ryder, 1980). V rámci uplatnění kongruence dochází k toleranci a přímé komunikaci emocí. Kongruentní rodič své dítě nekritizuje ani mu nedává rady, nýbrž popisuje své aktuální pocity spojené s chováním dítěte. Přístup se rovněž vymezuje proti uplatňování nátlaku v rodinách. Z těchto situací totiž vždy vzejde vítěz a poražený a rodiče s dětmi se tak vzájemně odcizují (Gordon 1970/200). Jednání rodičů by mělo směřovat k řešením „bez poražených“, kdy jsou brány v potaz potřeby všech zúčastněných (Gordon, 1976)

Gordon (1970/2000) zdůrazňuje, že by mezi lidmi měla převažovat vzájemná akceptace, prostor k volnému projevu svého já i možnost podílet se na rozhodování o tématech, která jedince ovlivňují. To vše vede ke zvýšení sebevědomí a snížení tendence jednat mocenským způsobem. Autor uvádí, že se jedná o model, který je možno aplikovat v rámci všech druhů vztahů, tedy nejenom mezi rodičem a dítětem, ale například i v práci či ve škole. Díky demokraticky nastaveným rodinám může navíc dojít k proměně společnosti tak, aby nebylo schvalováno násilí či válčení mezi lidmi.

3.2.1 Respektující přístup v České republice

Masopustová a Hanáčková (2018) na základě provedeného výzkumu uvádějí, že trend respektujícího přístupu oslovuje 12,5% z oslovených matek z České republiky. Ústřední publikací respektujícího přístupu je v českém prostředí již zmíněná kniha *Respektovat a být respektován* (Kopřiva et al., 2008). Valentová (2008) ve své recenzi shrnuje, že kniha představuje témata partnerského a mocenského výchovného přístupu, efektivní komunikace, vnější a vnitřní motivace, sebeúcty apod. Na knihu jsou navíc navázány kurzy určené rodičům, ale i například pedagogům.

Téma respektujícího přístupu otevírá i Baumová a Kolařík (2015), kteří se zaměřili na aspekty této problematiky v kontextu skautských oddílů. Mezi účastníky výzkumu bylo zařazeno 131 probandů ze 14 skautských oddílů, kterým byl zadán kvalitativní dotazník, a následně s nimi bylo diskutováno. Ve zpracované studii autoři uvažují nad výchovnými metodami, které jsou v rámci českých oddílů uplatňovány, a nad tím, jak tyto prostředky ovlivňují vztah mezi dítětem a vedoucím. Docházejí k závěru, že *„systém výchovných prostředků může mít výrazný vliv na atmosféru v oddíle“* (Baumová & Kolařík, 2015, s. 21).

Mezi jednotlivými oddíly panují výrazné rozdíly v přístupu, který při volbě výchovných metod uplatňují. V některých z nich již došlo vlivem vývoje ve společnosti ke změně volených prostředků směrem k více „alternativnímu“ přístupu, jinde ovšem stále přetrvává spíše tradiční přístup ve formě tvrdých trestů a odměn. Atmosféra v oddílech se dle autorů v závislosti na zvoleném přístupu značně liší. V oddílech volící „respektující přístup“ bývá atmosféra přátelská a bezpečná, na druhé straně škály bychom se ale mohli setkat s atmosférou strachu, soutěžení a ponížení (Baumová & Kolařík, 2015).

Za stoupenkyni respektujícího přístupu můžeme označit i Nováčkovou. V rozhovoru s Čihákovou (2023) se vymezuje proti uplatňování mocenského vztahu ve výchově. Rovněž považuje za žádoucí odstranit z výchovy dětí direktivitu, zákazy, tresty a odměny, odmítá ovšem rovněž bezhraniční přístup. V rámci výchovy by měl převládat postoj založený na respektu jako přístupu k druhému člověku. EDUin (2023) zveřejňuje otevřený dopis adresovaný od Nováčkové směrem k Národnímu konventu o

vzdělávání. V dopise je mj. zdůrazněn požadavek na osvojování principů sebeřízeného vzdělávání v rámci vzdělávacího systému. Klade tak důraz na respekt k individualitě žáků i jejich vrozenou schopnost rozpoznat, co se v danou chvíli potřebují učit.

3.2.2 Kritický pohled na respektující přístup

Respektující výchova se v mnoha směrech aktivně vymezuje proti výchově autoritativní, zde ovšem dochází k zaměnění dvou přístupů, autoritativního a autoritářského. Autoritativní styl je dle myšlenek respektujícího přístupu typický častým trestáním dítěte, výčitkami a připomínáním starých chyb (Masopustová & Hanáčková, 2018). Postupy jako represe či omezování možností dítěte jsou ovšem typické spíše pro styl autoritářský (Baumrind, 1971). Autoritativní styl se vyznačuje především kombinací nastavování výchovných hranic a projevem empatie vůči dítěti (Silk et al., 2003). Respektující přístup je možné připodobnit ke stylu demokratickému, neboť zde můžeme najít četné paralely, jako je např. přístup k nastavování hranic ve výchově (Masopustová & Hanáčková, 2018).

Valentová (2018) ve svém hodnocení přístupu respektovat a být respektován uvádí riziko, kdy respekt a svoboda bez zodpovědnosti a nutnosti nést důsledky svých činů může být dětem dopřávána až nadbytečně. Autoři konceptu se proti tomuto úskalí vymezují, ovšem rodiče a vychovatelé, toužící přistupovat k výchově jiným způsobem než generace před nimi, se mohou těchto kroků přesto dopustit. Dle recenze je navíc vhodné další vzdělávání a osvojování si znalostí, aby rodiče skutečně mohli začít své výchovné a komunikační stereotypy měnit.

Doherty a Ryder (1980) podrobují hodnocení výše popsaný Gordonův model P.E.T. Jedná se o program, který ve své době reagoval na problémy panující ve vztahu rodičů a dětí. Jako takový zaznamenal výrazně kladné přijetí, dle autorů ovšem poněkud nekritické. Domnívají se, že je nutné podkládat postupy prezentované v rámci programu více faktickými informacemi. Systém P.E.T., ovšem i Adleriánskou teorii, podrobil analýze rovněž Oryan a Gastil (2013). Oba uvedené přístupy směřují k uplatňování demokratického stylu výchovy, ke kterému lze, jak bylo již výše naznačeno, respektující výchovu v mnoha ohledech připodobnit (Masopustová & Hanáčková, 2018).

Oryn a Gastil (2013) upozorňují na to, že převedení principů demokratického stylu do výchovné praxe může být v mnoha ohledech náročné, neboť děti z hlediska vývoje nedosahují takové morální ani intelektuální úrovně jako jejich rodiče. Masopustová s Hanáčkovou (2018) v tomto kontextu zdůrazňují, že vývojová adekvátnost by měla být základní podmínkou výchovy tak, aby rozhodnutí, která má dítě v rámci demokratického přístupu možnost činit, odpovídala jeho možnostem. Autorky se dále domnívají, že principy respektující výchovy jsou vhodné především pro děti školního věku, neboť vývojové aspekty rovněž příliš nereflektuje.

Na základě výše uvedených poznatků lze shrnout, že uplatňování respektujícího, případně demokratického stylu výchovy, může být limitováno např. nedostatečnou informovaností či nepříliš vhodným převedením teoretických poznatků do praxe. Mansoori (2023) na základě svého kvantitativního, krátkodobého longitudinálního výzkumu ovšem vyzdvihuje spíše pozitiva takto zaměřené výchovy, tedy výchovy, kterou lze hodnotit jako demokratickou a vřelou. Výzkumný soubor zde tvořilo 1 883 osob ve věku přibližně 13 let. Mladí lidé, jež byli vychováni uvedeným způsobem, jsou vůči svým rodičům otevřenější, zároveň dosahují větších studijních úspěchů, ale i lepší úrovně v oblasti emocionální a sociální. S podobným zjištěním přichází např. i Sahureka a Soetjningsih (2023). Do svého výzkumu zapojili 61 dospívajících z rozvedených rodin, jimž bylo zadáno několik škál posuzujících emoční inteligenci a styl, kterým byli vychováni. Na základě provedené korelaci došli autoři k závěru, že demokratický přístup k výchově může přispívat k rozvoji emoční inteligence.

Můžeme tedy konstatovat, že byt někteří autoři shledávají na respektujícím či demokratickém přístupu jisté nedostatky, provedené studie poukazují na četné pozitivní dopady, které může uplatňování těchto výchovných principů mít.

3.3 Nevýchova

Koncept Nevýchova rozpracovala především Králová (2014), která je zároveň autorkou celého projektu (Hronová, 2014). Nevýchovu můžeme považovat za jeden z „*velmi aktuálních trendů rodičovství v České republice*“ (Masopustová & Hanáčková, 2018, s. 42). Jedná se o ucelený přístup založený především na partnerském přístupu

k dítěti (Králová, 2014). Hronová (2014) na základě rozhovoru s Královou uvádí, že výchova má být v souladu s tímto konceptem pojata jako hra, rodič má s dítětem komunikovat, společně rozhodovat, sdílet s ním odpovědnost, dávat najevo své potřeby, vzájemně si porozumět a řešit věci konstruktivně. Nevýchova se tedy striktně vymezuje proti navozování pocitu strachu, vychovávání pomocí sankcí, hrozeb či moralizování.

Králová (2014) popisuje dva typy nefunkčního modelu rodičovství. První z nich je „*rodič – policajt*“, který považuje za nejpodstatnější být důsledný a své dítě neustále usměrňovat. Druhý typ nese označení „*rodič – učitel*“. Zde převládá jako výchovný nástroj především poučování a moralizování. Naopak za funkční model můžeme považovat typ „*rodič – partner*“. Takový rodič vnímá sám sebe především jako průvodce s vědomím toho, že se s dítětem může na všem domluvit, vkládá do něj důvěru, hledá společná řešení. Díky tomu se dítě učí vhodné vzorce, jež může v budoucnu ve svém jednání uplatňovat.

V rámci konceptu Nevýchova jsou definovány 4 základní pilíře: vzájemný *respekt* mezi dítětem a rodičem tak, aby dítě nebylo bráno jako podřazené, ale ani jako nadřazené, dále *otevřená komunikace*, která vede k hledání společných řešení, *vnitřní hranice* tak, aby autorita rodiče vznikala přirozeně, a jako poslední pilíř *nápodoba* založený na poznatku, že se dítě neustále učí z chování rodičů (Nevýchova). Dalším důležitým pravidlem je dítěti nepřekážet. Matky, které dítěti „překážejí“ jsou označovány za „taxikářky“. Tyto matky mají neustálou snahu své dítě vozit do různých kroužků, tím se ale uzavírá prostor, ve kterém by dítě mohlo v přirozených situacích rozvinout svůj potenciál (Švarcová, 2014).

Velký důraz je v přístupu Nevýchova kladen na rodiče. Rodič by měl při nastavování výchovných principů začít u sebe, aby se naučil vyjadřovat své vlastní potřeby (Švarcová, 2014). Každý rodič je navíc jiný a ne každému musí jednotlivé výchovné metody vyhovovat. Je tedy nutné, aby se rodič cítil dobře a pouze neopakoval naučené věty či cizí návody (Nevýchova). Do jednotlivých situací by měl rodič vnášet porozumění ať už vůči svým potřebám či vůči potřebám dítěte. Díky tomu se vzájemná komunikace i celkový vztah mezi rodičem a dítětem zlepší (Švarcová, 2014).

S rovnocenným partnerským přístupem je dle autorky Nevýchovy vhodné začít již od narození dítěte, měnit svůj přístup na partnerský např. ve 3 letech života dítěte může být těžko realizovatelné. Šance na změnu výchovného přístupu ovšem existují, hlavním faktorem zde je rozhodnutí rodiče, že dosavadním způsobem své dítě již vychovávat nechce, a jeho ochota změnu provést (Hronová, 2014). Popisovaný koncept slibuje vysvětlit rodičům, proč se jejich dítě chová určitým způsobem, a naučí je správně komunikovat a přistupovat k dítěti tak, aby se jeho chování změnilo a začalo rodiči vycházet vstříc (Nevýchova).

Autorka projektu Nevýchova připouští, že dospělí mohou v rámci rodičovství zažívat různorodé nepříjemné pocity pramenící především z obav, že se dítě vymkne jejich kontrole, případně ze strachu z reakcí okolí. Velký vliv navíc v chování rodičů hrají jejich vlastní zkušenosti z dětství. Z této doby mohou mít již naučené různé reakce, které se následně těžce mění (Hronová, 2014). Velkou roli zde opět hraje uvědomění dospělého, že ke svému dítěti nechce přistupovat stejným způsobem, jakým byl vychováván on, a rozhodne se své vnitřní vzorce změnit (Králová, 2014).

3.1.1 Kritický pohled na přístup Nevýchova

Masopustová a Hanáčková (2018) označují Nevýchovu za komerční projekt fungující na základě online webinářů. Dle autorek není zcela patrné, z jakého teoretického rámce tento přístup vychází, určité paralely je ovšem možné nalézt mezi Nevýchovou a demokratickým stylem výchovy nebo tzv. efektivním rodičovstvím. Přístup k nastavování pravidel v rámci Nevýchovy z velké části odpovídá rovněž respektujícímu přístupu. I v Nevýchově jsou kladeny poměrně výrazné nároky na úroveň kognitivních a exekutivních funkcí dítěte vycházející z předpokladu, že dítě je založeno poměrně racionálně. Důležitou podmínkou tohoto přístupu ke komunikaci s dítětem je tedy opět vývojová adekvátnost.

Na koncept Nevýchovy se zatím výzkumně zaměřili především autoři vysokoškolských kvalifikačních prací. Kořenářová (2014) ve své bakalářské práci nastínila zkušenosti absolventek kurzu Nevýchovy se zaváděním partnerského přístupu do výchovy dětí. Na základě rozhovorů s matkami došla autorka k závěru, že absolvování daného kurzu mělo pozitivní dopad na rodinné soužití, a to zejména

v oblasti důvěry mezi rodičem a dítětem, míře zodpovědnosti dětí, řešení konfliktů či schopnosti docházet ke společným řešením, ale i na témata jako je identita, sebedůvěra a sebepřijetí. Formánková (2023) v rámci magisterské diplomové práce představila zkušenosti matek uplatňující principy Nevýchovy v oblasti sexuální výchovy svých dětí. V tomto kontextu může být vhodné nastavení otevřené a demokratické atmosféry i vzájemného respektu, které Nevýchova přináší.

Obecně můžeme konstatovat, že koncept Nevýchovy není v současnosti příliš výzkumně prozkoumán a chybí proto dostupnost většího počtu zdrojů, na základě kterých by bylo možné funkčnost přístupu hodnotit. Z výše uvedených poznatků lze ovšem odvodit, že rodičům mohou principy Nevýchovy přinášet do jejich rodinného fungování množství benefitů, podle Masopustové a Hanáčkové (2018) mohou ale vyvstat i určitá rizika.

4 Online sociální sítě

Vyhledávání informací je v kontextu rodičovství komplexní proces, ve kterém hraje roli mj. dostupnost zdrojů či věk dítěte (Rudi et al., 2018). Informace o výchově rodiče obvykle čerpají od přátel, příbuzných či odborníků, ale také z tištěných médií nebo internetu. Zásadní je v této oblasti pro mnoho rodičů vytváření sociálních kontaktů a navazování osobních vztahů (Neubauerová, 2022). Velké popularitě se tedy mezi rodiči těší **vyhledávání informací na sociálních sítích** (Mertens et al., in press). Na toto téma se zaměří uvedená kapitola. Tématem online sociálních sítí se v minulosti zabýval např. Heidemann et al. (2012), Subramanian (2017), Vogel et al. (2014), Cingel et al. (2022) či Farrell et al. (2022). Tato kapitola si klade za cíl online sociální sítě blíže představit a zdůraznit několik vybraných aspektů, které mohou s užíváním těchto médií souviset. V závěru kapitoly jsou nastíněny některé statistické údaje dokreslující představu o popularitě sociálních sítích v současnosti.

Sociální média obecně lze označit za webovou či mobilní aplikaci umožňující tvorbu a přístup k obsahu, ale také výměnu obsahu mezi jednotlivými uživateli. Mezi tato média je možné zařadit například aplikace YouTube, Facebook či Twitter (Kaplan & Haenlein, 2010). Jedná se o globální fenomén s výrazným sociálním, ale i ekonomickým dopadem, jehož popularita během posledních několika let významně vzrostla. Uživatelům je v rámci online sociálních sítích umožněno založit si svůj osobní profil a následně komunikovat s ostatními uživateli. Právě možnost komunikovat s ostatními a utvářet svoji vlastní identitu je považována za jeden z hlavních motivačních aspektů k využívání těchto platforem (Heidemann et al., 2012). Uživatelé, kteří se v rámci sociálních sítí stali velmi populárními, jsou označováni jako *influenceři*. Jedná se o tvůrce obsahu působící na rozsáhlé publikum svých sledujících. Vliv těchto tvůrců je výrazně patrný např. v komerční oblasti, mají ale dopad i na oblast sociální či kulturní (Gaenssle & Budzinski, 2020).

Subramanian (2017) zdůrazňuje značný vliv sociálních sítí na mezilidskou komunikaci. Popisuje současný životní styl rodin i jednotlivců, který je charakteristický

především svou rychlostí a neustálým nedostatkem času. V tomto kontextu se tedy jeví využívání sociálních sítí jako výhodné. Mezilidská komunikace se stále více přenáší z osobní roviny „tváří v tvář“ do roviny virtuální, čímž je naplňována lidská potřeba sociální interakce. Sociální sítě nabízejí možnost neustálého propojení s blízkými i nové možnosti v oblasti marketingové propagace. Na druhou stranu ale mohou vést k informačnímu přetížení uživatelů či k omezení jejich soukromí.

Vogel et al. (2014) referuje o možném dopadu sociálních sítí na interpersonální srovnávání a upozorňuje na jeho důsledky, jako je například snížené sebevědomí uživatelů nebo jejich well-being. Cingel et al. (2022) ovšem vysvětlují, že vztah mezi sociálními médii a sebevědomím je komplexní problém a přímá souvislost mezi těmito dvěma oblastmi je podle studií spíše malá. Farrell et al. (2022) pojednává o negativním dopadu izolace mezi lidmi, ke které v důsledku užívání sociálních sítí dochází. Upozorňuje na to, že kvantita sociálních vazeb může v tomto kontextu začít převládat nad jejich kvalitou.

Během roku 2023 bylo celosvětově zaznamenáno celkem 4,9 miliard uživatelů sociálních sítí. Nejpoužívanější platformou tohoto období je v celosvětovém měřítku Facebook, následuje YouTube, WhatsApp, Instagram, WeChat a TikTok. Za nejpoutavější typ příspěvku lze považovat krátká videa, která obvykle trvají méně než 1 minutu, ovšem upoutají pozornost velkého množství uživatelů. Největší nárůst popularity zaznamenala během roku 2023 celosvětově aplikace BeReal vyznačující se sdílením autentického a nepříkrášleného obsahu (Wong, 2023).

Uvedená kapitola představila online sociální sítě spíše v obecné rovině. Následující část se již zaměří na platformu, kterou jsme využili při realizaci našeho výzkumu, tedy Instagram.

4.1 Instagram

Instagram je komunikační platforma založená především na principu sdílení fotek či videí. Aplikace byla spuštěna v říjnu 2010 a od té doby se jí dostalo značné popularity. Zakladateli Instagramu jsou Kevin Systrom a Mike Krieger. Jejich původním záměrem bylo vytvoření aplikace, která by umožňovala sdílení lokality. Toto zaměření

ale autoři postupně přesměrovali právě na vývoj aplikace Instagram. Během 18 měsíců fungování platformy počet jejích uživatelů narostl na 30 milionů. Zájem Instagram vzbudil především u mladé generace, která mu postupně začala dávat přednost před sítí Facebook. Od roku 2016 aplikace Instagram využívá k zobracování příspěvků algoritmus generující zobrazovaný obsah na základě zájmu uživatele o danou tematiku, aktuálnosti sdíleného obsahu a vztahu mezi sledujícím a sdílejícím (Leaver et al., 2020). V rámci Instagramového obsahu jsou sdílána např. tzv. „selfies“, fotky s přáteli, příspěvky s jídlem, módou či domácími mazlíčky (Hu et al., 2014).

Pro bližší představení této platformy popisuje následující podkapitola základní funkce, které lze na Instagramu využívat.

4.1.1 Funkce Instagramu

Uživatelům je umožněno v rámci aplikace upravovat sdílený obsah pomocí **filtrů**, přidávat **titulky**, používat „**hashtagy**“ charakterizující daný příspěvek (symbol #) či **označovat ostatní uživatele**, aby došlo k rychlému přesměrování příspěvku směrem k označenému účtu (symbol @). Další z funkcí Instagramu je možnost **sledovat libovolný počet ostatních profilů**, uživatelé sledující jednotlivé profily jsou označováni jako „*sledující*“. Není nutné, aby sledování dvou profilů bylo vzájemné, Instagram v tomto ohledu funguje asymetricky, variantou ovšem je nastavení míry soukromí profilu tak, aby jej ostatní uživatelé směli sledovat jenom na základě vyžádaného povolení (Hu et al., 2014).

Sdílený obsah uživatelé Instagramu prohlížejí především v rámci tzv. **kanálu** (Hu et al., 2014). Tento kanál zobrazuje příspěvky sledovaných účtů, ale i jiné navrhované příspěvky jako jsou například reklamy od firem (Instagram). Příspěvky shlédnuté v rámci kanálu je možné okomentovat nebo označit jako oblíbené. Údaje o počtech „lajků“ a komentářů se hodnocenému uživateli zobrazují v rámci jeho účtu (Hu et al., 2014). Aplikace rovněž umožňuje **přidávání textu** ke sdílené fotce či videu. Tento text lze následně upravovat či odstranit (Instagram). Tímto způsobem je tedy možné obsah sdíleného příspěvku dále upřesňovat a rozšiřovat (Noviyanti, 2020).

V roce 2016 Instagram uvedl svoji další funkci, tzv. **Stories**. Tato funkce vede uživatele k prezentaci aktuálních situací, které se v daném momentu odehrávají tak,

aby je ihned mohli sdílet se svými sledujícími (Leaver et al., 2020). V rámci Stories lze opět sdílet fotky i videa, ty ale po 24 hodinách zmizí, a to z profilu uživatele, z kanálu příspěvků i soukromých zpráv (Instagram). Příspěvky v rámci Stories umožňují také další funkce, jako je např. možnost pokládání otázek od sledujících či tvorba anket. Uživatelům tak Stories nabízí další formu sdílení myšlenek a jiného obsahu, který se neváže na specifický obrázek či video. Od roku 2017 Instagram navíc umožňuje i živé sdílení obsahu (Leaver et al., 2020), tzv. **živé vysílání** propojující uživatele se svými sledujícími v reálném čase. Po skončení tohoto vysílání je možné sdílet jeho záznam nebo jej zhlédnout v archivu živých vysílání (Instagram).

Všechny sdílené fotky a videa jsou k dohledání na **profilu** uživatele, kde je navíc k dohledání seznam sledovaných i sledujících osob. Profil na Instagramu dále umožňuje sepsat tzv. **bio** o maximální délce 150 znaků. Jedná se, společně s **profilovým obrázkem**, o část profilu, která je viditelná pro všechny uživatele (Instagram). Další z podstatných funkcí je posílání **soukromých zpráv** ostatním uživatelům, ukládání Stories do skupin *výběrů* na profilu tak, aby pro sledující bylo jednodušší dostat se ke sdílenému obsahu (Noviyanti, 2020), či tvorba tzv. **Reels** - krátkých videí s možností úpravy a doplnění o různé efekty (Instagram).

5 Výzkumy zabývající se problematikou výchovy dětí v kontextu sociálních sítí

Téma rodičovství v kontextu sociálních sítí je poměrně široce zkoumáno. V České republice se jedná především o tým autorek Masopustová et al. (2018) či o Neubauerovou (2022). Výzkumy na toto téma v zahraničí provedli např. Lim a Wang (2022), Jorge et al. (2021), Jorge et al. (2023) či Latipah et al. (2020). Tato kapitola uvedený přehled výzkumů dále rozpracuje a popíše tak různé oblasti, na které byl v rámci představeného tématu kladen zřetel.

Masopustové et al. (2018) otevřela problematiku výchovy dětí v kontextu sociálních sítí v již dříve citované monografii „*Jak to mají mámy*“. Autorky se zde zaměřily především na podobu mateřství u tzv. polistopadové generace matek zasazenou do kontextu současných poznatků z oblasti psychologie. Popisují, jak současné trendy ovlivňují mateřství např. ve formě dlouhodobého kojení dítěte, společného spánku či nošení dítěte v šátku. Dodávají, že pohled na rodičovství se proměňuje celospolečensky, od rodičů se očekává angažované zapojení v životě dítěte či poskytování spektra podnětů a příležitostí pro umožnění jeho všestranného rozvoje. Autorky ve své studii rovněž otevírají téma vlivu médií na rodičovství, a to v rámci představení a dalšího výzkumu konceptu tzv. *Yummy Mummy*. Jedná se o koncept patrný především v americkém prostředí, kdy jsou za inspiraci brány celebrity v rodičovské roli. Koncept *Yummy Mummy* očekává, že matka zajistí viditelné zdraví a štěstí svého dítěte, sama sebe, ale i svého manželství. Ženy by tedy měly být úspěšné v mateřské roli, ale i své profesní kariéře. Jedná se proto o poměrně nerealistický mediální obraz žen disponujících nadprůměrnými příjmy i zázemím.

Na výzkum informačních zdrojů současných rodičů se zaměřila Neubauerová (2022). V rámci studie si autorka kladla za cíl popsat témata, na která se ve vztahu k hledání informací rodiče zaměřují, a také zmapovat informační zdroje využívané

rodiči. Došla k závěru, že ze strany badatelů je informační chování a potřeby rodičů zkoumáno z různých pohledů. Ty lze rozdělit do osmi tematických skupin: informační strategie rodičů, informační chování na internetu, rodičovské znalosti, rodičovské vzdělávání, výchova dětí, zdraví dětí, rodičovské obavy a podpora rodičů. Mezi upřednostňované rodičovské informační zdroje patří především tzv. *primární informační zdroje*, tedy přátelé, rodina či ostatní blízcí lidé, případně i odborníci jako jsou lékaři či pedagogové, kteří jsou s rodiči v dlouhodobějším kontaktu. Doplňkově, dle zjištění autorky, ale rodiče hledají informace také na internetu, v knihách, časopisech, rozhlase nebo televizi. Média tedy mají na informačním vzdělávání rodičů významný podíl.

Téma rodičovství v kontextu sociálních sítí otevřeli rovněž Lim a Wang (2022) upozorňující ve své studii na současný rostoucí zájem veřejnosti o téma rodičovství. Rodiče touží veřejně prezentovat pokroky svého dítěte tak, aby se jim dostalo pochvaly a uznání ze strany ostatních, případně i projevů soucitu, sympatií a podpory. Mohou se tímto způsobem vytvořit svazky a pocity vzájemného společenství, ale i soutěživosti či závisti. Autoři na základě výzkumu potvrzují, že se množství rodičů často cítí provinile, nedostatečně či nekompetentně pouze proto, že ze sociálních sítí znají jiné úspěšnější rodiče. Intenzivní digitální propojenost navíc posouvá normy „dobrého rodičovství“. I malá rodičovská selhání bývají v rámci médií podrobená kontrole a hodnocení. To opět může podněcovat pocity nejistoty či zášti.

Jorge et al. (2023) ve své studii zmapoval sdílení rodičovské role u 40 nejpopulárnějších portugalských mužských i ženských profilů na platformách YouTube a Instagram. Ženské influencerky při sdílení rodičovského obsahu prezentují především každodenní práci, která je s touto oblastí spojená. Oproti tomu muži sdílí hlavně momenty zachycující šťastné či zábavné momenty, které ve své otcovské roli zažívají. Častým obsahem jsou v rámci těchto příspěvků i genderové otázky týkající se tradičního rozdělení rolí mezi muži a ženami ve společnosti. Dále se zde vyskytuje např. komerční obsah, kdy celebrity prostřednictvím svého profilu na sociální síti dělají reklamu určitému produktu nebo značce. Autoři v rámci výzkumu porovnali obě zkoumané platformy, tedy YouTube a Instagram, a poukázali na to, že rodičovský

obsah na YouTube je obvykle šířen spíše humornou formou, zatímco příspěvky na Instagramu se více přibližují každodennímu životu a obsah zde je více diskurzní.

Tématem pro množství výzkumů je rovněž tzv. *sharenting*. Tento fenomén zahrnuje momenty, kdy rodiče na sociálních sítích sdílí osobní informace svých dětí (Walrave et al., 2023). Latipah et al. (2020) se zaměřili na motivy, strategie a psychologické efekty, které sharenting přináší. Výsledky výzkumu ukazují, že hlavním motivem rodičů pro sdílení informací o svých dětech je touha po dosažení potvrzení a sociální podpory, dále pak předvedení své schopnosti se o dítě starat, zisk sociální účasti a možnost dokumentace jednotlivých životních událostí. Autoři uvádějí, že tento fenomén může mít pozitivní, ale i negativní dopad. Pozitivem zde je především možnost poskytování informací, navazování nových přátelství a možnost podpory. Naopak rizikem jsou pocity nedostatečného bezpečí, zvýšené porovnávání svého dítěte s dítětem cizím i možnost vzniku vzájemné nevráživosti či nesouhlasu.

Jorge et al. (2021) sharenting zkoumali po dobu 2,5 roku na souboru mateřských a rodičovských influencerů, rovněž ale i z pohledu mediálního diskurzu vztahujícímu se na toto téma. Autoři popsali, že influencerky v této oblasti sdílejí především své vize, co je vhodné vykonávat pro dobrý vývoj dítěte i pro uspokojivý život matky a rodiny, zároveň často rozvíjí debatu se svými sledujícími. Dále pak vystupují v médiích s prezentací poloprofesionálních, částečně podložených informací týkající se rodičovské tematiky. Matky ve své roli na sociálních sítích se chovají autenticky a odhalují aspekty svého každodenního života, zároveň se ale snaží udržet určitou úroveň soukromí své rodiny. Typicky tyto influencerky vytváří své vlastní značky napříč různými platformami. Velká část těchto matek, dle poznatků autorů, dříve pracovala v oblastech marketingu, designu či médií, ve světě sociálních sítí jsou tedy schopny dobře uspět.

S tématem výchovy dětí v kontextu sociálních sítí se pojí mnoho oblastí představených v rámci této kapitoly, ale i kapitol předchozích. Nyní se přesuneme do další části, která již nastíní náš vlastní výzkum.

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 Výzkumný problém, výzkumné cíle a otázky

Předchozí část práce představila významné koncepce, tradiční i současné, ze kterých může přístup matek k výchově vycházet. Zároveň ale otevřela i téma online sociálních sítí a toho, jaký mohou tyto platformy mít na výchovu dětí dopad. Přistoupíme tedy nyní k prezentaci našeho výzkumu na dané téma. Tato kapitola představí zaměření, problematiku i konkrétní cíle a otázky výzkumu.

6.1 Výzkumný problém

Jak nastínily předešlé části, sociální sítě se stávají ve společnosti stále populárnějšími a není proto divu, že si oblibu získaly i mezi současnými rodiči. Jejich popularitu dokládá např. Mertens et al. (in press). Lim a Wang (2022) hovoří o trendu, kdy se rodičovství začíná stávat poměrně veřejným tématem. Rodiče na sociálních sítích touží prezentovat vývoj svého dítěte a směřovat tímto způsobem k navození vzájemného společenství. Masopustová et al. (2018) popisují trendy, které provází výchovné přístupy současných matek. Dnešní doba je typická množstvím možností, které se předchozím generacím nenabízely, k tomu tedy patří i rozhodování týkající se směřování ve výchově dětí. Každé matce se nabízejí varianty, kam bude své dítě vést a jak k němu bude přistupovat. Právě internet, potažmo i sociální sítě, přináší matkám nové informace i zmíněné možnosti volby. Jak se tedy současné matky s těmito výzvami potýkají?

Náš výzkum se zaměřuje na jednu konkrétní sociální síť, a to Instagram. Byla zvolena především díky své velké popularitě, kterou dokládá např. Leaver et al. (2020), ale i kvůli formě, jakou jsou na ní informace sdíleny. Jak bylo popsáno výše, platforma umožňuje přidávání příspěvků ve formě obrázků či videí doplněných o textové popisky. Tyto příspěvky se pak uchovávají na profilech jednotlivých účtů (Hu et al., 2014). Z našeho pohledu se jedná o poměrně přehlednou platformu. Je možné na ní nejen sdílet audiovizuální obsah, ale i šířit vlastní myšlenky či informace. Tím se otevírá potenciál i ke sdílení informací týkajících se výchovy dětí.

Je patrné, že této možnosti v současnosti využívají mnozí odborníci, jako jsou např. psychologové či lékaři. Autory obsahu týkajícího se výchovy mohou ale být i „běžné“ matky. Nenese ovšem tato forma předávání informací určitá rizika? Právě na tuto skupinu instagramových tvůrkyň se z tohoto důvodu výzkumně zaměřujeme. Jedná se o matky bez prokazatelného odborného vzdělání z oblasti výchovy dětí, které se přesto touto oblastí veřejně zabývají a těší se na Instagramu poměrně značné popularitě. Tímto způsobem mohou výchovu ve společnosti ovlivňovat, a to i přes jistá rizika daná především jejich neobdobností či nedostatkem zkušeností.

Na Instagram může obsah přidávat skutečně kdokoli a je jen na daném tvůrci, jak své příspěvky prezentuje. Úskalím může být např. situace, kdy žena bez předchozího odborného vzdělání či bez významných zkušeností, veřejně prezentuje rady a návody, jak postupovat v jednotlivých výchovných situacích, ale tyto poznatky nemá ničím podložené. Dochází ovšem skutečně na Instagramu k těmto rizikovým případům? A může mít obsah sdílený v rámci sociálních sítí na matky v „reálném světě“ skutečně takový dopad, že se jím ve svém výchovném působení začnou řídit? Tyto úvahy byly rozpracovány do konkrétních výzkumných cílů a otázek.

6.2 Výzkumné cíle a otázky

Cílem prováděného výzkumu je popsat, **jakým způsobem je v současnosti prezentována výchova na sociálních sítích** v rámci mateřských profilů. Tedy zmapovat, jaké trendy a přístupy se zde propagují, ale i způsoby a formy, kterými probíhá jejich sdílení a veřejná prezentace. Dále si práce klade za cíl představit **výchovné přístupy, ke kterým se současné matky přiklání** a praktikují je. Dalším z cílů práce je zhodnocení způsobu, jakým se v těchto postojích **odráží právě obsah šířený na sociálních sítích**. Pro naplnění těchto cílů byly formulovány čtyři výzkumné otázky.

VO1 Jaké příspěvky jsou sdíleny v rámci mateřských profilů na platformě Instagram?

Tato výzkumná otázka pokrývá především formální aspekty jednotlivých příspěvků. Uvádí, jaké obrázky jsou v rámci mateřských profilů sdíleny, zda se jedná např. o fotografie dítěte, případně rodiny či jejich domova. Hledáme i odpověď na otázku, jaký druh informací je obsažen v popisku příspěvku. Zjišťujeme, zda matky

sdělují spíše vlastní názory a zkušenosti, nebo se naopak zaměřují na prezentaci informací více konkrétních a faktických. Pokud by se jednalo o faktické informace, zajímá nás, zda se autorky opírají o konkrétní zdroje či nikoli. Další oblastí spadající do této výzkumné otázky je téma spoluprací s firmami. Propagují matky na svých instagramových účtech nějaké produkty z důvodu placené reklamy?

VO2 Jaké výchovné trendy lze pozorovat v rámci příspěvků na platformě Instagram?

Druhá výzkumná otázka se zaměřuje na konkrétní aspekty toho, jak majitelka daného účtu k výchově svého dítěte přistupuje a jaké postoje na Instagramu prezentuje. Odkrývá hlavní přístupy, které jsou v současnosti v rámci mateřských instagramových profilů nejvíce populární a které zde rezonují.

VO3 Jaké přístupy k výchově dětí lze pozorovat mezi matkami ve společnosti?

Výzkumná otázka číslo tři opouští prostředí Instagramu, neboť je věnována výchovným přístupům rozšířeným mezi matkami „v reálném světě“. Klade si za cíl vystihnout jednotlivá témata, která jsou pro matky v současnosti důležitá, ale i to, jak o jednotlivých oblastech uvažují a jakým směrem své výchovné úsilí zaměřují.

VO4 Jakým způsobem se obsah šířený v rámci sociálních sítí promítá do výchovy dětí?

Závěrečná výzkumná otázka obě skupiny, tedy Instagram a společnost, propojuje a vede k vymezení oblastí, ve kterých se přístupy prezentované na této sociální síti mohou promítat do současné výchovy dětí. Tato otázka v sobě kromě objasnění uvedených spojitostí nese i nastínění jednotlivých zdrojů, z kterých matky informace čerpají a posouzení toho, jak silné místo mezi těmito zdroji sociální sítě zauímají.

Z uvedených cílů a otázek celý výzkum vychází. Další kapitola již představí konkrétní metodologii, kterou ve výzkumu za účelem naplnění těchto cílů, aplikujeme.

7 Aplikovaná metodologie

Tato kapitola náš výzkum dále přiblíží. Upřesní, o jaký typ výzkumu se jedná, popíše metody využití při sběru dat, představí výzkumný soubor i metody zpracování a analýzy dat. V závěru kapitoly uvádíme aspekty týkající se etické problematiky výzkumu.

7.1 Typ výzkumu

Práce si klade za cíl především docílení vhledu a orientace ve výše představené problematice. Jako vhodné se zde proto jeví využití **kvalitativně orientovaného výzkumného designu** (Ferjenčík, 2010). Data byla zpracována pomocí **tematické analýzy**. Základem metody je především identifikace, analýza a popis témat (Braun & Clarke, 2006). Ústředním procesem tematické analýzy je kódování kvalitativních dat. Práce s těmito kódy následně umožňuje vytvoření seznamu témat, ale i tvorbu komplexních modelů zachycujících vztahy mezi jednotlivými tématy (Boyatzis, 1998).

Tématem se zde rozumí určitý vzor vyvstávající z analyzovaných dat, který popisuje a organizuje posuzované informace a maximálním způsobem interpretuje aspekty zkoumaného fenoménu. Témata mohou být identifikována na úrovni přímo pozorovatelné, ale i latentní. Generování témat může probíhat buď indukci přímo z daných informací, nebo dedukci z předem stanovené teorie či předchozího výzkumu (Boyatzis, 1998). Tematická analýza byla jako hlavní metoda tohoto výzkumu zvolena pro své široké využití při práci s daty. Jako vhodná se navíc jeví možnost určité kvantifikace dat i organizace informací do jednotlivých témat umožňující zpřehlednění zkoumané problematiky.

7.2 Metody sběru dat

Výzkum lze rozdělit do dvou částí. První z nich se zaměřovala na zodpovězení prvních dvou výzkumných otázek: *Jaké příspěvky jsou sdíleny v rámci mateřských*

profilů na platformě Instagram? a Jaké výchovné trendy lze pozorovat v rámci příspěvků na platformě Instagram? Sociální síť Instagram se stala výchozím bodem zkoumání, byla odsud tedy shromážděna data v podobě příspěvků na vybraných profilech. Z konkrétních profilů, jejichž výběr upřesní následující podkapitola, byly sesbírány veškeré příspěvky uveřejněné v roce 2022, následná práce s daty pak probíhala během roku 2023.

Můžeme říci, že se v této části výzkumu jednalo o metodu **analýzy produktů**, konkrétně o práci s daty v podobě textu a obrázků. Příspěvky ve formě videí byly rovněž přepsány do textové podoby pro usnadnění následné práce s daty. Miovský (2006) uvádí, že v případě analýzy produktů se nejedná o metodu sběru dat v pravém slova smyslu, neboť dané materiály již existují, a to nezávisle na naší výzkumné činnosti. Pro účely zkoumání tak nevznikají nová data, ale shromažďují se ta již existující. V našem případě bylo získáno celkem 549 příspěvků, s nimiž bylo dále pracováno. Příspěvky sdíleny na instagramových profilech byly navíc doplněny o příspěvky z instagramových Stories. Data ze Stories vybraných profilů byla sbírána po dobu jednoho týdne a nashromážděno tak bylo 302 těchto příspěvků.

Navazující část hledá odpovědi na výzkumné otázky: *Jaké přístupy k výchově dětí lze pozorovat mezi matkami ve společnosti? a Jakým způsobem se obsah šířený v rámci sociálních sítí promítá do výchovy dětí?* V této části je již pracováno s daty získanými pomocí **kvalitativního dotazníku**. Jeho kompletní podobu uvádíme v příloze 3. Ferjenčík (2010) připodobňuje dotazník ke standardizovanému interview, které je v tomto případě předloženo písemně. Stejným způsobem na něj bylo nahlíženo i v našem výzkumu. Byl sestaven ze dvou hlavních částí, a to anamnestického dotazníku, kde byly zjišťovány základní informace o respondentech, a hlavní části pokládající otázky týkající se zkoumaného tématu. Tato druhá část dotazníku byla tvořena výhradně otevřenými otázkami s možností pro respondenty vyjádřit plně své myšlenky bez přílišné redukce. S daty následně bylo pracováno kvalitativním způsobem. Dotazník byl šířen online cestou pomocí aplikace Google Forms. Otázky byly tvořeny sekvenčně na základě témat, která vyvstala z první části výzkumu během analýzy dat získaných z Instagramu. Proces tvorby těchto otázek přibližuje obrázek 1.

Obrázek 1: Proces tvorby dotazníku



7.3 Výzkumný soubor

Představení výzkumného souboru je rozděleno do dvou podkapitol. První z nich popíše jeho výběr, druhá podkapitola se zaměří na prezentaci konkrétních charakteristik, kterými výsledný soubor disponoval.

7.3.1 Výběr výzkumného souboru

V souladu s dvěma hlavními částmi, kterými je celý výzkum tvořen, můžeme hovořit i o dvou výzkumných souborech. Pro první část zabývající se analýzou příspěvků z Instagramu, byl vytvořen soubor **osmi instagramových profilů**. Tyto profily byly vybírány **záměrným kvótním výběrem** pomocí předem definovaných kritérií. Výzkum je zaměřen na matky a výhradně české prostředí. Základním kritériem proto je, aby autorkou daného profilu byla **žena české národnosti**. Vyhledávány byly pouze **veřejné profily**, které se týkají výhradně témat **mateřství a výchovy**. Tato oblast byla posouzena především díky informacím uvedeným v bio. Do výzkumného souboru mohly být navíc zařazeny pouze ty profily, u kterých bylo prokazatelné, že je **nespravuje odborník** na dané téma, tedy např. psycholog či pedagog.

Zařazeny byly dále pouze profily žen, které mají **jedno dítě ve věku do 6 let**. Toto kritérium bylo zohledněno pro získání názorů matek, které nemají předchozí zkušenosti s výchovou dětí a jejich postoje tedy nemohou být touto zkušeností ovlivněny. Limit 6 let věku dítěte navíc zajistil, aby děti, o kterých autorky na svých profilech hovoří, byly alespoň přibližně stejného věku a uváděná témata tak mohla být srovnatelná. Poslední kritérium se týkalo dosahu profilů daného počtem jejich sledujících. Záměrem bylo najít účty splňující předchozí kritéria, která jsou ale zároveň co nejpoblábnější. Minimální hranice sledovanosti zde je stanovena na **1 000 sledujících**.

Výzkumný soubor druhé části výzkumu byl opět vybírán **záměrným kvótním výběrem** s cílem získat **20 respondentek**. Tyto respondentky byly získávány především metodou tzv. **sněhové koule**, kdy byly osloveny ženy splňující stanovená kritéria. Tyto ženy následně šířily dotazník dál. Pravidlem bylo šířit dotazník osobní formou a vyhnout se jeho veřejnému sdílení např. v rámci skupin na sociálních sítích. Touto cestou by totiž mohlo dojít k zásadnímu zkreslení výzkumného souboru a omezit jej výhradně na matky, které sociální sítě tímto způsobem využívají. Kritérium výběru odpovídá požadavku stanovenému pro první výzkumnou část, vyhledávány tedy byly matky s **jedním dítětem do 6 let**. Uvedenou cestou se podařilo nasbírat celkem 21 zodpovězených dotazníků, jeden z nich byl ovšem vyřazen, neboť respondentka nesplňovala podmínku, že má pouze jedno dítě.

7.3.2 Charakteristiky výzkumného souboru

U obou definovaných výzkumných souborů se podařilo naplnit předem stanovené kvóty i vymezená kritéria. Mezi osm posuzovaných profilů byly zařazeny účty matek, které měly v době započetí analýzy dat mezi **1 400 a 24 tisíci sledujícími**. Jednalo se o matky s dětmi ve věku od **jednoho do dvou let**, čtyři z těchto dětí byla děvčata, čtyři chlapci. Informace o matkách jsou na zkoumaných profilech hůře dostupné, dvě z nich ale jako své zaměstnání uvádějí **marketing**, dvě další se prezentují jako **duly a laktační poradkyně**. Jedna z matek se označuje za **digitálního tvůrce**, tato participantka ale zároveň provozuje vlastní **e-shop**, na kterém prodává své e-booky o přístupu k dětem, nabízí na něm webináře či individuální konzultace. Jedna z matek uvádí, že je **fotografkou**, u zbylých dvou autorek ovšem nebylo možné jejich zaměstnání dohledat. Zkoumané matky se ve dvou případech kromě tvorby obsahu na Instagram věnují také podcastům či YouTube. Věk autorek lze na profilu dohledat pouze u tří z nich. Tyto ženy měly v průběhu sběru dat **25, 30 a 32 let**.

Výzkumný soubor pro druhou část výzkumu tvořilo **20 žen** ve věku od **23 do 43 let**. Většina těchto žen dosáhla **vysokoškolského vzdělání** minimálně magisterského stupně, dále následovaly ženy se **středním odborným vzděláním s maturitou**. Profesně se jednalo např. o lékařku, zdravotní sestru, projektantku, učitelku, finanční ředitelku, referentku lesní správy či marketingovou specialistku. Většina dotázaných žen je

vdaná, část z nich ovšem žije s **partnerem v nesezdaném soužití**, jedna respondentka žije **bez partnera**.

Věk dětí našich respondentek se pohybuje mezi **1 – 5,5 lety**, z většiny (n = 12) se jedná o **chlapce**. Výzkumnému souboru dominují matky z kraje **Vysočina**, zastoupeny jsou ale i respondentky z kraje **Jihomoravského, Královehradeckého a Středočeského**. Velká část respondentek (n = 9) žije **v malé obci do 500 obyvatel**, naopak z obce, která má obyvatel více než 100 000, pochází respondentka pouze jedna. Ostatní ženy vyplňují celé spektrum mezi těmito dvěma póly. Bližší představení tohoto výzkumného souboru je k nalezení v příloze 4.

Nyní se již přesuňme k popisu metod použitých ke zpracování a analýze dat.

7.4 Metody zpracování a analýzy dat

Data byla v obou částech výzkumu zpracovávána pomocí **tematické analýzy**. Braunová a Clarková (2006) shrnují proces tematické analýzy do šesti fází: seznamování se s daty, generování počátečních kódů, vyhledávání témat, revidování témat, definování a pojmenovávání témat a v závěru tvorba reportu. Konkrétní postup, který byl zvolen v práci s daty v našem výzkumu, je popsán dále. I zde se budeme držet popisu postupu v rámci našich dvou základních výzkumných částí.

První část se zaměřila na data získaná na platformě Instagram. Jak již bylo nastíněno, s daty bylo pracováno v jejich původní textové a obrázkové formě tak, aby byl analyzovaný obsah autentický. Pouze příspěvky ve formě videa byly převedeny do textové formy pomocí transkripce. K práci s daty byl využit program Atlas.ti, ve kterém byly příspěvky ve dvou fázích kódovány. První fáze kódování odpovídala oblastem vymezeným první výzkumnou otázkou, zaměřovala se tak především na formu sdílených příspěvků. Ve druhé fázi kódování se pracovalo s tématy spadajícími pod výzkumnou otázku číslo dva a kódy se tedy týkaly obsahové stránky příspěvků. V návaznosti na tyto dvě fáze byla kódována data z instagramových Stories. Za tímto účelem byl použit již existující soubor kódů.

Vytvořené kódy byly následně tříděny a v případech, kdy dva nebo více kódů neslo stejnou informaci, spojovány. Takto utříděné kódy byly poté rozdělovány do

jednotlivých tematických kategorií. Téma je v rámci tematické analýzy jednotkou nesoucí určitou informaci o datovém souboru, která se vztahuje k výzkumné otázce (Braun & Clarke, 2006). V našem případě byl při tvorbě témat uplatněn výše zmíněný induktivní přístup Boyatzis (1998). Analýza dat probíhala především na sémantické úrovni. V souladu s Braunovou a Clarkovou (2006) zahrnoval náš postup především deskripci a organizaci dat vedoucí k závěrečné interpretaci významu nalezených vzorců.

Po celou dobu analýzy dat byly od sebe striktně odděleny jednotlivé oblasti kódů definovaných výzkumnými otázkami. Nezávisle na sobě tak probíhala práce s kódy vztahujícími se k první a následně ke druhé výzkumné otázce. V rámci první otázky bylo navíc zvláště přistupováno k datům získaných z klasických příspěvků na instagramových profilech a z instagramových Stories. Výsledkem analýzy se stal soupis jednotlivých identifikovaných témat seřazených podle četnosti jejich výskytu, doplněný o výčet podtémat, která pod tyto kategorie spadají.

Podobný postup byl zvolen i při zpracování dat získaných díky rozeslanému dotazníku, pracovalo se ovšem pouze s odpověďmi na otevřené otázky v části dotazníku týkající se tématu výchovy. Anamnestická část dotazníku byla zpracovávána zvláště pro doplnění informací o výzkumném souboru. Posuzovaná data byla opět nejprve převedena do programu Atlas.ti. Nyní probíhalo kódování pouze jednofázově, rozlišovány byly odpovědi vztahující se k výzkumné otázce číslo tři, tedy přístupu současných matek k výchově, a otázce číslo čtyři, kde byly pokládány dotazy ohledně informačních zdrojů, z nichž matky čerpají. Stejně jako v předcházející části analýzy dat, i zde bylo snahou zachovat přehlednost jednotlivých kódů a držet se předem definovaných výzkumných otázek tak, aby bylo jasné, k čemu se jednotlivá nalezená témata vztahují.

Podobně jako při analýze instagramových dat, i nyní byly kódy protříděny a v případě vzájemné totožnosti sloučeny. Postupně byly poté tříděny do tematických oblastí. Ty byly následně zachyceny formou výčtu i se svými četnostmi a jednotlivými podtématy.

7.5 Etické aspekty výzkumu

Etické aspekty byly před započítím výzkumu pečlivě zvažovány. Respondentky zapojené do sběru dat pomocí dotazníku byly před jeho spuštěním informovány o účelech výzkumu, anonymitě využití dat i jejich možnosti kdykoliv od výzkumu odstoupit. Spuštěním dotazníku s těmito podmínkami souhlasily. Účast respondentek tak byla zcela dobrovolná a anonymní, v této části výzkumu tedy neshledáváme žádná etická úskalí. Poněkud problematičtější by se ovšem mohla jevit část věnovaná zisku dat z Instagramu. Jak uvádí Sedláková (2014, s. 269): „*Jakékoli užití údajů získaných v on-line prostoru badatelem (...) vzbuzuje etické otázky.*“ To se dotýká také našeho výzkumu.

Dle Sedlákové (2014) tato úskalí tkví především v tom, že autor daného obsahu zřejmě nepočítal při jeho uveřejňování s možností, že by mohl být využit k účelům výzkumu. Nabízí se podle ní ale také otázky, zda veřejně sdílené informace lze ještě stále považovat za soukromé, jakým způsobem na daný obsah odkazovat, zda je možné autora veřejně sdíleného obsahu bez svolení citovat či jak zajistit jeho anonymitu. Využití instagramového obsahu v rámci výzkumu jsme shledali jako nutné, činili jsme tak ale s důrazem na zamezení etickým problémům.

Veškerá data získaná z Instagramu pochází z veřejně dostupných profilů, které se navíc těší poměrně široké základně sledujících. Během celého výzkumu byla plně zachována anonymita autorek jednotlivých profilů. Nebyly zveřejněny názvy analyzovaných instagramových účtů, obrázky nebo fotografie, které lze na daných profilech nalézt, ale ani přímé citace jednotlivých příspěvků, protože tímto způsobem by mohly být v internetovém světě jednotlivé profily snadno dohledatelné. K analyzovaným datům bylo přistupováno s vědomím, že se jedná o citlivý obsah týkající se z velké části dětí a osobního života autorek, informace byly proto využívány jen do té míry, aby obohatily prováděný výzkum.

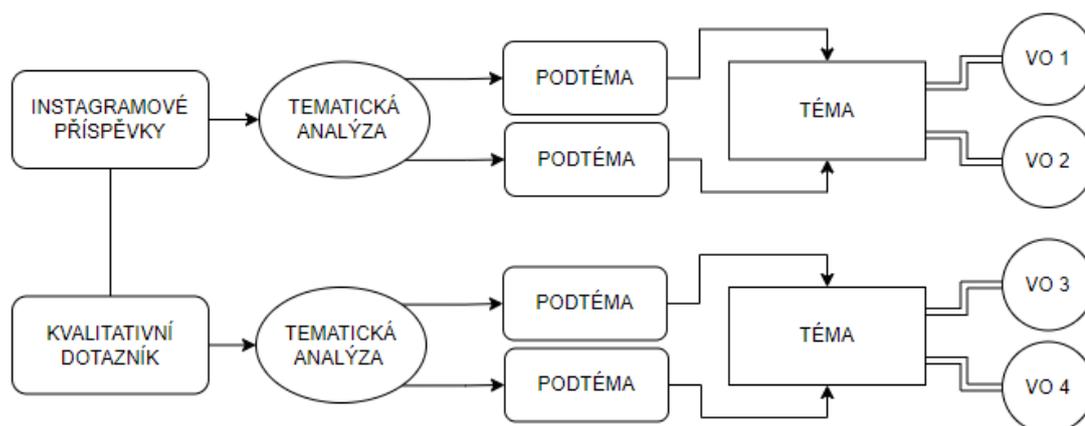
S vědomím těchto etických aspektů byl celý výzkum, na základě předem stanovené metodologie, proveden. Následující část je věnována jeho výsledkům i odpovědím na stanovené výzkumné otázky.

8 Výsledky výzkumu

Následující část postupně představí výsledky našeho výzkumného šetření. Jednotlivé kapitoly se volně drží čtyř stanovených výzkumných okruhů. Nejprve popíšeme, jaké typy příspěvků bývají sdíleny v rámci mateřských profilů na Instagramu a poté se zaměříme na obsah, které tyto příspěvky mají. Další části rozebírají výchovné přístupy, ke kterým se hlásí současné matky ze společnosti, i to, jakým způsobem mohou mateřské instagramové profily současné přístupy k výchově dětí ovlivnit. Vše je následně shrnuto v rámci kapitoly věnující se odpovědím na výzkumné otázky.

Jak je uvedeno v kapitole 7.4 *Metody zpracování a analýzy dat*, k práci s daty byla využita tematická analýza. Obrázek 2 ukazuje, že ve výše představených dvou částech výzkumu jsme vycházeli ze dvou typů dat, tedy z instagramových příspěvků a odpovědí v kvalitativním dotazníku. Za použití tematické analýzy byla v textu procesem kódování nalezena podtémata, která byla následně sloučena do tematických celků. Jak obrázek 2 znázorňuje, první a druhá otázka je sycena daty získanými z instagramových příspěvků, třetí a čtvrtá otázka daty z kvalitativního dotazníku.

Obrázek 2: Proces analýzy



8.1 Typ sdílených příspěvků

Tato kapitola se zaměří na problematiku vymezenou první výzkumnou otázkou: *Jaké příspěvky jsou v rámci mateřských profilů sdíleny?* Jde zde především o formální stránku příspěvku – co je vyobrazeno na sdílené fotografii, odkud jsou čerpány informace v popisku příspěvku apod. Tuto oblast lze rozdělit do tří témat: sdílený obrázek, text popisku a příspěvky na Stories. Každé z těchto oblastí bude věnována jedna z podkapitol.

8.1.1 Sdílený obrázek

Jednotlivé typy obrázků sdílených v rámci příspěvků i s četností jejich výskytu na zkoumaných profilech shrnuje tabulka 1.

Tabulka 1: Typ sdílených obrázků

Téma	Četnost	Podtéma	Četnost
Fotka	N = 671	dítě	n = 200
		matka	n = 194
		rodina	n = 140
		propagace	n = 42
		prostředí	n = 17
		jiný dospělý	n = 7
		cizí dítě	n = 6
		otec	n = 1
		ostatní	n = 64
Text	N = 175	myšlenka	n = 68
		téma příspěvku	n = 68
		zažitá fráze	n = 39
Video	N = 108		

Je patrné, že nejčastěji jsou v rámci zkoumaných profilů sdíleny **fotografie**. V největším množství případů se jedná o fotografii *dítěte* - nabízí se zde tedy otázka jeho soukromí. Většina matek sdílí pouze fotky, kde dítěti není vidět do obličeje, případně jeho obličej nějakým způsobem zakryjí. Menší množství příspěvků ukazuje dítě i s pohledem do jeho tváře, jeden ze zkoumaných příspěvků představil dítě nahé.

Časté je také sdílení fotek, na kterých je pouze *matka* či různé varianty zachycení *rodiny*, ať už se jedná o oba rodiče i s dítětem či o fotografii rodičů samotných. Významná je zde rovněž oblast *propagace*, kdy matka sdílí fotografii určitého produktu. Často se jedná o produkt firmy, s kterou spolupracuje, v menším množství případů o produkt, který sama vytváří. Část příspěvků prezentuje prvky z *prostředí*, ve kterém se matka nachází, může se jednat o fotografie města nebo přírody, místnosti ve svém domově či např. o nemocnici, kterou navštívila se svým dítětem. Objevují se rovněž fotografie *jiného dospělého* popřípadě *cizího dítěte*. I tyto děti jsou obvykle sdíleny se zakrytým obličejem. Jeden ze zkoumaných příspěvků prezentoval fotografii samotného *otce*. Do tématu *ostatní* byly zařazeny fotky jídla, různých předmětů a aktivit.

Druhým typem sdílených obrázků je **textová forma**. Matky díky tomu mohou graficky sdílet určité *myšlenky*, modelové věty, které říkají dítěti, různá ponaučení, vzkazy či citáty. Rovněž je možné tímto způsobem prezentovat *téma příspěvku* nebo zdůraznit určitou *zažitou frázi* týkající se výchovy. Oblíbenou formou příspěvků je rovněž sdílení krátkých **videí**.

8.1.2 Text příspěvku

Tabulka 2 shrnuje jednotlivá témata textových popisků zkoumaných příspěvků. Právě tyto popisky mývají v rámci příspěvků zkoumaných profilů hlavní informační hodnotu.

Tabulka 2: Typ popisku příspěvku

Téma	Četnost	Podtéma	Četnost
Myšlenky matky	N = 1061	vlastní názor	n = 581
		jak se chovat	n = 356
		prožitky dítěte	n = 86
		vzkaz	n = 38
Zkušenosti matky	N = 638	zkušenost z minulosti	n = 423
		konkrétní situace	n = 122
		modelová situace	n = 61
		reakce okolí	n = 29
		rozhovor s dítětem	n = 3
Ze života rodiny	N = 247	aktuality	n = 130
		vzpomínky	n = 76
		sdílení zážitku	n = 41
Komunikace se sledujícími	N = 231	výzva ke sdílení	n = 207
		reakce na komentáře	n = 21
		informace o profilu	n = 3
Reakce na názory v okolí	N = 161	názory společnosti	n = 101
		fráze zažité ve společnosti	n = 54
		reakce na jiný příspěvek	n = 6
Faktické informace	N = 107	informace bez zdroje	n = 95
		informace s odkazem na zdroj	n = 12
Spolupráce	N = 95		
Příspěvky pro pobavení	N = 57		
Ostatní témata	N = 134	odkaz na jiné zdroje	n = 72
		praktická doporučení	n = 44
		vlastní produkt	n = 16
		vlastní tvorba	n = 16

Jak je z tabulky 2 patrné, nejčastěji matky sdílejí své **vlastní myšlenky**. Prezентují tímto způsobem své *vlastní názory* nebo příklady toho, *jak se chovat* v určitých situacích. Matka tak popisuje svůj vlastní přístup k výchově, uděluje rady svým sledujícím a navrhuje řešení, která se mohou v daných situacích uplatnit. V příspěvcích bývají rovněž často popisovány *prožitky dítěte*, matka tak interpretuje

aspekty jednotlivých situací a nabízí různá ponaučení, která z těchto situací vyplývají. V některých případech matky rovněž píší příspěvek formou *vzkazu* určeného ostatním lidem, případně svému dítěti.

Významnou oblastí uváděnou v rámci zkoumaných příspěvků jsou **zkušenosti matek**. Může se jednat o sdílení *zkušenosti z minulosti*, o popis *konkrétní situace*, kterou matka s dítětem zažila či uvedení modelové, na základě které matka nastiňuje situace, jež by se mohly v nějakém kontextu stát. Matky v rámci příspěvků sdílí i četné *reakce*, kterých se jim dostalo ze strany svého okolí, případně konkrétní příklad *vedení rozhovoru s dítětem*.

Další oblastí, kterou matky v rámci příspěvků sdílejí, jsou rozmanité události ze **života rodiny**. Může se jednat o *aktuality*, ke kterým u nich v posledním období došlo, různé *vzpomínky a zážitky*. Matky se věnují rovněž aktivní **komunikaci se sledujícími**, které vyzívají *ke sdílení vlastních zkušeností* či *reagují na komentáře*. Některé příspěvky jsou věnovány *informacím o profilu*, v rámci kterých se matka svým sledujícím představuje. Dále ve svých příspěvcích matky **reagují na názory v okolí**, tedy uvádějí *názory vyskytující se ve společnosti*, konkrétní *zažité fráze* nebo *reagují na příspěvek sdílený na jiném profilu*

Na mateřských instagramových profilech je možnost narazit také na **faktické informace** obvykle uváděné *bez zdroje*. Z toho důvodu není možné ověřit, odkud matka informaci čerpá. *Informace s odkazem na zdroj* se zde vyskytují v menšině případů. Další významnou oblastí jsou příspěvky věnující se **spolupráci** s určitou firmou. Matky tímto způsobem mohou propagovat produkty, popisovat své zkušenosti s daným výrobkem nebo prezentovat informace o dané značce. V rámci spoluprací tvůrkyně obsahu navíc často poskytují sledujícím slevové kódy či vyhlašují soutěže o určité produkty. Některé sdílené příspěvky jsou určené především **pro pobavení** sledujících. Téma **ostatní** zahrnuje příspěvky tvořené na základě *odkazu na jiné zdroje* jako je např. kniha či konverzace s kamarádkou. Objevují se tu také *praktická doporučení* v podobě různých tipů, receptů a návodů. Některé příspěvky jsou věnovány představení *vlastního produktu matky* – např. e-booku nebo webové stránky - či *její tvorbě* v podobě autorské pohádky nebo básně.

8.1.3 Instagramová Stories

Tato podkapitola doplňuje výčet druhů příspěvků sdílených v rámci mateřských profilů o další hojně využívanou formu sdílení, tzv. Stories. Jednotlivé zaznamenané oblasti jsou shrnuty v tabulce 3.

Tabulka 3: Typy příspěvků na Stories

Téma	Četnost	Podtéma	Četnost
Ze života rodiny	N = 142	sdílení dne	n = 142
Komunikace se sledujícími	N = 43	reakce na komentáře	n = 31
		dotazy	n = 6
		anketa	n = 5
		otázka na sledující	n = 1
Myšlenky matky	N = 32	vlastní názor	n = 23
		jak se chovat	n = 9
Spolupráce	N = 27		
Zkušenosti matky	N = 14	zkušenost z minulosti	n = 6
		konkrétní situace	n = 5
		ukázka rozhovoru s dítětem	n = 2
		modelová situace	n = 1
Reakce na okolí	N = 2	názory společnosti	n = 2
Faktické informace	N = 2	informace bez zdroje	n = 2
Ostatní témata	N = 67	jiné zdroje	n = 28
		sdílení vlastního příspěvku	n = 13
		praktická doporučení	n = 12
		vlastní produkt	n = 12
		nabídka odkupu	n = 2

Obsah sdílený v rámci Stories je typově v některých případech podobný klasickým příspěvkům na profilu, v mnohých ohledech se ale obě formy mohou lišit. Stories jsou totiž využívány v největší míře ke sdílení událostí **ze života rodiny**. Jedná se především o *sdílení průběhu dne*, což je téma, která u běžných příspěvků nebylo vůbec zaznamenáno. Hojně využití mají Stories také pro **komunikaci se sledujícími**. Matky zde často *reagují na komentáře*, dávají sledujícím prostor na *dotazy*, nechávají je hlasovat v různých *anketách* či svým sledujícím pokládají konkrétní *otázky*. Ne v takové

míře jako u klasických příspěvků, ovšem i ve Stories matky sdílí své **myšlenky**, tedy konkrétní *názory* a návody, *jak se chovat* v určitých situacích. Děje se tak pomocí prezentování vlastního přístupu či udílením rad. Opět se zde vyskytuje i prezentování produktů v rámci **spoluprací** s firmami.

Zkušenosti matky, které jsou jedním z hlavních pilířů klasických příspěvků, jsou ve Stories zastoupeny také, ovšem s výrazně nižší četností. Může se jednat o představování *zkušeností z minulosti, konkrétních situací, rozhovoru s dítětem* případně o prezentaci *modelových situací*. I instagramová Stories jsou využívána k **reakcím na názory v okolí**, především ke sdílení *názorů společnosti* a k uvádění **faktických informací**. Zde ovšem byly zaznamenány pouze informace uvedené *bez zdroje*. Mezi **ostatními tématy** bychom mohli nalézt opět *odkaz na jiné zdroje*, ale i *sdílení vlastního příspěvku* z daného profilu. Jedná se o možnost, jak na zveřejněný příspěvek upozornit. Opět jsou zde uváděna *praktická doporučení*, tedy různé tipy a recepty. Stejně jako klasické příspěvky mohou i Stories sloužit k prezentaci *vlastního produktu* matky popřípadě možnosti *nabídnout odkup* konkrétní věci, kterou matka již nepoužívá.

Je tedy patrné, že oproti klasickým příspěvkům, Stories umožňují větší aktuálnost, díky čemuž jsou vhodné ke sdílení konkrétních událostí z průběhu dne. Zároveň jsou oproti klasickým příspěvkům interaktivnější a umožňují pružnější komunikaci se sledujícími. Klasické příspěvky na mateřských profilech jsou oproti tomu charakteristické spíše sdílením souvislého textu obsahujícího především jednotlivé myšlenky či zkušenosti, o které se chce matka podělit.

8.2 Obsah sdílených příspěvků

Tato kapitola stručně představí jednotlivá témata, která lze v rámci mateřských instagramových profilů zaznamenat. Témata lze rozdělit do dvou oblastí – příspěvky týkající se výhradně výchovy a na ostatní témata, která se týkají mateřství obecněji.

8.2.1 Výchovná témata sdílená v rámci mateřských profilů

Mateřské instagramové profily otvírají výčet témat týkajících se výchovy dětí. Jejich seznam nabízí tabulka 4.

Tabulka 4: Obsah příspěvků týkajících se výchovy

Téma	Četnost	Podtéma	Četnost		
Výchova s respektem	N = 557	komunikace	n = 138		
		respekt k dítěti	n = 115		
		svoboda	n = 93		
		respekt k pocitům dítěte	n = 60		
		respekt k potřebám dítěte	n = 42		
		učení nápodobou	n = 41		
		přirozenost dítěte	n = 37		
		odmítání vnější motivace	n = 36		
		pochopení	n = 25		
		nastavování hranic	n = 10		
		Blízkost matky s dítětem	N = 168	bezpodmínečná láska k dítěti	n = 66
				fyzický kontakt s dítětem	n = 41
				kojení	n = 37
nošení dítěte	n = 24				
Fyziologie	N = 159	spánek	n = 83		
		vývoj dítěte	n = 36		
		stravování	n = 27		
		vylučování	n = 9		
		mozek	n = 4		
Seberozvoj matky	N = 142	automatická reakce na dítě	n = 74		
		výchova v předchozích generacích	n = 26		
		sebevzdělávání	n = 19		
		práce s vlastními emocemi	n = 18		
		poslouchat svou intuici	n = 5		
Životní styl rodiny	N = 129	volný čas	n = 59		
		zdravý životní styl	n = 16		
		role otce a matky ve výchově	n = 12		
		přístup k tradicím	n = 11		
		zdraví dítěte	n = 10		
		rituály s dítětem	n = 8		
		hlídání dítěte	n = 5		
		přístup k moderním	n = 4		

		technologiím	
		zpomalení	n = 3
		udržitelnost	n = 2
		přístup k alkoholu	n = 1
Emoce dítěte	N = 68	silné emoce	n = 39
		emoční inteligence	n = 23
		traumatizace dítěte	n = 6

Matky na Instagramu zdůrazňují ve svých příspěvcích především téma **výchovy s respektem**. Zaměřují se zde na podobu *komunikace*, která mezi ní a dítětem probíhá. Ta by měla být vedená pomocí dialogu, měla by být dostatečně otevřená a upřímná a její jádro by mělo tvořit vysvětlování. Některé matky vyzdvihují rovněž důležitost neverbální komunikace. Podstatná část příspěvků je věnována tématu *respekt k dítěti*. Tyto příspěvky zdůrazňují rovnocennost dítěte a rodiče, uznávají, že je v pořádku dělat chyby, vysvětlují, že žádné dítě není ani hodné, ani zlobivé, odmítají nálepkování dětí a zdůrazňují nutnost trpělivého přístupu. Významným tématem je dále *svoboda dítěte*. Dítě by mělo mít možnost se samostatně rozhodovat a být samo sebou, případně by mělo být vedeno k zodpovědnosti za své vlastní tělo. Rodiče by dále měli *respektovat pocity dítěte*. Mělo by mít možnost své emoce svobodně vyjadřovat, v žádném případě by ovšem nemělo být vystaveno tzv. vyplakávání, kdy si matka např. nevšímá plačícího dítěte. Stejně tak by měly být *respektovány jeho potřeby*. Důraz je zde kladen i na *učení nápodobou* či *přirozenost dítěte*. Důvěru matky vkládají také v rozvoj vnitřní motivace. *Motivaci vnější* v podobě trestů, zákazů nebo pochval *odmítají*. Zároveň zdůrazňují *pochopení*, kterého by se mělo dítěti dostat, a v některých případech upozorňují i na důležitost *nastavení hranic* ve výchově.

Dalším významným tématem v rámci zkoumaných profilů je **blízkost matky s dítětem**. Matky kladou důraz na projev *bezpodmínečné lásky* vůči svému dítěti, na *fyzický kontakt* a na prospěšnost *kojení* či *nošení dítěte* pro rozvoj vzájemného vztahu. Část příspěvků se týká **fyzilogie**, v první řadě *spánku dítěte*. Matky často popisují špatný spánek dítěte typický svou nepravidelností, častým buzením či brzkým vstáváním. Zaměřují se ale i na témata uspávání a společného spánku, který v mnohých případech vyzdvihují. Další část těchto příspěvků je věnována tématu *vývoje dítěte* nebo *stravování*. V tomto ohledu je pro matky důležitá kvalita a složení potravin,

otevírají ovšem také téma přístupu ke sladkostem, doplňkům stravy nebo propagují tzv. blw metodu. Podstatné je pro ně rovněž budování pozitivního vztahu dítěte k jídlu. V některých příspěvcích se matky zaměřují na téma *vylučování*. Rozebírají témata jako je např. tzv. bezplenková metoda, „odplenkávání“ dítěte či navozování jeho zdravého vztahu k vylučování. Mezi příspěvky je možné narazit i na informace týkající se fungování *lidského mozku*, především funkce hormonů.

Další významná skupina příspěvků se nějakým způsobem dotýká **seberozvoje matky**. Ten může být podle autorek pro vhodnou výchovu dítěte nepostradatelný. Matka by se měla učit pracovat se svými *automatickými reakcemi na dítě* nesoucími v sobě zažité vzorce přejaté od vlastních rodičů. Svůj výchovný přístup by matka měla posunout dál od výchovy uplatňované *v předchozích generacích*, zaměřit se na *sebevzdělávání*, práci *s vlastními emocemi* a *naslouchání vlastní intuici*. Množství výchovných postupů matky zahrnují také do celkového **životního stylu rodiny**. Důležitá je pro ně oblast *volného času*, který je ve velké míře věnován společným aktivitám a hře dítěte, ať už samostatné, při které by dítě nemělo být rušeno, či společné. Některé matky kladou důraz na *zdravý životní styl* či otevírají téma *přístupu k tradicím*, např. velikonočním a vánočním zvykům, proti nimž se často vymezují. Zdůrazňují i téma rozdělení *rolí otce a matky* ve výchově i domácnosti nebo *zdraví dítěte* např. v souvislosti s jeho nemocí a posilováním imunity. V některých případech matky kladou důraz na provádění *rituálů s dítětem*, a to např. v rámci uspávání. Dále prezentují svůj přístup k *hlídání dítěte* např. chůvou či v jeslích, k *moderním technologiím*, kladou důraz na *zpomalení* v životě své rodiny, na *udržitelnost*. Někdy také popisují svůj přístup k *alkoholu*.

Frekventovaným tématem zde jsou i **emoce dítěte**. Matky často mluví o projevu *silných emocí*, tedy např. vzteku a pláče. Zdůrazňují, že by měla být rozvíjena *emoční inteligence* dítěte. Ta se může projevit např. empatií dítěte směrem k rodiči, kdy dítě vyjádří soucit a podporu. Některé matky naopak hovoří o *traumatizaci dítěte*, ke které podle nich může ve výchově dojít.

8.2.2 Ostatní témata sdílená v rámci mateřských profilů

Na zkoumaných instagramových profilech je otevíráno také množství témat, která nesouvisejí přímo s výchovou, ovšem dokreslují pohled na současný přístup k mateřství obecně. Tato zachycená témata shrnuje tabulka 5.

Tabulka 5: Další témata sdílená na mateřských profilech

Téma	Četnost	Podtéma	Četnost
Psychika matky	N = 272	seberozvoj	n = 74
		náročnost mateřství	n = 61
		frustrace	n = 38
		pocity	n = 28
		sebeláska	n = 26
		únava	n = 25
		zranění matky z dětství	n = 20
Okolí matky	N = 208	vnímání ze strany společnosti	n = 86
		podpora ostatním	n = 49
		individualita	n = 33
		chování okolí	n = 16
		přístup k rodičovství u ostatních lidí, které má matka okolo sebe	n = 8
		pochopení ze strany ostatních	n = 2
		vztah s dítětem	n = 49
Matka a dítě	N = 117	vztah k mateřství	n = 26
		očekávání	n = 25
		rodiče se od dítěte učí	n = 17
		odpočinek	n = 37
Sebepéče	N = 92	potřeby matky	n = 37
		péče o duševní zdraví	n = 18
		Každodenní život matky	N = 51
Partnerství	N = 27		
Ostatní	N = 33	porod	n = 16
		narozeniny dítěte	n = 9
		domácí mazlíček	n = 8

Kromě výchovy se matky na svých profilech často věnují také tématu vlastní **psychiky**. Vyzdvihují nutnost *seberozvoje*, popisují *náročnost mateřství* i *frustraci*, kterou jim rodičovství někdy přináší. Zaměřují se na své *pocity* a na to, jak je vnímají. Zdůrazňují, že všechny emoce jsou v pořádku či sdílí určitou nestabilitu, kterou může matka během mateřství prožívat. V tomto kontextu vyzdvihují nutnost *sebelásky*, hovoří ale také o *únavě*, která se k mateřství pojí. Dále někdy sdílí svá vlastní psychická *zranění z dětství*.

Z různých úhlů matky rovněž rozebírají **své okolí**. Sdílejí, jak je jejich výchovný přístup *vnímán ze strany společnosti*. Často se jedná o různé poznámky, nevyžádané rady, nevhodné dotazy apod., které matka slýchá. Dále autorky vyjadřují *podporu ostatním matkám*. Důraz kladou na *individualitu* žen i jejich dětí, neboť každé rodičovství je podle nich jiné a každá matka se v jednotlivých situacích může chovat po svém. Část příspěvků matky věnují sdílení *chování*, které ve svém okolí zaznamenaly, či komentování *přístupu k výchově ostatních rodičů*. Někdy také matka posuzuje *lidi, které má okolo sebe*, a vyjadřuje buď vděk za jejich společnost, nebo se od nich distancuje. Sdílí ovšem i situace, kdy se jí dostalo *pochopení ze strany ostatních*.

Množství příspěvků spadá do tématu **matka a dítě**. Matka se zaměřuje na charakteristiku *vztahu*, který si s dítětem buduje, popisuje vzájemné sžívání se, vyjadřuje svoji lásku k němu či uvádí myšlenku, že dítě si své rodiče vybralo. Otevřeno zde je ale i téma *vztahu matky k mateřství* obecně. Autorky posuzují, jaké pro ně toto období je, a uvažují např. i nad tím, zda by stály o druhé dítě. Tématem zde je také práce s *očekáváním* či zkušenosti s tím, že se *učí i rodiče od svého dítěte*. Řada příspěvků je věnována tématu **sebepéče**. Matka by si měla vyhradit dostatek času na *odpočinek* a naslouchat svým *vlastním potřebám*. Tabu by neměla být ani aktivnější *péče o své duševní zdraví*, tedy vyhledání odborné pomoci či např. užívání zklidňujících kapek.

V části příspěvků matky sdílejí svůj **každodenní život** a věnují se tématům, jako je např. vaření, úklid či cestování s dítětem. Opomenuta není ani oblast **partnerství**, v rámci které jsou v některých případech sdílena i témata související se sexualitou a intimním životem matky. Mezi **zbývající témata** můžeme zařadit *porod*, ve spojitosti s nímž matky zdůrazňují zvýšenou citlivost žen v období po porodu a během

těhotenství, případně zkušenosti s využitím doly. Tradičním tématem příspěvků jsou i *narozeniny dítěte* či *život s domácím mazlíčkem*.

Témata, která matky na Instagramu sdílejí, jsou tedy skutečně rozmanitá. Z hlediska výchovy propagují především projev respektu směrem k dítěti a rozvoj vzájemného blízkého vztahu. Během výchovy dítěte by se ale nemělo zapomínat ani na matku samotnou, na její vlastní psychiku a okolí, které ji obklopuje.

8.3 Přístupy k výchově dětí uplatňované mezi matkami ve společnosti

Oslovené matky (N = 20) sdělovaly v rámci kvalitativního dotazníku své názory na spektrum témat, která vyvstala z první části výzkumu. Výchovné přístupy uplatňované současnými matkami budou proto představeny v této kapitole. K zobrazení výsledků byla vyžita především jednoduchá schémata, která jsou dále okomentována. Tabulka 6 pro lepší přehlednost uvádí vysvětlivky způsobu, jímž jsou výsledky analýzy v textu prezentovány.

Tabulka 6: Vysvětlivky k prezentaci výsledků analýzy

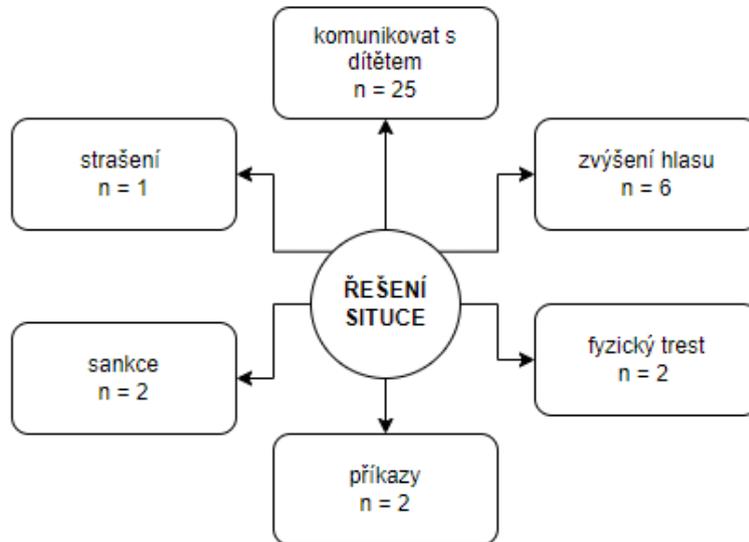
Výsledek analýzy	Způsob prezentace
téma	podnadpis 4. úrovně
podtéma	tučné písmo
odpověď respondentek	kurzíva

8.3.1 Psychologické aspekty související s výchovným stylem matek

Tato podkapitola shrnuje dílčí aspekty, které s výchovným stylem oslovených matek souvisí. Jednotlivé tematické oblasti jsou postupně rozpracovány v rámci schémat a podrobnějších popisů. Cílem podkapitoly je přesnější vymezení názorů uplatňovaných v současnosti ve výchově dětí. Jsou zde popsány různé přístupy i metody, které matky využívají v daných situacích, ale i témata, jež jsou pro ně ve výchově prioritou.

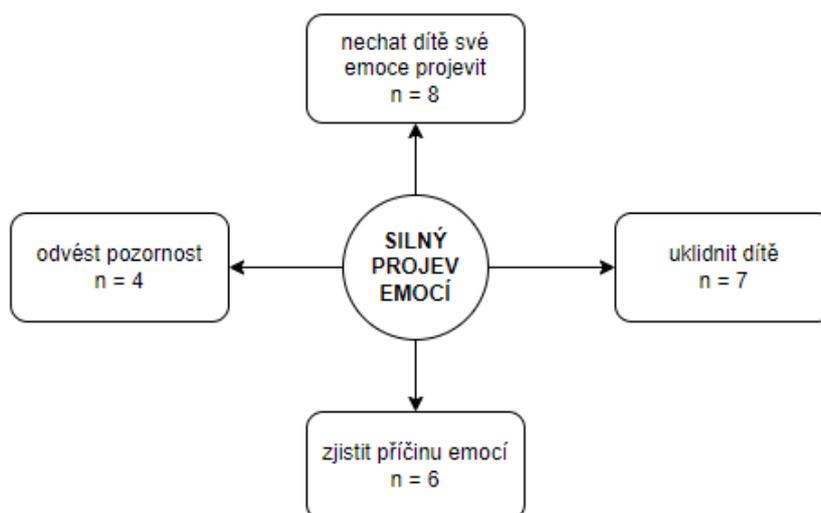
Chování v náročných situacích

Obrázek 3: Chování matek v náročných situacích – řešení situace



K řešení náročných situací, kdy dítě např. neposlouchá či odmlouvá, matky přistupují rozmanitě. Důležité pro ně je především udržovat vhodnou formu **komunikace**. Tedy vést s dítětem dialog, naslouchat mu a vysvětlovat: „*Opakovaně se svému dítěti snažím vysvětlit, co má a nemá dělat, dokud neposlechne.*“. Některé matky ovšem připouštějí, že v určitých situacích je nutné i **zvýšit hlas**. Nejedná se ale podle nich o ideální formu řešení, matky se často k tomuto chování uchylují ve chvíli, kdy „jemnější“ metody selžou: „*Moje snaha je mu to opakovat a vysvětlovat, ale jsem jen člověk, takže někdy prostě zvýším hlas.*“. V některých případech matky využívají rovněž **příkazy**, **sankce** či **strašení** dítěte: „*Požadavek opakuji, pokud nereaguje, začínám odpočítávat do tří. Pokud ani poté neposlechne, následuje sankce. Nejčastěji zákaz tabletu.*“.

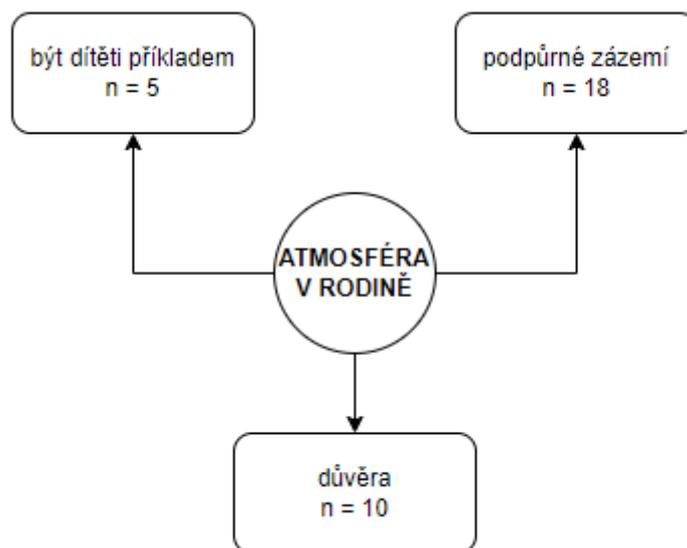
Obrázek 4: Chování matek v náročných situacích – silný projev emocí



Když dítě projevuje výrazným způsobem své emoce, např. se vzteká či silně pláče, inklinují matky především k možnosti **nechat dítě své emoce projevit**: „Snažím se nechat dítě projevit a být tam pro něj. V duchu si říkám, že negativní emoce jsou stejně důležité jako pozitivní...“. V takto vypjatých situacích se matky také často snaží své dítě **uklidnit**: „Snažím se uklidnit dítě i sebe.“, případně **zjišťují příčinu emocí**: „Ptám se, proč se rozčiluje, a vysvětlím situaci, když to jde...“. Další metodou může být **odvedení pozornosti**: „Chvilí počkám, pokud ho nepřejde vztek, zkusím ho zaměstnat jinak.“. Některé matky nicméně zdůrazňují, že záleží, o jakou emoci se jedná – jinak přistupují ke vzteku, jinak k pláči: „Dost záleží, jaká emoce to je. Smutek samozřejmě sdílím, uklidňuji. Vztek nechám plynout, počkám, až se vyzuří...“; „Na smutek platí velké a dlouhé obejmutí. Vztek v první řadě krotíme...“.

Atmosféra v rodině

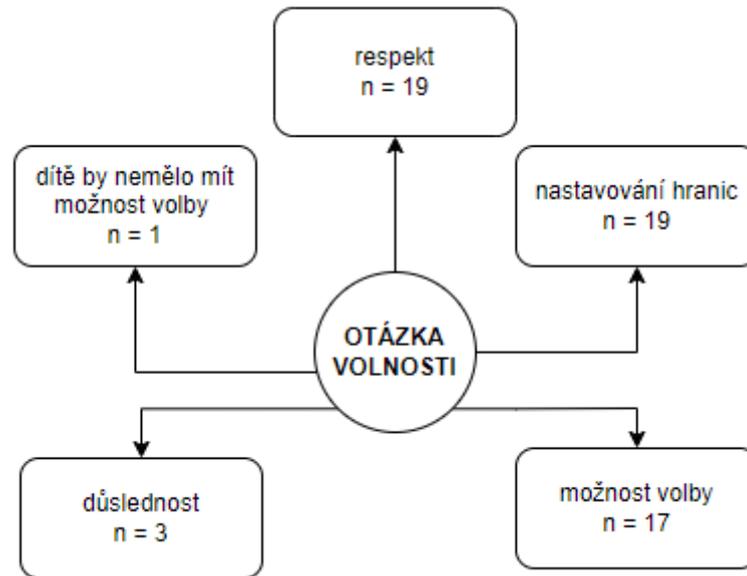
Obrázek 5: Atmosféra v rodině



Respondentky často popisují, jakým způsobem se snaží na dítě působit, jaké prostředí či atmosféru si pro dítě ve své rodině přejí a jak se chtějí chovat ony samy. V tomto kontextu je pro ně velmi důležité nastolit pro dítě **podpůrné zázemí**. To znamená být tu vždy pro něj, dodávat mu pocit bezpečí a lásky, starat se o naplňování jeho potřeb: „Snažím se být oporou a tím, kdo je tu pro ni 24/7, i když je to občas náročnější...“. Za další podstatný pilíř bychom mohli označit **důvěru**. Jedná se o ovzduší plné vzájemné náklonnosti, respektu a soudržnosti: „Důležité pro mě je věřit si, vše spolu vyřešit.“. Svoji roli matky vnímají také v tom, že by měly **být dítěti příkladem**: „Chovat se tak, jak chci, aby se chovalo dítě.“.

Otázka volnosti ve výchově

Obrázek 6: Volnost ve výchově



Významným tématem současných matek je otázka volnosti a svobody, kterou dítěti v rámci výchovy dopřávají. Respondentky v různých kontextech často vyzdvihují důležitost **respektu** k dítěti i jeho rovnocenné postavení: „*Snažím se na své dítě netlačit a dát mu čas bez ohledu na okolí. Ano, má pořád dudák a plínky, ale neřeším to.*“. Ruku v ruce s respektem jde ale i výchovné **nastavování hranic**: „*Dítě je člověk a ne podřízený, své dítě vnímám jako sobě rovné, avšak v některých ohledech dceři dávám určité mantinely...*“. Velká část matek souhlasí s tím, že by dítě mělo mít **možnost volby**, a to alespoň v těch situacích, kde je to možné, případně s určitými omezeními: „*Myslím si, že by měly být věci, kdy se může rozhodovat sám, ale taky jsou určitá pravidla.*“. Spíše v menšině případů matky kladou důraz na to, aby v jejich výchově byla udržována jistá forma **důslednosti**: „*Pevná ruka, udržovat dítě na cestě, kterou jsme mu vytyčili...*“ či **odmítají možnost volby** svého dítěte: „*Je to ještě malé dítě, těžko může dělat nějaká rozhodnutí.*“.

Rozvoj dítěte

Obrázek 7: Aspekty rozvoje dítěte

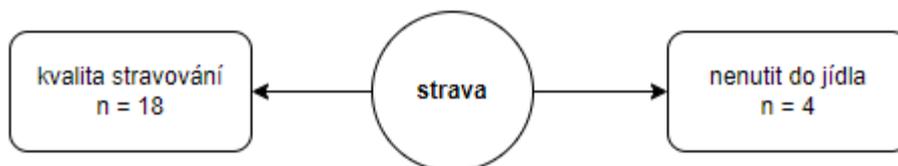


Z hlediska rozvoje dítěte matky považují za důležitý prvek především **nápodobu**: „Učí se pozorováním nás, rodičů, kopíruje většinou to, co děláme my.“, případně vlastní **zkušenost** dítěte: „Nechat ho zkoumat, hodně mu číst, nechat ho zkoušet si věci dělat sám...“.

Přístup k fyziologickým potřebám dítěte

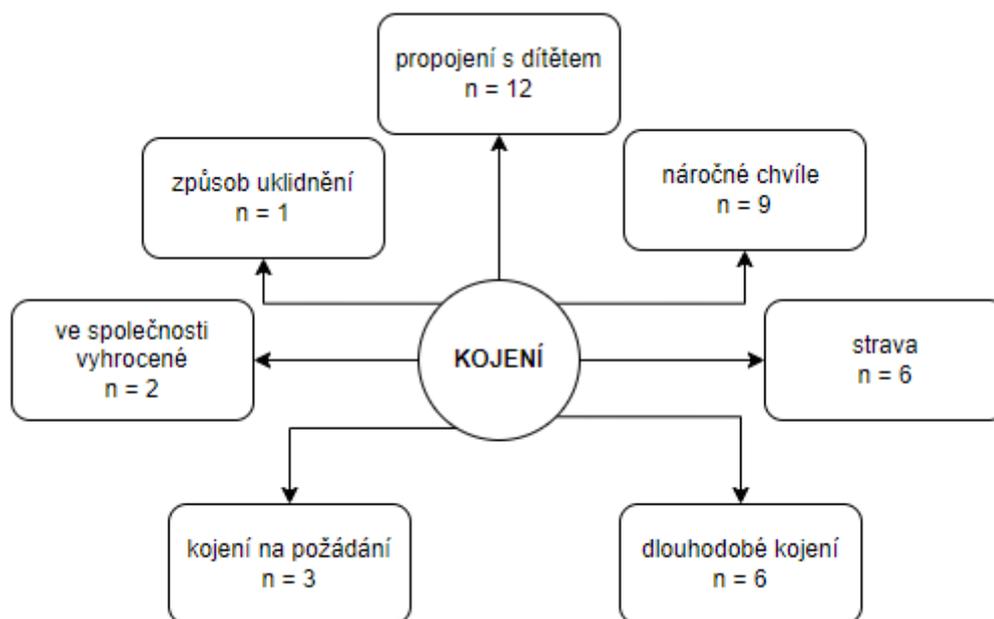
Nevyhnutelným tématem, s kterým se každá matka při výchově setká, je přístup, který bude volit ohledně fyziologických potřeb dítěte, tedy mj. ke stravě či spánku.

Obrázek 8: Přístup k fyziologickým potřebám dítěte - strava



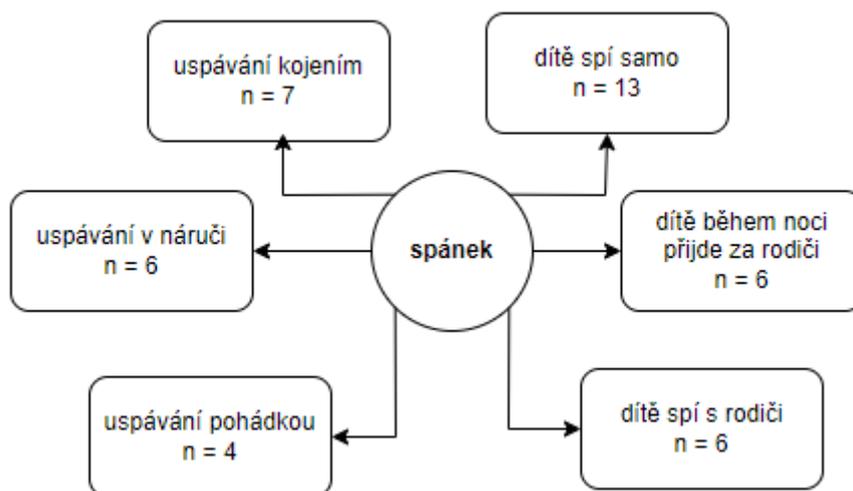
Ohledně stravování dítěte matky kladou důraz především na **kvalitu**, tedy aby dítě jedlo pravidelně, vyváženě a zdravě: „Dbát na pravidelnost. Snažit se nabízet místo sladkého ovoce a více zeleniny. Dostatečně pít.“. Některé matky navíc dbají na to, aby své dítě **do jídla nenutily**: „Respektuji, že jí něco nechutná.“. Oblastí patřící ke stravování je i téma kojení – přístup matek k této oblasti shrnuje obrázek 9.

Obrázek 9: Přístup k fyziologickým potřebám dítěte - kojení



Matky ve spojitosti s kojením vyzdvihují určité **propojení**, ke kterému může mezi nimi a dětmi dojít: „Kojení je jednak způsob výživy dítěte, ale i kontakt dítěte s matkou, skrze který si vytváří unikátní pouto...“. Ovšem upozorňují i na **náročné chvíle**, které mohou tento akt provázet, ať už se jedná o bolest prsou, vyčerpání či jiné nepříjemnosti: „Absolutně to respektuju a uvědomuji si důležitost v rámci fyzická, ale jinak jsem to nesnášela.“. Nelze samozřejmě opomenout, že kojení je významným prvkem **stravování** dítěte: „Nejlepší výživa a napojení na miminko...“. Matky v tomto ohledu někdy zmiňují svoji nakloněnost spíše k **dlouhodobému kojení**: „Kojení je to nejlepší pro dítě a je potřeba u toho vydržet co nejdéle, pokud to jde“. Matky také zmiňují, že **kojí na požádání**: „Kojím na požádání a chci kojit alespoň do dvou let věku dítěte.“, případně upozorňují, že toto téma může být někdy **ve společnosti přehnané**: „Myslím si, že ve společnosti je toto téma velice vyhrocené a spoustu žen má pocit, že když nekojí, je špatnou matkou, přitom to tak vůbec není.“. Využití může mít kojení také jako **způsob uklidnění**: „Kojení znamená nejen jídlo, ale i kontakt s dítětem, pro dítě nejlepší forma uklidnění.“.

Obrázek 10: Přístup k fyziologickým potřebám dítěte – spánek



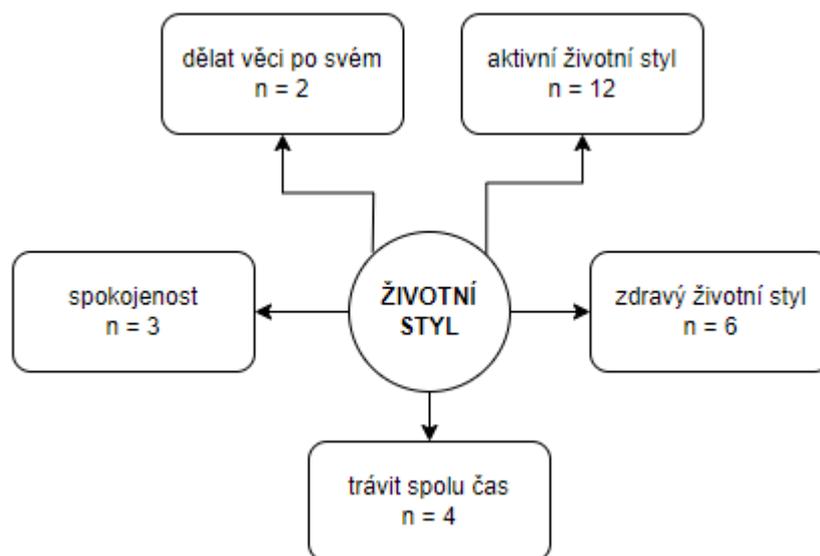
V kontextu spánku je možné sledovat různé oblasti témat. Respondentky hovoří především o tom, zda dítě spí samo či s rodiči a jakým způsobem je uspáváno.

Samostatný spánek dítěte ve své vlastní posteli, v některých případech i ve svém pokojíčku, se ukázal jako oblíbený: „Syn spal téměř od narození v postýlce sám...“. Variantou ale také je, když **dítě během noci přejde do postele za rodiči**: „Když nemohl spát, nebo ho něco trápilo, tak jsme ho v noci vzali do společné postele...“. Část dětí ovšem **spí s rodiči** celou noc: „S malým praktikujeme zhruba od půl roku cosleeping. Do té doby se uspával u kojení a následně spal sám v postýlce...“. Důležité je nicméně zmínit, že v tomto ohledu může hrát velkou roli věk dítěte. Matky navíc často vyzkoušely i více přístupů: „Spánek mého dítěte se pořád mění...Dcera spala sama v postýlce, ale asi od 9 měsíce spí s námi v posteli.“

Oblíbenou uspávací technikou je **kojení**: „Okolo 8 hodiny si jdeme oba lehnout do postele, dostane prso a v mojí přítomnosti za nějakou dobu usne...“, ale také **uspávání v náruči**: „Uspávám v náruči, zpívám, hladím...“, případně **pohádkou**: „Uspávám já nebo manžel, pohádka, poté klid...“. I zde je ovšem častá kombinace více metod: „Uspávání vždy bylo utrpení...Takže to řešilo zpočátku kojení, houpání v náruči, jízda v kočárku. S věkem to bylo přitulení v posteli, hlazení, lechtání a pohádka...“.

Životní styl

Obrázek 11: Přístup k životnímu stylu

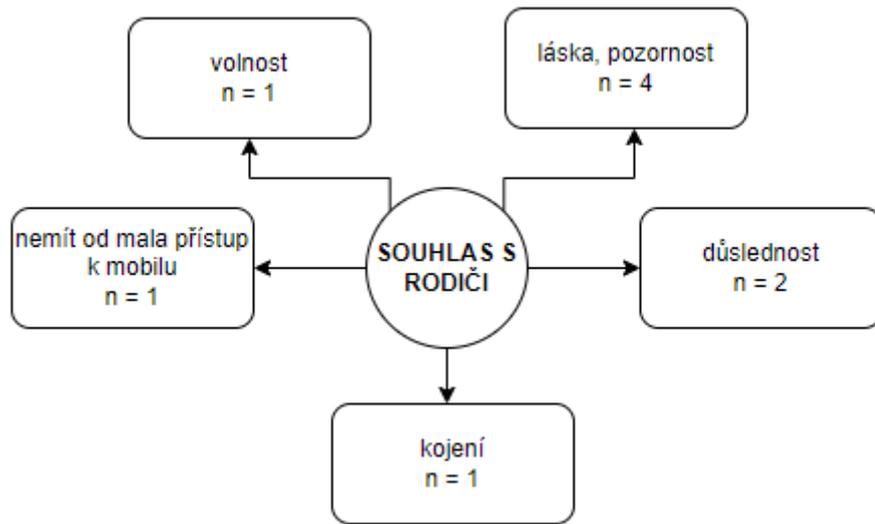


Matky se v rámci výchovy dítěte snaží nastavit určitý přístup k životnímu stylu své rodiny. Pro řadu z nich je podstatné trávit čas **aktivně** a dopřávat tak dítěti zážitky, trávit s ním dostatek času či zkusit nové věci: „*Ráda bych měla aktivní rodinu, kdy trávíme volný čas společně různými výlety, sportem apod.*“. Další prioritou v tomto ohledu může být také život vedený **zdravě**, ať už po fyzické stránce, nebo z hlediska zdravých vztahů: „*Žít zdravě, ve zdravém prostředí – v respektu a pochopení, bez hádek, alkoholu, cigaret a dalších návykových látek.*“. Podstatnou prioritou je zde i **společně strávený čas**: „*Snažíme se myslet na každého člena rodiny v rámci společných aktivit.*“, či různé cesty směřující ke **spokojenosti**: „*Dělat všechno proto, abychom byli všichni šťastní a zdraví.*“. Důležité také může být **dělat si věci po svém**: „*Dělat si vše po našem a vyprdnout se na ostatní...*“.

Mezigenerační postoje

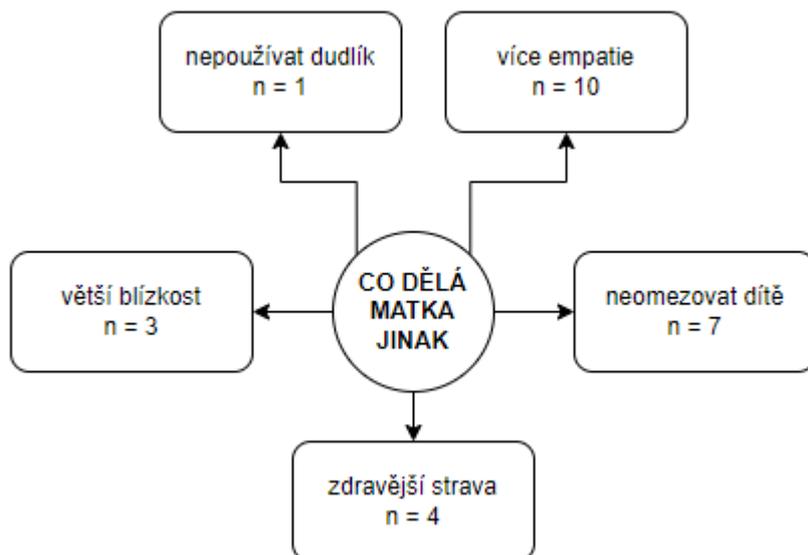
Souvislosti přístupu současných matek k výchově dětí mohou doplnit jejich postoje k tomu, jak byly vychovávány ony samy. Můžeme nalézt témata, v kterých současné matky se svými rodiči souzní, jsou ovšem i oblasti, kde se vymezují a volí jiný přístup.

Obrázek 12: Souhlas matek se svými rodiči ohledně výchovy



Pojítkem mezi oběma generacemi je zřejmě především **láska a pozornost**, která by měla být dítěti dopřávána: „Mamka nám vždy dokazovala lásku a byla pro nás tou, co zajišťovala bezpečí a teplou náruč, a to se snažím poskytovat i synovi.“. Může to být ale i neopominání určité důslednosti: „Více vysvětluju a více se dítěti věnuji, ale nezavrhnu fyzické tresty.“. Dále pak **kojení**: „Kojím stejně, jako moje máma kojila mě...“, zdrženlivější přístup k **používání mobilního telefonu**: „Shodujeme se určitě v tom, že dítě nemá mít hned od mala mobilní telefony...“ či snaha poskytovat dítěti určitou **volnost**: „Souzníme i v tom, že chceme nabídnout širší škálu aktivit a nechat ho dělat, co ho bude bavit a rozvíjet.“.

Obrázek 13: Výchovné přístupy, v nichž se respondentky liší oproti svým rodičům

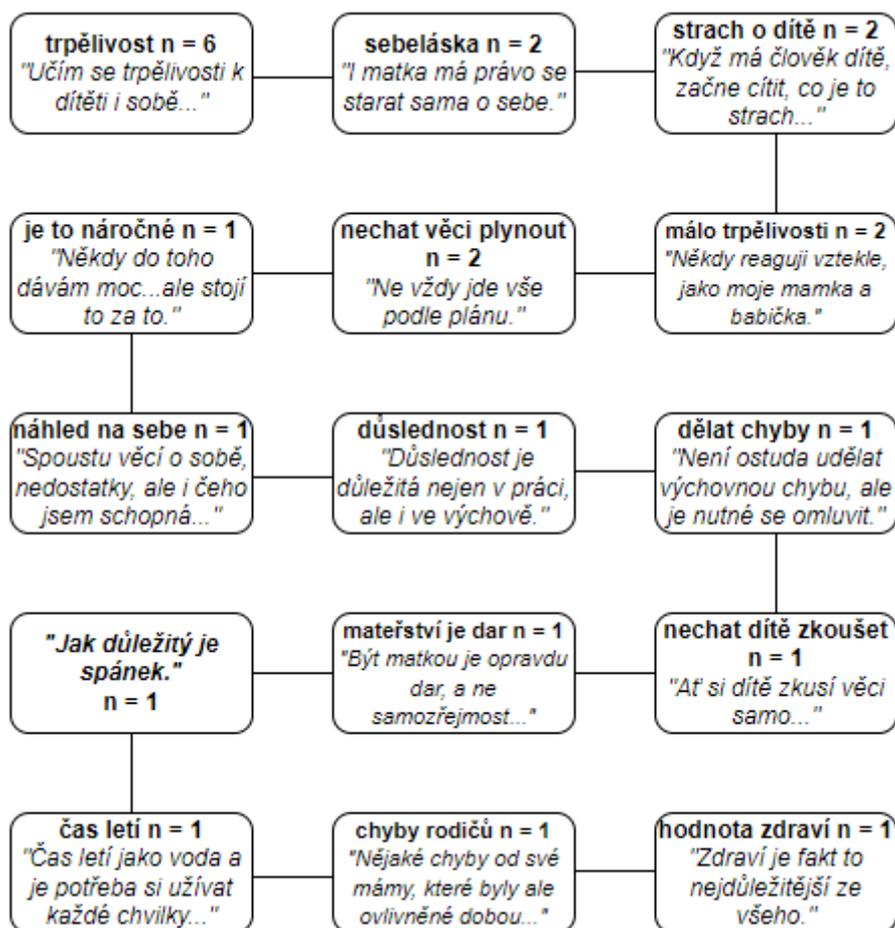


Současná generace matek se snaží vnášet do výchovy **více empatie**, než tomu bylo u generace předchozí, vymezuje se proti užívání tělesných trestů, nadávkám, více dětem naslouchá a vysvětluje: „*Dělám všechno jinak, např. když dcera brečí, nečekám, jestli se uklidní sama a jdu za ní hned...*“. Ve srovnání se svými rodiči se současné matky navíc snaží děti tolik **neomezovat**: „*Nesouhlasím s přehnaným ochranným přístupem, který má moje matka...*“ nebo jim dopřávat **zdravější stravu**: „*Souzníme v řadě věcí, avšak co se týče například stravování, v tom jsem dost pintlich, za což mě občas kritizovali – např. v tom, že nedávám dceři sladkosti apod.*“. Je možné zaznamenat také snahu o **větší blízkost** matky s dítětem, a to i ve smyslu většího množství společně stráveného času: „*Snažím se dceru vychovávat jinak, než jsem byla vychovávána já. Rodiče měli tři děti, neměli na nás prostor a čas...*“, případně vymezení se proti **dudlíku**: „*Časté kojení na požádání, nedávání dudlíku, spaní malého na mě – to moje mamka vidí jako problém.*“.

8.3.2 Zkušenosti matek z mateřství

Matky byly kromě výchovných názorů dotázány také na to, co jim mateřství dalo nebo je naučilo. Odpovědi zde jsou skutečně široké, jednotlivé myšlenky tedy prezentuje obrázek 14.

Obrázek 14: Zkušenosti respondentek z mateřství



Je patrné, že přes všechna úskalí, která mateřství často přináší, se jedná o obohacující období, jež může matkám přinést nová zjištění a náhledy. Rezonují v nich témata, jako jsou např. trpělivost, sebeláska, strach o dítě, důslednost, sebepoznání či hodnota zdraví. Obě uvedené podkapitoly ukazují, že současné matky nad výchovou a mateřstvím skutečně přemýšlejí a hledají cesty, jak tuto životní etapu co nejlépe zvládnout, nezapomínají ovšem ani na náročné chvíle, které mohou nastávat.

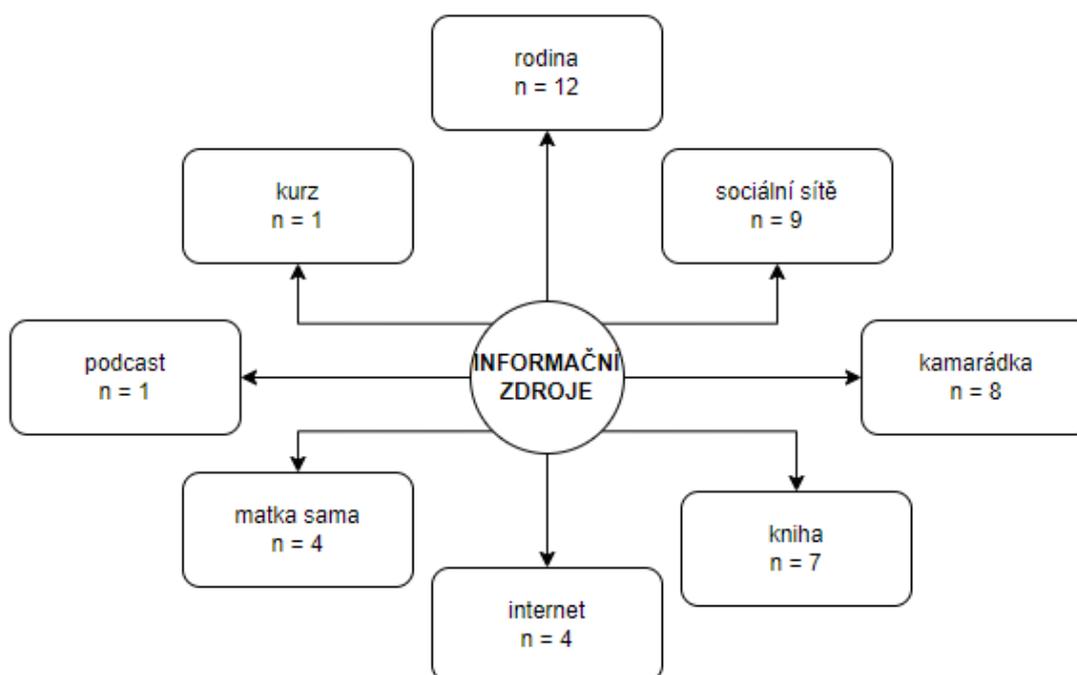
8.4 Souvislost mezi sociálními sítěmi a výchovou dětí

V této části se zaměříme na oblast dopadu sociálních sítí na současné výchovné přístupy matek ve společnosti. Představíme informační zdroje, z kterých matky berou pro výchovu inspiraci, popíšeme benefity, které sociální sítě matkám přinášejí, a upozorníme na důvody, proč ne všechny matky s tímto zdrojem informací souzní. Závěrečná část představí pojítka mezi výchovnými názory oslovených respondentek a instagramovými profily matek.

8.4.1 Informační zdroje současných matek

Všechny dotázané matky (N = 20) souhlasily s tvrzením, že je ve výchově důležité řídit se svojí vlastní intuicí: „Člověk může načíst řadu literatury, ale intuice je prostě to stěžejní.“. Někdy ovšem upozorňují na to, že záleží na situaci, případně že je vhodné reflektovat své zkušenosti. Část matek navíc uvádí, že nemá výchovné vzory a snaží se řídit především samy sebou: „Vytvořila jsem si vlastní postupy, nechci opakovat chyby svých rodičů...“. Pro jiné matky jsou vzorem veřejně dostupné informace např. na internetu nebo v knihách, přístup jejich vlastních rodičů či nesouhlas s přístupem k výchově u ostatních: „Jsou i vzory toho, co vidím u ostatních a vím, že takhle to dělat nechci a vím, že to mám dělat jinak.“. Konkrétní zdroje, odkud matky čerpají, shrnuje obrázek 15.

Obrázek 15: Informační zdroje matek



Je patrné, že respondentky čerpají informace především od **rodinných příslušníků**, např. od vlastní matky. Dalšími důležitými zdroji jsou pak **sociální sítě, kamarádky a knihy**. Svě zastoupení zde má ale i **internet** obecně, třeba v podobě internetových článků. Některé matky uvádějí, že nejlepším zdrojem informací jsou **ony samy**. Upozorňují tak na důležitost své vlastní intuice či zkušenosti: „Čerpám především z vlastního seberozvoje, jedním se synem tak, jak bych chtěla, aby bylo v dětství jednáno se mnou...“. Mezi zbývajícím zdroje informací můžeme zařadit **podcast** či absolvovaný **kurz**.

Odpovědi matek ukazují, že sociální sítě skutečně můžou mít na jejich výchovný přístup určitý vliv, neboť jsou poměrně častým zdrojem, z něhož čerpají. Tabulka 7 prezentuje konkrétní profily, které matky sledují na námi posuzované platformě Instagram.

Tabulka 7: Sledované instagramové profily

Název profilu	Četnost
detijsoutakylidi	n = 8
jak.vychovavat.kluky.a.holky	n = 2
detska_fyzio_mama	n = 2
fyzioKristy	n = 2
xpetrasommer	n = 2
vedoma_vychova	n = 2
nevychova	n = 2
wellbabing	n = 2
lecimdeti	n = 1
dentist_for_small	n = 1
spolubyti	n = 1
satkomanie	n = 1
kvappa	n = 1

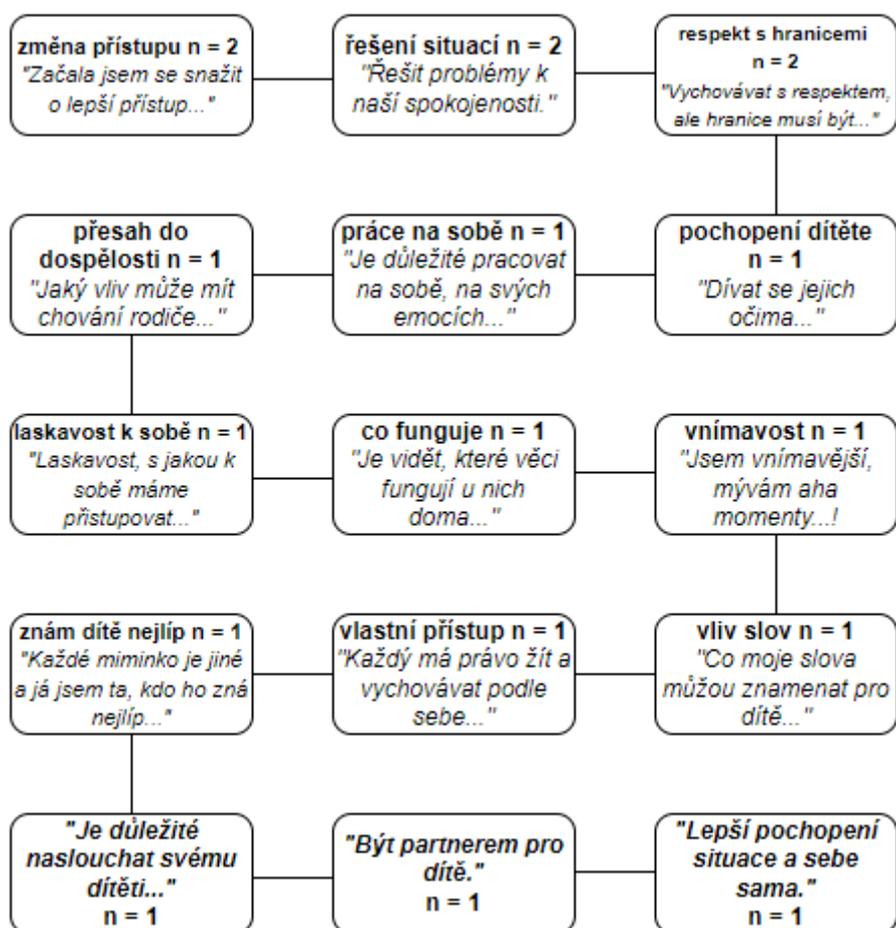
Nejoblíbenějším profilem je mezi respondentkami účet *detijsoutakylidi* patřící Zdeňce Šíp Staňkové. Dle informací, uvedených v bio profilu, autorka zakládá své informace na vlastních zkušenostech s výchovou tří dětí a 21 letech rodičovství. Kromě Instagramu se věnuje také tvorbě vlastního webu, má svůj YouTube kanál, napsala

knihu *Děti jsou taky lidi*, pořádá besedy a podílela se na tvorbě dokumentárního filmu *Svobodné děti*. Mezi profily tvořenými matkami, které touto cestou šíří informace o výchově dětí, patří i *xpetrasommer*, *vedoma_vychova* a *spolubyti*. Za tvorbou profilů *jak.vychovavat.kluky.a.holky* a *kvappa* stojí psychologové, profil *nevychova* reprezentuje koncept Králové, jenž byl představen v teoretické části této práce.

Další část zmíněných profilů se věnuje v první řadě jiným než výchovným tématům. *Detska_fyziio_mama* a *fyzio_kristy* se zaměřují na oblast dětské fyzioterapie, *wellbabing* především na téma spánku, profil *lecimdeti* vytváří pediatr a dotýká se hlavně témat spojených se zdravím dítěte. *Dentist_for_small* je účet zubní lékařky, která šíří opět především informace ze svého oboru a *satkomanie* zprostředkovává v první řadě témata týkající se nošení dětí.

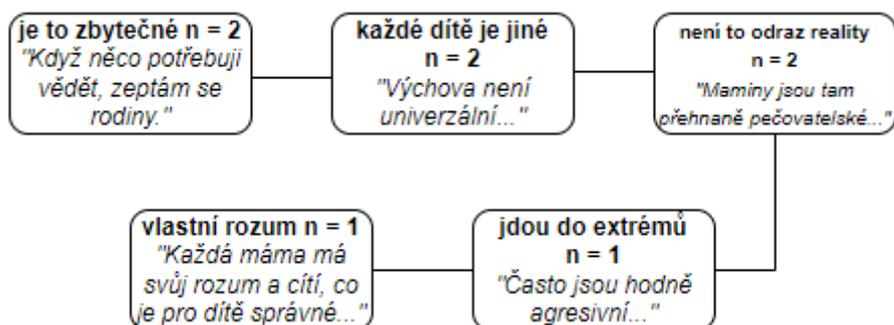
Spektrum instagramových profilů, odkud mohou matky čerpat informace, je tedy poměrně široké. Ne všechny matky, které některý z uvedených profilů sledují, se jím ale plně řídí: „*Vybírám jen to, co je mi blízké a s čím souzním, ne se vším souhlasím...*“. Je tedy patrné, že sociální sítě mohou být v tomto ohledu pro matky inspirací, ne vždy jsou ale brány jako přesný návod. Témata, se kterými respondentkám instagramové profily pomohly, představuje obrázek 16.

Obrázek 16: Benefity sociálních sítí pro matky



Příspěvky sdílené na Instagramu mohou matkám pomoci ve změně jejich výchovného přístupu či např. s řešením jednotlivých výchovných situací. Zároveň odtud čerpají množství myšlenek, které poté do svého výchovného počínání začleňují. Ne všechny matky se ale s využíváním Instagramu jako inspirace pro výchovu ztotožňují. Tento pohled dokládá obrázek 17.

Obrázek 17: Nevýhody Instagramu jako inspirace pro výchovu

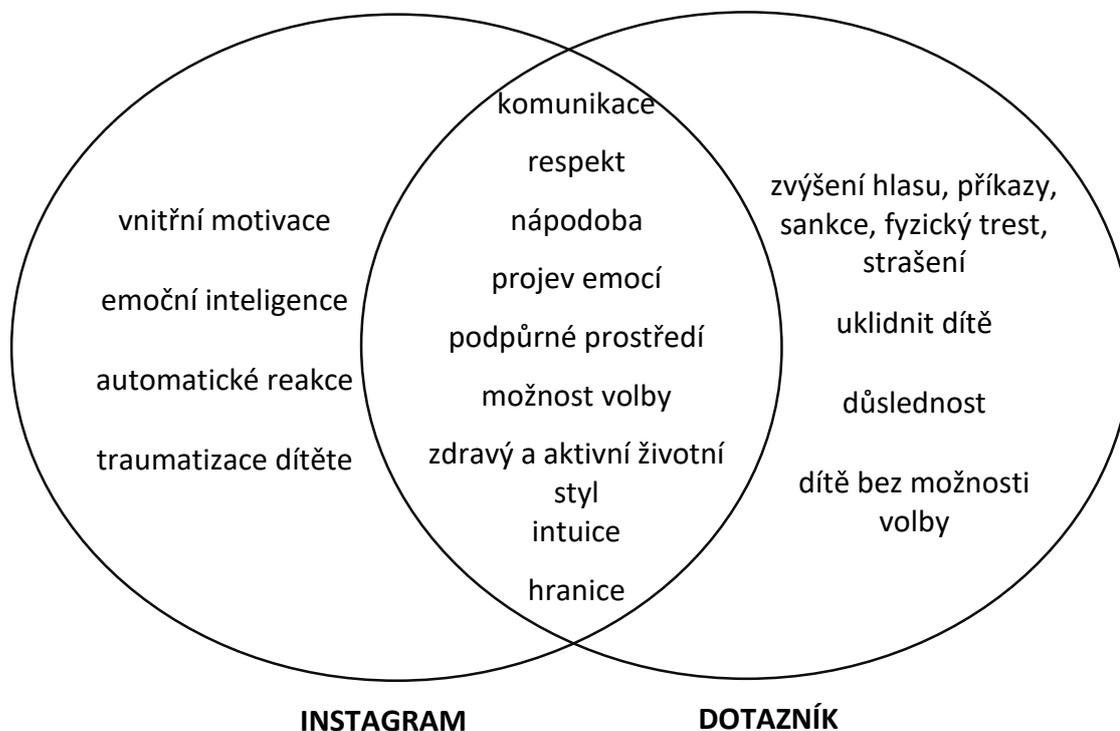


Pro některé matky může být sledování Instagramu v tomto kontextu zbytečné a raději volí jiné informační zdroje. Oslovené matky upozorňují také na to, že neexistují univerzální návody na výchovu dětí, nebo na to, že sociální sítě nemusí vždy ukazovat přesnou realitu. Pro někoho mohou být tvůrkyně instagramového obsahu příliš extrémní a zaměřené na pouze jednu „správnou“ cestu. Důležité také může být především používání vlastního rozumu a neřídit se příliš návody ostatních.

8.4.2 Pojítka mezi výchovným přístupem oslovených respondentek a matek z Instagramu

Výše uvedené části představily jednotlivá výchovná témata, která se objevují v rámci mateřských profilů na Instagramu. Zároveň analyzovaly názory, které se vyskytují mezi oslovenými matkami, a zaměřily se na zdroje, odkud matky informace o výchově čerpají. Nyní se pokusíme vystihnout, jaká pojítka či naopak neshody lze mezi oběma skupinami nalézt. Ty nejvýznamnější oblasti, ve kterých se uvedené dvě skupiny shodují, nebo naopak liší, představuje obrázek 18.

Obrázek 18: Spojitosti mezi výchovou matek z Instagramu a ze společnosti



Je patrné, že témata, jako je důraz na komunikaci s dítětem, vzájemný respekt, důležitost nápodoby rodičů při rozvoji dítěte, možnost volného projevu emocí, tvorba podpůrného prostředí plného lásky, umožnění volby dítěti, nastavení zdravého a aktivního životního stylu, ale i důraz na intuici matky v současnosti mezi matkami skutečně rezonují. Jedná se o témata v rámci mateřských profilů na Instagramu hojně propagovaná a rozebíraná. Stejně tak i dotazované matky s těmito výchovnými postupy obvykle souzní a do svého přístupu k výchově je začleňují. Pod toto téma jistě patří i oblast nastavování výchovných hranic. Také toto téma obě skupiny matek zmiňují, zatímco ale mezi oslovenými respondentkami se jedná o jedno z hlavních témat (viz. obrázek 6), na Instagramu je toto téma oproti jiným aspektům výchovy poměrně opomíjeno (viz. tabulka 4).

Přístupy prezentované na Instagramu se často kloní k většímu důrazu na oblasti jako je rozvoj vnitřní motivace dítěte a jeho emoční inteligence. Matky se zabývají posuzováním svých zautomatizovaných reakcí na dítě a v některých případech pracují i s pojmem traumatizace. To jsou oblasti, o kterých oslovené respondentky výslovně nehovoří, ačkoli na sociálních sítích se jim matky věnují. Naopak mezi výpověďmi oslovených matek jsme zaznamenali metody jako je zvyšování hlasu, využívání příkazů, sankcí, fyzických trestů či strašení dítěte. Jedná se o postupy využívané spíše v menšině případů, navíc se obvykle nejedná o metody první volby. Oslovené matky tento typ chování ve výchově nicméně připouští, zatímco instagramový svět se k němu staví odmítavě. Dotazované respondentky zároveň explicitněji hovoří o práci s emocemi dítěte formou uklidnění, ne tedy pouze o možnosti jejich svobodného vyjádření. Podobně zmiňují důraz na výchovnou důslednost a nalézt mezi nimi můžeme i odmítavější přístup k ponechání svobodné volby dítěti.

8.5 Odpovědi na výzkumné otázky

VO1 Jaké příspěvky jsou sdíleny v rámci mateřských profilů na Instagramu?

Sdílený příspěvek je možné rozdělit do dvou částí, obrázek a text v popisku. Dalším typem příspěvku, který je možné posuzovat, jsou instagramové Stories. Mezi sdílenými obrázky dominují především fotografie dítěte, matky či společné fotky

rodiny. Další typ obrázků v příspěvcích slouží k vyjádření určité myšlenky, tématu nebo fráze pomocí textového grafického znázornění. Oblíbenou možností je také sdílení krátkých videí.

Hlavní částí příspěvků na posuzovaných profilech obvykle bývají texty v popisku. Provedená analýza ukázala, že autorky své příspěvky formulují především formou vlastních myšlenek a zkušeností. Sdílení faktických informací se na těchto profilech objevuje také, ovšem spíše v menšině případů. Tyto informace bývají obvykle uváděny bez zdroje. Částečně jsou mateřské profily využívány také pro sdílení událostí ze života rodiny a ke komunikaci se sledujícími. V tomto ohledu se jeví jako efektivní především instagramová Stories, která nabízejí možnost větší dynamiky a aktuálnosti ve sdílení, případně využívání funkcí jak je tvorba anket či nabízení prostoru pro dotazy. Autorka profilu se tak může svým sledujícím více přiblížit a sdílet s nimi i dílčí témata, kterým nechce věnovat běžný příspěvek.

Významnou oblastí je napříč posuzovanými profily propagace produktů různých firem. Matky poměrně často navazují s těmito firmami spolupráce, jež jim mohou přinášet finanční odměnu. Je pravidlem, že spolupráce, ze které má matka zisk, by měla být u příspěvku označena, což posuzované tvůrkyně obvykle dodržují, v některých případech toto označení nicméně uvedeno nebylo. V tomto typu příspěvků autorky především podávají informace o dané firmě či produktu, případně popisují zkušenosti, které s produktem mají. V některých případech také nabízejí svým sledujícím slevové kódy, případně o produkty vyhlašují soutěže.

VO2 Jaké výchovné trendy lze pozorovat v rámci příspěvků na sociálních sítích?

Téma, které mezi matkami na Instagramu nejvíce rezonuje, je respektující výchova. Je propagována empatická komunikace s dítětem, dialog a vysvětlování. Dítě by mělo pocítit určitou svobodu v rozhodování. Matky věří, že dítě je samo sobě tím nejlepším rádcem. Zajímavým tématem zde je odmítání vnější motivace. Matky se staví proti výchově pomocí trestů, pochval či odměn a spoléhají na rozvoj vnitřní motivace dítěte tak, aby v jednotlivých situacích jednalo podle sebe, nikoliv podle přání druhých. Do tohoto tématu spadají i fyzické tresty, které jsou tvůrkyněmi obsahu naprosto odmítány.

Výchova by podle matek tvořících na Instagramu měla být láskyplná tak, aby se dítě cítilo v bezpečí a bezpodmínečně milováno. K tomu patří i navozování fyzické blízkosti matky a dítěte, ke které může pomoci např. kojení či nošení. Matky se na Instagramu zaobírají i praktičtějšími oblastmi výchovy, tedy spánkem, stravováním nebo vylučováním. Mezi propagované trendy v těchto oblastech patří např. společný spánek rodičů s dítětem či praktikování tzv. bezplenkové metody. V oblasti stravování je pro matky důležitá především kvalita a složení potravin, dále ale i budování pozitivního vztahu dítěte k jídlu. Některé matky se navíc hlásí k trendu tzv. blw metody.

Matky ve svých příspěvcích nezapomínají ani na svoji vlastní úlohu. Považují za nezbytné, aby v rámci mateřské role pracovaly samy na sobě a naučily se tak odbourávat zautomatizované reakce, které si mohou nést ze svého vlastního dětství. Obecně se vymezují proti výchově uplatňované v předchozích generacích a své děti chtějí vychovávat jinak. Zaměřují se na sebevzdělávání a na práci s vlastními emocemi, aby jejich případná nevyrovnanost či nevhodné reakce neměly na dítě negativní dopad. Čas během dne tráví děti především hrou, ať už samostatnou, nebo sdílenou s matkou. Dalšími aktivitami jsou výlety a procházky. Zajímavým tématem se jeví přístup současných matek, tvořících instagramový obsah, k tradicím, především k Vánocům a Velikonocím. Často se k nim staví odmítavě a nedodržují např. zvyk, kdy dárky na Vánoce „nosí Ježíšek“.

Frekventovaným tématem jsou dále emoční prožitky dítěte. Matky na Instagramu obvykle odmítají dělení emocí na negativní a pozitivní. Oblíbeným označením pro emoce, jako je např. vztek, je pojem siné emoce. Dítě by mělo mít možnost si všechny emoce prožít a svobodně projevit, zároveň by se ale mělo učit je poznávat a pracovat s nimi tak, aby se rozvíjela emoční inteligence. Na Instagramu se můžeme setkat také s používáním pojmu trauma. V posuzovaných příspěvcích se toto téma neobjevuje příliš často, matky jej ovšem využívají jako jisté varování před nevhodným chováním vůči dítěti, neboť toto jednání může zanechat důsledky, které si ponese po zbytek života.

VO3 Jaké přístupy k výchově dětí lze pozorovat mezi matkami ve společnosti?

Oslovené matky vyzdvihují důležitost komunikace s dítětem. V náročných situacích se mu snaží vše především vysvětlit a jednat s ním trpělivě. Na druhou stranu ale připouštějí, že někdy situace může vést např. až ke zvýšení hlasu. Pro některé matky není tabu ani užití fyzického či jiného trestu, udělování příkazů a postrašení dítěte. Z výpovědí je ovšem patrné, že tyto „silovější“ metody výchovnému přístupu současných matek obvykle nedominují. Matky ve většině případů usilují spíše o empatický přístup, umožňují svému dítěti dostatečný projev prožívaných emocí. V náročných chvílích se je snaží uklidňovat a zjišťovat příčiny. Usilují o budování podpůrného zázemí pro dítě, kdy si členové rodiny vzájemně věří a respektují se. Některé matky svou roli vnímají také v tom, že by dítěti měly být ve svém jednání příkladem.

Důležitý je ve výchovném jednání současných matek projev respektu k dítěti a jeho potřebám, ke kterému patří jasné nastavení hranic. Postoje matek jsou ale v této oblasti rozmanité. Některé z nich kladou na možnost osobní svobody dítěte větší důraz, jiné naopak zdůrazňují spíše určitou důslednost. V rámci rozvoje dítěte matky považují za podstatnou především nápodobu, ale také možnost vlastní zkušenosti a prožitku. K životnímu stylu současných rodin patří také důraz na kvalitu stravování i pestrost a pravidelnost v jídle. Významnou zkušeností matek je obvykle kojení. Rozmanité jsou metody matek, které se týkají spánku, případně uspávání dítěte. Nutno podotknout, že zde, zřejmě více než v jiných oblastech, může hrát roli jeho věk. Matky často uvádějí, že dítě spí samo ve své posteli, jiná část matek ovšem praktikuje spánek společný. Uspávají obvykle kojením, chováním dítěte či pohádkou.

Pro řadu matek je důležité, aby jejich rodina žila aktivně, zdravě a nezapomínala trávit čas společně. Zajímavou oblastí je názor matek na výchovu, kterou dostávaly ony od svých rodičů. Zde jsou zkušenosti opět velmi individuální. Řada matek se ale shoduje na tom, že oproti svým rodičům se nyní vlastnímu dítěti snaží dopřávat více empatie, tolik je neomezovat nebo mu dopřávat zdravější stravu. Můžeme najít ale i oblasti, ve kterých matky se svými rodiči souzní, a to např. v projevu lásky a pozornosti, který je třeba dítěti dopřávat či v již zmiňované nutnosti důslednosti.

VO4 Jakým způsobem se obsah šířený v rámci sociálních sítí promítá do výchovy dětí?

Současné matky čerpají informace o výchově především od rodinných příslušníků, kamarádek, z knih nebo právě ze sociálních sítí. Některé matky souhlasí s tím, že mají nějaký výchovný vzor, jiné matky vycházejí spíše ze svých vlastních představ a zkušeností. Sociální sítě jako zdroj inspirace pro výchovu tedy nejsou všem matkám blízké. Některé z nich se proti nim dokonce vymezují a označují je za zbytečné. Odmítají univerzálnost prezentovaných postupů, připomínají, že sociální sítě nemusí ukazovat přesnou realitu, upřednostňují používání vlastního rozumu nebo upozorňují, že instagramové profily mohou být ve svých názorech poněkud striktně zaměřené na určitý přístup bez tolerance jiných názorů.

Další skupina matek sociální sítě oceňuje a uvádí řadu benefitů, které jim sdílený obsah přináší. Tyto matky se vlivem sociálních sítí začaly snažit o změnu přístupu k výchově. Našly způsob řešení konkrétních situací, přijaly myšlenku respektující výchovy s dodržováním výchovných hranic, podařilo se jim do dítěte lépe vcítit a pochopit je, začaly pracovat na sobě a svých emocích. Pochopily, jaký dopad může mít jejich chování na dítě do budoucna, začaly se učit větší laskavosti k sobě samým, staly se vnímavějšími vůči různým „aha momentům“ či si např. uvědomily, že největším expertem na dítě jsou ony samy. Ne všechny informace, které k matkám ze sociálních sítí přichází, ovšem v rámci výchovy plně aplikují.

Matky obvykle přijímané informace určitým způsobem selektují a praktikují pouze to, s čím souzní. Sociální sítě mohou sloužit jako zajímavá inspirace, kterou ale matky nemusí vždy považovat za plně určující. Bez ohledu na působení množství informačních zdrojů matky navíc souhlasí s tím, že je ve výchově nutné poslouchat svoji vlastní intuici. Je zde tedy patrné, že důraz při volbě výchovných metod, kladou matky z velké části také samy na sebe. Ne všechny profily, které matky na sociálních sítích sledují, se navíc týkají přímo výchovy. Zastoupené jsou i účty dětských fyzioterapeutů, lékařů či zubařů, případně účty věnující se spánku nebo nošení dětí v šátku.

Na základě poznatků celého výzkumu je patrné poměrně značné souznění současných matek s výchovnými přístupy prezentovanými na sociálních sítích. To se týká např. komunikace s dítětem, nastolení respektujícího přístupu, důležitosti

nápodoby v jeho rozvoji nebo nutnosti poskytnout mu podpůrné a láskyplné prostředí. V rozvoji těchto názorů mohou mít tedy sociální sítě na matky vliv. Připomeňme ovšem, že zde mohou hrát roli také ostatní informační zdroje.

9 Diskuze

Představený výzkum zmapoval souvislosti týkající se současných přístupů k výchově dětí a obsahu, který je šířen na sociálních sítích v rámci mateřských profilů. Nyní se zaměříme na jeho kritické zhodnocení.

9.1 Diskuze výsledků výzkumu

Během výzkumu jsme se drželi čtyř vymezených výzkumných okruhů. První z nich se zaměřoval na **typ příspěvků**, které jsou na posuzovaných profilech zveřejňovány. Na základě provedené analýzy můžeme říci, že nejčastějším obrázkovým obsahem jsou fotografie dětí, což nás přivádí k tématu narušení jejich soukromí a rizik spojených s tzv. sharentingem. O negativních dopadech sharentingu hovoří Lapitah et al. (2020), který upozorňuje na určitou míru nebezpečí spojenou s tímto fenoménem. Uživatelky se s bezpečnostními riziky sdílení fotografií svých dětí vyrovnávají především tak, že na sdílených fotografiích neukazují obličej dítěte, případně neuvádějí veřejně jeho přesné jméno. Tento stav ovšem nebyl nalezen u všech profilů. Dovolujeme si tedy apelovat na to, aby uživatelé Instagramu dbali na bezpečné užívání této sítě a obsah šířili s rozvahou.

Informační hodnotu příspěvků nesou především jejich textové popisky. Zajímalo nás, jakým způsobem autorky tyto texty zaměřují, zda v něm uvádějí spíše konkrétní faktické informace, či své vlastní názory. Tato oblast by mohla být potenciálně problematická, neboť zkoumané profily jsou vytvářeny „běžnými“ matkami, nikoli odbornicemi, které by mohly prokázat hlubší znalosti nebo zkušenosti s problematikou výchovy dětí. Výzkum ukázal, že matky touto cestou sdílejí především své myšlenky a zkušenosti. Faktické informace jsou na těchto profilech uváděny také, avšak většinou bez jakéhokoli odkazu na zdroj, z kterého matka vychází. Není tedy možné posoudit míru odbornosti daných informací, ani jejich správné uvedení. K podobným výsledkům došli i Jorge et al. (2021), jejichž výzkum ukázal, že influencerkyně věnující se tématu výchova, sdílí obvykle vlastní výchovné vize, debatují

se sledujícími a vystupují v médiích, kde prezentují poloprofesionální, částečně podložené informace.

Dostáváme se tedy k problematice mylného považování těchto matek za odbornice. Jako příklad uveďme tvůrkyni jednoho z námi posuzovaných profilů. Jedná se o ženu, která v návaznosti na své působení na sociálních sítích začala nabízet vlastní e-booky, konzultace a webináře ostatním rodičům. V rámci sociálních sítí nebylo možné dohledat kvalifikaci této matky. Z příspěvků je ovšem patrné, že tato žena získala zájem o problematiku výchovy dětí až po narození svého vlastního dítěte. Předchozí vzdělávání či praxi v této oblasti u ní tedy nepředpokládáme. Uvedené počínání lze dle našeho názoru považovat za sporné a vyžadující pozornost, a to i ze strany příjemců instagramového obsahu. Ne všechny informace, které se mohou tvářit odborně, totiž musejí být dostatečně podložené. Jedním z těchto témat by mohla být *traumatizace dítěte*. Tento pojem matky v prostředí sociálních sítí někdy využívají z našeho pohledu poněkud lehkovážně a spojují jej s poměrně běžnými životními situacemi. To se příliš neslučuje s odborným pohledem na tento pojem, kdy je vznik traumatu považován spíše za reakci na mimořádné události velké závažnosti.

Tématem této části výzkumu se stalo i možné komerční využívání posuzovaných profilů. V poměrně hojném množství byly během analýzy dat zaznamenány spolupráce s firmami, v rámci kterých matky za finanční odměnu propagují určité produkty. O dopadu sociálních sítí na komerční oblast hovoří Gaenssle a Budzinski (2020). Výskyt tohoto typu obsahu na rodičovských profilech ale výzkumně potvrzuje i Jorge et al. (2023). Nabízí se zde tedy riziko, že ne všechny obsah sdílený v rámci mateřských profilů musí být plně věrohodný. Je zřejmě úlohou sledujících, aby vyhodnotili, jaké části příspěvků budou důvěřovat. Pravidlem by mělo být, aby daný tvůrce tento marketingově cílený obsah vhodným způsobem označil. Mezi námi posuzovanými příspěvky jsme ovšem objevili i takové, které toto označení neměly, ač se o komerčně orientovaný obsah s největší pravděpodobností jednalo.

Druhý výzkumný okruh hledal odpověď na otázku, **jaké výchovné trendy lze v rámci příspěvků na sociálních sítích pozorovat**. Zde se dominujícím tématem stala výchova s respektem. Toto zjištění odpovídá poznatku Masopustové a Hanáčkové (2018), které respektující přístup označily za jeden z nejvíce rozšířených výchovných

trendů u nás. Výchova by tedy měla být založená na otevřené komunikaci vedené na základě dialogu a vysvětlování. Dítě by pro rodiče mělo být rovnocenným partnerem s dostatečnou mírou svobody a prostorem pro vyjadřování emocí. Měla by být posilována vnitřní motivace dítěte, odmítány jsou proto různé formy trestů i odměn. Jako vhodný prvek rozvoje dítěte je onačena nápodoba. Uvedená témata souhlasí např. s myšlenkami Rosenberga (2015), který je autorem přístupu *nenásilná komunikace*. Na význam rovnosti mezi dítětem a rodičem upozorňuje Gordon (1970/2000), podle kterého je nutné směřovat k řešením „bez poražených“. Proti užívání trestů a odměn ve výchově se staví Rosenberg (2005), podle něhož se jedná o donucovací prostředky. Využívání nápodoby je jeden z hlavních pilířů Nevýchovy (Nevýchova).

Vedle respektu matky na sociálních sítích vyzdvihují i blízkost s dítětem, ať už v projevu bezpodmínečné lásky vůči němu, či blízkého fyzického kontaktu. Zde lze vnímat odkaz na jednu z tradičních psychologických teorií, a to teorii attachmentu rozvinutou Bowlbym (1982/2023) či Ainsworthovou (1979). Myšlenky, které z této teorie vycházejí, dnes můžeme shrnout do dalšího významného trendu, kontaktního rodičovství, reprezentovaného např. Searsem a Searsovou (2001) nebo Aldortovou (2010). V kontextu blízkosti autorky na Instagramu hovoří i o významu kojení pro rozvoj vztahu mezi matkou a dítětem. Připomeňme zde poznatek Linde et al. (2020), podle kterých je možné mezi kojením a rozvojem bezpečného attachmentu spojitost skutečně najít, avšak tento vliv nemusí být příliš výrazný.

Matky se na Instagramu poměrně hojně vymezují proti podobě výchovy v předchozích generacích. Staví se kriticky proti zamezování projevu emocí dítěte v podobě pláče či vzteku, jeho ponižování nebo například vynucování autority rodiče. Na tento fenomén upozorňuje i Valentová (2018), která jej zaznamenala v knize *Respektovat a být respektován* (Kopřiva et al., 2008). Jak jsme ovšem nastínili zde i v teoretické části práce, do současných přístupů k výchově dětí se stále mohou promítat i tradiční psychologické teorie. Již jsme zmínili vliv teorie attachmentu na přístup kontaktního rodičovství, zmiňme ale ještě např. Adlera (1998), zdůrazňujícího nutnost autonomie dítěte a spolupráce z jeho vlastní vůle, či Bühlerovou upozorňující na nutnost láskyplného pečujícího prostředí (DeRobertis, 2006).

Instagramové tvůrkyně považují za nutné věnovat se v rámci výchovy dítěte i vlastnímu seberozvoji. Jejich postoje v tomto ohledu souhlasí s myšlenkou Aldortové (2010) o tom, že by rodič měl odložit neproduktivní myšlení i zažitý vzorec, neboť jak být rodičem, každý ve skutečnosti ví. Ne všechny instagramové příspěvky navíc matky zaměřují ryze na výchovu dětí. V řadě příspěvků hovoří např. o náročných chvílích či pocitech frustrace, které v rámci výchovy zažívají. Tyto příspěvky mohou být podle našeho názoru poměrně přínosné a poskytovat ostatním ženám v podobné situaci pocit podpory a jistoty, že v tom nejsou samy. Možnosti podpory prostřednictvím sociálních potvrzuje i Latipah et al. (2020).

Třetí okruh výzkumu vychází z odpovědí matek v rozeslaném kvalitativním dotazníku. Představuje **výchovné přístupy, které jsou rozšířené mezi respondentkami**. I tyto ženy hovoří o tématech, která jsme zaznamenali v předchozí části, a to o nutnosti komunikace s dítětem, trpělivosti, vysvětlování, empatie, podpůrného zázemí pro dítě apod. Zaznamenané odpovědi ovšem byly v mnoha ohledech rozmanitější než dříve zanalyzovaný instagramový obsah. Je patrné, že ne ve všem by se oslovené matky mezi sebou navzájem shodly, nabízí se ale také myšlenka, že sociální sítě nemusí ukazovat plnou realitu.

Matky v dotazníku např. hovořily o tom, že se snaží jednat se svým dítětem trpělivě a empaticky, někdy ovšem tento jejich přístup nestačí a situace začíná eskalovat až do zvýšení hlasu. O těchto situacích ženy na sociálních sítích příliš nehovoří. Přikláníme se tedy k názoru Masopustové et al. (2018), že ženy na sociálních sítích mohou někdy vytvářet poměrně nerealistický mediální obraz, či Lima a Wanga (2022), podle nichž digitální svět posouvá normy „dobrého rodičovství“.

Závěrečný okruh výzkumu popisuje, jakým způsobem se **obsah šířený na sociálních sítích do výchovy dětí promítá**. Potvrdilo se, že sociální sítě jsou pro současné matky významným informačním zdrojem, častější je ovšem využívání rad přijatých od rodinných příslušníků. Naše poznatky korespondují s výsledky výzkumu Neubauerové (2022), podle které rodiče upřednostňují primární informační zdroje, tedy třeba rodinu nebo přátele, avšak média se na informačním vzdělávání rodičů rovněž významně podílí.

Oslovené matky se k sociálním sítím staví různorodě. Řada z nich je pro získání informací o výchově skutečně využívá a uvádí řadu benefitů, jež přináší, na druhou stranu jsou tu i matky, které jsou k tomuto zdroji skeptické. Navíc ani respondentky, které sociální sítě využívají, k nim nejsou zcela nekritické. Zdá se tedy, že mateřské profily mohou být pro matky zajímavým zdrojem inspirace, nepotvrzuje se ovšem naše obava vyslovená v úvodu práce, že by ženy uváděné informace plně přijímaly a bezmezně se jimi řídily.

Dodejme, že matky oslovené v rámci dotazníku, se s těmi z Instagramu v mnohých tématech shodují. Jedná se o myšlenky týkající se již zmíněné nutnosti komunikace s dítětem, respektu, nápodoby, volnosti v projevu emocí, možnosti volby, nastavení zdravého a aktivního životního stylu, využívání intuice či zavádění výchovných hranic. Naopak témata jako je zvyšování hlasu na dítě, příkazy, tresty, uklidňování dítěte při výrazném projevu emocí či zapojení důslednosti jsme zaznamenaly pouze u respondentek oslovených v rámci dotazníkového šetření. Zdá se tedy, že současné matky jsou otevřeny poměrně velké škále přístupů a připouštějí různorodost situací ovlivňujících výchovu. Naopak Instagramové prostředí tento pohled příliš nenabízí a výchova zde prezentovaná tak může působit poměrně jednostranně.

9.2 Diskuze metodologických specifik, přínosů a limitů studie

S daty bylo pracováno pomocí **tematické analýzy**. Tato metoda byla shledána vhodnou, neboť umožnila přehledné zpracování poměrně velkého množství dat. V rámci výzkumu byly zvoleny dvě metody sběru dat, a to analýza produktů a kvalitativní dotazník. Obě tyto metody se ukázaly jako vyhovující, byť je možné zaznamenat i jejich nedostatky. Výhodou metody **analýza produktů**, kdy byla shromažďována již existující data, bylo především zamezení zkreslení dat v této fázi výzkumu. Na druhou stranu ovšem využitá forma neumožňuje další komunikaci s tvůrcem posuzovaného obsahu. Tedy např. pokládání doplňujících otázek či bližší posouzení životního kontextu. Vzhledem k výzkumnému designu využívajícímu metodu tematické analýzy byl rozsah získaných informací shledán dostačujícím. Pokud by ale byla snaha jít ve výzkumu spíše

směrem k hlubšímu porozumění jednotlivým tvůrcům, zvolená metoda sběru dat by dostatečná být nemusela.

Hlavní výhodou **kvalitativního dotazníku** byla jeho časová úspora - provádění rozhovorů tváří v tvář by bylo v tomto ohledu náročnější. Za další výhodu považujeme možnost oslovit větší množství respondentek. Naopak nevýhodou zde byla zcela jistě nemožnost klást doplňující či upřesňující dotazy. Určitým rizikem na straně respondentek bylo špatné pochopení položené otázky. Po posouzení jednotlivých odpovědí můžeme ovšem konstatovat, že tato situace nenastala.

Jisté otazníky vyvstaly při posuzování **etického hlediska výzkumu**. Jeho druhá část vycházející z kvalitativního dotazníku byla eticky ošetřena, neboť před spuštěním byly respondentky informovány o účelech výzkumu, zachování jejich anonymity i možnosti z výzkumu kdykoli odstoupit. Se svou účastí všechny respondentky souhlasily a účastnily se zcela dobrovolně. První část výzkumu je v tomto ohledu poněkud problematictější. Zde od participantek vyžadován souhlas nebyl. Vycházeli jsme z postoje, že se jedná o veřejná data, která uživatelky sdílejí na internetu zcela dobrovolně, a dovolili jsme si tedy také jejich užití v rámci diplomové práce. Pro zachování eticky přijatelného postupu jsme v průběhu celého výzkumu dbali na anonymitu zařazených profilů, v práci neuvádíme obrázky ani přímé citace, podle nichž by mohly být tyto účty dohledány. Z etického hlediska tedy považujeme práci za vyhovující, ovšem uznáváme, že vyžádání informovaného souhlasu i od autorek instagramového obsahu by bylo po této stránce „čistější“.

V rámci výzkumu se podařilo zpracovat poměrně široké množství dat, které se následně zdařilo i přehledně prezentovat, přesto zde shledáváme jisté limity. Během analýzy dat byl zvolen výše popsany **induktivní přístup**, kdy témata vznikala přímo analýzou daného textu. Za zvážení by ovšem jistě stálo i zapojení přístupu deduktivního, díky kterému by výsledky analýzy mohly být více zacíleny na konkrétní teorii. Nedostatky můžeme spatřit rovněž v tvorbě **dotazníkových otázek**. Bylo zde vycházeno z témat první části výzkumu, zmapovaná témata ale nebyla v dotazníku pokryta zcela ideálně. Pro možnost srovnávání mezi oběma soubory by bylo vhodné volit polostrukturované interview umožňující pokládat větší množství otázek, případně v rámci dotazníku volit detailnější dotazování na jednotlivá témata. Tím by se ovšem

dotazník stal velmi dlouhým a pro matky by jeho vyplnění bylo výrazně časově náročnější. Proto zde byla zvolena určitá „střední cesta“ tak, aby dotazník velkou část témat pokryl, ale jeho délka byla pro respondentky přijatelná. V tomto ohledu by jistě pomohlo např. zařazení pilotního testování dotazníku.

9.3 Diskuze další perspektivy budoucího výzkumu v dané oblasti

Práce otevřela ve společnosti často rezonující téma, a to přístup k výchově dětí. Považujeme za důležité, že jsme upozornili na fenomén mateřských profilů působících na platformě Instagram, shrnuli témata, která se zde objevují a propojily tuto oblast s výchovnými názory oslovených matek. Téma bylo tímto způsobem otevřeno, zdaleka ale ne vyčerpáno. V České republice se podobnou problematikou zabývaly především Masopustová et al. (2018), jejich výzkum byl ovšem zacílen jiným směrem než ten náš. Je zřejmé, že by bylo vhodné provést více vědeckých bádání na toto téma. Sociální sítě se stávají stále populárnějšími a je tedy pravděpodobné, že i obliba mateřských profilů bude dále narůstat. Společnost by měla být upozorněna na to, že ne všechny profily věnující se na sociálních sítích výchově dětí jsou dostatečně informačně a odborně podloženy. Ženy, zabývající se touto tvorbou, ovšem mohou získat poměrně velký dosah a ovlivňovat tak velké množství rodičů.

Matky oslovené v našem dotazníku ukázaly, že je možné se sociálními sítěmi inspirovat, stále si ale zachovávat vlastní úsudek. Sdělily nám také, že ne ve všem se jejich názory s těmi z Instagramu shodují. Náš výzkum je zde ovšem limitován sestaveným souborem respondentek, které pocházejí především z kraje Vysočina, z malých obcí do 500 obyvatel. Je možné, že pokud by soubor tvořily ženy spíše z velkých měst a z jiných krajů, výsledky by mohly být v některých aspektech odlišné. Toto téma by tedy bylo jistě zajímavé otevřít v případném dalším výzkumu, který by mohl být zaměřený kvantitativní formou a přístup matek k výchově dětí v kontextu sociálních sítí zmapovat celospolečensky.

Přínosné by bylo rovněž rozšíření výzkumů věnujících se tématu současných výchovných trendů. Např. přístup Nevýchova byl v českém prostředí zkoumán především v rámci vysokoškolských prací. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně

rozšířený fenomén, který dostává i nemalý mediální prostor, jeho bližší výzkumné zmapování a zhodnocení by bylo jistě vhodné. Budoucí výzkum by bylo možné zaměřit i na bližší porozumění instagramovým tvůrkyním, jejich motivaci věnovat se tímto způsobem sociálním sítím i dopadům této aktivity na život jejich rodiny. Obohacující by z našeho pohledu bylo rovněž provedení longitudinální studie mapující vývoj dětí vychovávaných současnými trendy. Takto zaměřený výzkum by mohl přiblížit, zda zvolený styl výchovy přinesl očekávané benefity, nebo naopak zapůsobil na život dítěte spíše negativně.

10 Závěr

Provedený výzkum zmapoval současný přístup k výchově dětí v kontextu sociálních sítí. Cílem bylo především popsat způsob, jakým je výchova na sociálních sítích prezentována v rámci mateřských profilů, uvést výchovné přístupy, ke kterým se přiklání současné matky a zhodnotit, jak se v těchto postojích obsah šířený na sociálních sítích odráží. Jako výchozí bod výzkumu jsme zvolili platformu Instagram a účty matek, které jej využívají ke sdílení obsahu s výchovnou tematikou.

Dle našich zjištění můžeme říci, že posuzované matky na svých profilech sdílejí především fotografie, ať už svého dítěte nebo sebe, ale i graficky ztvárněné textové obrázky či videa. Popiskům sdílených obrázků dominují prezentace vlastních myšlenek a zkušeností matek. Uvádění faktických informací je zde tedy v menšině, ovšem je důležité poznamenat, že když tyto informace uváděny jsou, obvykle není zmiňován jejich zdroj. Objevují se zde tedy rizika, která pramení z narušení soukromí dítěte, jež je veřejně prezentováno, ale i z ne odbornosti matky, která na sociálních sítích prezentuje určitý model toho, jak je možné se ve výchovných situacích chovat.

Matky na Instagramu prezentují zejména trendy, které se týkají respektujícího přístupu k dítěti a navozování vzájemné blízkosti. Tato témata jsou do značné míry důležitá i pro matky oslovené v rámci našeho dotazníkového šetření, zde ovšem zaznamenáváme názory poněkud diferencovanější. Některé oslovené matky nezavrhují metody, jako např. zvýšení hlasu na dítě či určitá forma trestu. Ve větší míře než matky z instagramového prostředí navíc zdůrazňují nutnost výchovných hranic. Z výsledků našeho výzkumu můžeme usuzovat, že současné matky s mnoha myšlenkami sdílenými na Instagramu souznějí, ovšem v řadě případů se k nim staví i kriticky. Je patrné, že Instagram může být pro současné matky důležitý zdroj, nenaplnuje se ovšem naše obava, že by se ním bezmezně řídily.

11 Souhrn

Diplomová práce se zabývá tématem současných přístupů uplatňovaných ve výchově dětí v kontextu sociálních sítí. V **teoretické části** se nejprve zabýváme vymezením pojmu výchova a představením základních výchovných stylů. Mapujeme zde i vývojové hledisko s důrazem na věkovou kategorii dětí do šesti let, neboť právě výchova takto starých dětí se stala předmětem našeho výzkumu. Další tematická část teoretického ukotvení se zabývá přístupem k výchově v pojetí tradičních teorií. Píšeme zde o výchově v pojetí behaviorismu, psychoanalýzy, attachmentu, individuální psychologie a humanistické psychologie. Uvedené tradiční teorie následně hodnotíme. Průřez těmito teoriemi nás dovádí až do dnešní doby, a to k současným přístupům, které jsou ve výchově dětí uplatňovány. Zaměřujeme se zde na tři pojetí – kontaktní rodičovství, respektující přístup a Nevýchovu. V další kapitole se naším tématem stávají online sociální sítě s důrazem na charakteristiku platformy Instagram. Následující část uvádí výzkumy, které se problematikou výchovy v kontextu sociálních sítí již zabývaly.

Náš výzkum se zaměřuje na jednu ze sociálních sítí, a to **Instagram**. Tato platforma se v současnosti těší velké popularitě a jeví se jako vhodná ke sdílení různého obsahu, ať už textového, nebo audiovizuálního. Otevírá se zde tedy potenciál i ke sdílení informací týkajících se výchovy dětí. Je patrné, že této možnosti v současnosti využívají mnozí odborníci, jako jsou psychologové či lékaři. Autory obsahu týkajícího se výchovy mohou ale být i „běžné“ matky, na které se výzkumně zaměřujeme. Jedná se o matky bez prokazatelného odborného vzdělání z oblasti výchovy dětí, které se ale přesto touto oblastí veřejně zabývají a těší se na Instagramu poměrně značné popularitě. Tímto způsobem tedy mohou výchovu ve společnosti ovlivňovat, a to i přes jistá rizika daná především jejich neodborností nebo nedostatkem zkušeností.

Provedený výzkum si klade za cíl popsat způsob, jakým je v současnosti prezentována výchova na sociálních sítích v rámci mateřských profilů, představit výchovné přístupy, ke kterým se současné matky přiklánějí, a zhodnotit, jak se v těchto

postojích obsah šířený na sociálních sítích odráží. Pro naplnění těchto cílů byl zvolen **kvalitativní výzkumný design**, ke zpracování dat byla využita tematická analýza. **Sběr dat** probíhal ve dvou částech. V první z nich byla získána data v podobě příspěvků z instagramových účtů vybraných matek, která byla následně analyzována. V druhé části proběhl sběr dat pomocí kvalitativního dotazníku. Vzhledem k těmto dvěma částem výzkumu vznikly i **dva výzkumné soubory**. První z nich tvořilo osm instagramových profilů vybraných záměrným kvótním výběrem pomocí předem definovaných kritérií. Do druhého z nich bylo zařazeno 20 respondentek. Pro tyto respondentky byla rovněž předem definována kritéria a jejich výběr probíhal také využitím záměrného kvótního výběru.

Výsledky výzkumu lze rozdělit do čtyř částí dle stanovených výzkumných otázek. První z nich se ptá: ***Jaké příspěvky jsou sdíleny v rámci mateřských profilů na Instagramu?*** Na základě analýzy byly příspěvky rozloženy do dvou částí, tedy na obrázky a popisek. Zvlášť byla posuzována instagramová Stories. Lze konstatovat, že nejčastějším typem sdíleného obrázku jsou fotografie dětí, matky či rodiny. Obrázky matky ale vytvářejí i graficky s použitím textu tak, aby zachytily určitou myšlenku nebo téma. Hlavní částí příspěvku bývají texty v popisku. Autorky své příspěvky formulují především ve formě vlastních myšlenek a zkušeností. Sdílení faktických informací se na posuzovaných profilech objevuje v menšině případů, když k němu ovšem dojde, obvykle je tak činěno bez uvedení výchozího zdroje. Pro sdílení událostí ze života rodiny popřípadě ke komunikaci se sledujícími, jsou využívána spíše instagramová Stories. Významnou oblastí zde je i propagace produktů firem v rámci spoluprací, které matce přinášejí finanční odměnu.

Druhá výzkumná otázka zní: ***Jaké výchovné trendy lze pozorovat v rámci příspěvků na sociálních sítích?*** Naše zjištění ukazují, že trendem, který mezi matkami na Instagramu nejvíce rezonuje, je respektující výchova. Je tedy propagována empatická komunikace s dítětem, dialog a vysvětlování. Výchova by měla být láskyplná, k čemuž patří i navozování blízkého fyzického vztahu mezi matkou a dítětem. Matky ve svých příspěvcích nezapomínají ani na svoji vlastní úlohu. Považují za nezbytné, aby v rámci své mateřské role pracovaly samy na sobě a naučily se odbourávat zautomatizované reakce, které si mohou nést ze svého vlastního dětství.

V rámci třetí výzkumné otázky odpovídáme na to, ***Jaké přístupy k výchově dětí lze pozorovat mezi matkami ve společnosti?*** Oslovené matky vyzdvihují důležitost komunikace s dítětem v náročných situacích, vysvětlování i trpělivost. Na druhou stranu ale některé z nich nezavrhuje ani metody jako je zvýšení hlasu či nějaká forma trestu. Pro současné matky je důležitý projev respektu k dítěti a jeho potřebám, k tomu ovšem podle nich patří i jasné nastavení výchovných hranic. Odpovědi oslovených matek jsou ale v mnoha ohledech rozmanité a individuální.

Čtvrtá výzkumná otázka otvírá téma: ***Jakým způsobem se obsah šířený na sociálních sítích promítá do výchovy dětí?*** Uvádíme, že oslovené matky čerpají informace o výchově především od rodinných příslušníků, kamarádek, z knih, nebo právě ze sociálních sítí. Řada matek sociální sítě oceňuje a uvádí řadu benefitů, které jim přinášejí, všem matkám jako zdroj inspirace pro výchovu ovšem blízké nejsou. Je možné nalézt témata, jako je snaha o respektující přístup nebo empatie vůči dítěti, na kterém se matky z Instagramu i oslovené respondentky shodují, ne všechny takto sdílené informace ale matky přijímají a zařazují do svého přístupu. Dochází zde k určité selekci a matky obvykle praktikují pouze to, s čím souzní.

Práce otevřela velké téma výchovy dětí a zasadila jej do kontextu sociálních sítí. Popularita sociálních sítí ve společnosti stále roste, a proto považujeme za důležité se jim věnovat i výzkumně. Sdílení obsahu věnujícímu se výchově dětí ne odborníci může být z mnoha důvodů rizikové, proto je dle našeho názoru důležité na něj takto upozornit. Považujeme za přínosné toto téma otvírat a vyslat tak do společnosti jisté varování, že sociální sítě sice mohou přicházet určité benefity, k jejich obsahu by ovšem mělo být přistupováno kriticky a opatrně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- Adler, A. (1927/2018). Člověk jaký jest: Základy individuální psychologie. Portál.
- Adler, A. (1998). Understanding children with emotional problems. *The Journal of Humanistic Psychology*, 38(1), 121 – 127. <https://doi.org/10.1177/00221678980381012>
- Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant—Mother Attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932 – 937. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.932>
- Aldrotová, N. (2010). Vychováváme děti a rosteme s nimi. Práh.
- Bailey, J. (2014). The History of Mum and Dad: Recent Historical Research on Parenting in England from the 16th to 20th centuries. *History Compass*, 12(6), 489 – 507. doi: 10.1111/hic3.12164
- Baumová, K., & Kolařík, M. (2015). Tresty a odměny používané ve skautských oddílech: Je možné je nahradit „respektujícím přístupem?“. *E-psychologie*, 9(3), 10 – 26. Dostupné z http://e-psycholog.eu/pdf/baumova_kolarik.pdf
- Baumrind, D. (1971). Current Patterns of Parental Authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1 – 103. doi: 10.1037/h0030372
- Benedek, T. M. D. (1959). Parenthood As A Developmental Phase: A Contribution to the Libido Theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 7(3), 389 – 417. <https://doi.org/10.1177/00030651590070030>
- Biringen, Z. (2000). Emotional Availability: Conceptualization and Research Findings. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(1), 104 – 114. <https://doi.org/10.1037/h0087711>

- Biringen, Z., & Robinson, J. (1991). Emotional Availability in Mother – Child Interactions: A Reconceptualization for Research. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(2), 258 – 271. <https://doi.org/10.1037/h0079238>
- Bitter, J. R., & Griffith, J. (2019). Adler's "The Fundamental Views of Individual Psychology": Context, Clarification, and Expansion. *The Journal of Individual Psychology*, 75(3), 195 – 204. doi: 10.1353/jip.2019.0025
- Blum, H. P. (2004). Separation-Individuation Theory and Attachment Theory. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 52(2), 535 – 553. <https://doi.org/10.1177/00030651040520020501>
- Bowlby, J. (1982/2023). Vazba: Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem. Portál.
- Boyatzis, T. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. SAGE Publications.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 2(1), 77 – 101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bühler, Ch. (1935/2001). *From Birth to Maturity: An Outline of the Psychological Development of the Child*. Routledge.
- Bühler, Ch. (1964). The Human Course of Life in its Goal Aspects. *Journal of Humanistic Psychology*, 4(1), 1 – 18. doi: 10.1177/002216786400400101
- Carbajal, R., Veerapen, S., Couderc, S., Jugie, M., & Ville, Y. (2003). Analgesic effect of breast feeding in term neonates: randomised controlled trial. *BMJ*, 326(13). doi:10.1136/bmj.326.7379.13
- Carp, W. E. (2000). Review: Spock on the Examining Table. *Reviews in American History*, 28(1), 128 – 133.
- Cingel, D. P., Carter, M. C., & Krause, H. V. (2022). Social media and self-esteem. *Current Opinion in Psychology*, 45. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101304>
- Čáp, J. (1996). *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Institut sociálních věcí.

Čiháková, B. (2023, 6. listopadu). Psycholožka: Poslušné děti jen plní úkoly, v dospělosti jim pak chybí sebevědomí. Deník.cz. https://www.denik.cz/z_domova/psycholozka-jana-novackova-vychova-poslusnost.html

DeRobertis, E. M. (2006). Charlotte Bühler's Existential-Humanistic Contributions to Child and Adolescent Psychology. *Journal of Humanistic Psychology*, 46(1), 48 – 76. <https://doi.org/10.1177/0022167805277116>

DeRobertis, E. M. (2008). *Humanizing Child Developmental Theory: A Holistic Approach*. iUniverse.

DeRobertis, E. M. (2009). Deriving a Humanistic Theory of Child Development From the Works of Carl R. Rogers and Karen Horney. *The Humanistic Psychologist*, 34(2), 177 – 199. https://doi.org/10.1207/s15473333thp3402_5

DeRobertis, E. M. (2011). Deriving a Third Force Approach to Child Development From the Works of Alfred Adler. *Journal of Humanistic Psychology*, 51(4), 492 – 515. doi: 10.1177/0022167810386960

Doherty, W. J., & Ryder, R. G. (1980). Parent Effectiveness Training (P.E.T.): Criticisms and Caveats. *Journal of Marital and Family Therapy*, 6(4), 409 – 419. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1980.tb01333.x>

Edgar, T. E. (1996). Alfred Adler, A Pair of Plain Brown Shoes. *Individual Psychology*, 52(1), 73 – 81.

EDUin. (2023, 1. září). Jana Nováčková pro Národní konvent o vzdělávání: Je potřebný soulad změn ve vzdělávání s vědeckými poznatky. EDUin: Informujeme o vzdělávání. <https://www.eduin.cz/clanky/jana-novackova-pro-narodni-konvent-o-vzdelavani-je-potrebny-soulad-zmen-ve-vzdelavani-s-vedeckymi-poznatky/>

Faber, A., & Mazlish, E. (2012). *How to Talk So Kids Will Listen & Listen So Kids Will Talk*. Scribner.

Farrell, A. K., Stanton, S. C. E., Marshall, E. M. (2022). Social network structure and combating social disconnection: Implications for physical health. *Current Opinion in Psychology*, 45. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101313>

Ferjenčík, J. (2010). Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši. Portál.

Formánková, B. (2023). Zkušenost matek uplatňujících Nevýchovné principy se sexuální výchovou jejich dětí [Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita]. Informační systém Masarykovy Univerzity. https://is.muni.cz/th/qpuhj/Zkusenost_matek_uplatnujicich_principy_Nevychovy_se_sexualni_vychovou_jejich_deti_-_Barbora_Formankova_-_diplomova_prace.pdf

Förster, J. (2005). Behaviorismus a psychoreflexologie v historické tradici československé psychologie. *Academia*.

Gaenssle, S., & Budzinski, O. (2020). Stars in social media: new light through old windows?. *Journal of Media Business Studies*, 18(2), 79 – 105. <https://doi.org/10.1080/16522354.2020.1738694>

George, C., & Solomon, J. (1999). The development of caregiving: A comparison of attachment theory and psychoanalytic approaches to mothering. *Psychoanalytic Inquiry*, 19(4), 618 – 646. <https://doi.org/10.1080/07351699909534268>

Gfroerer, K. P., Kern, R. M., & Curlette, W. L. (2004). Research Support for Individual Psychology's Parenting Model. *Journal of Individual Psychology*, 60(4).

Gfroerer, K. P., Kern, R. M., & Curlette, W. L. (2004). Research Support for Individual Psychology's Parenting Model. *Journal of Individual Psychology*, 60(4), 379 – 388.

Gibbs, B., G., Forste, R., & Lybbert, E. (2018). Breastfeeding, Parenting, and Infant Attachment Behaviors. *Maternal and Child Health Journal*, 22(4), 579 – 588. doi: 10.1007/s10995-018-2427-z

- Gillernová, I. (2011). Změny rodičovských stylů výchovy v české rodině. In I. Gillernová et al. (Eds), *Psychologické aspekty změn v české společnosti: Člověk na přelomu tisíciletí* (s. 121 – 135). Grada Publishing.
- Gordon, T. (1970/2000). *Parent Effectiveness Training: The Proven Program for Raising Responsible Children*. Three Rivers Press.
- Gordon, T. (1976). *P.E.T. in Action*. Wyden Books.
- Granju, K. A., & Kennedy, B. (1999). *Attachment Parenting: Instinctive Care for Your Baby and Young Child*. Pocket Books.
- Hanáčková, V., & Masopustová, Z. (2020). Pojetí kontaktního rodičovství v České republice: tematická analýza. *Československá psychologie*, 64(1), 102 – 117.
- Hanáčková, V., & Masopustová, Z. (2021). Tandemové kojení jako specifický prostředek kontaktního rodičovství – zkušenosti matek. *E-psychologie*, 15(4), 14 – 39. doi: 10.29364/epsy.419
- Hart, C. G., Newell, L. D., & Olsen, S. F. (2003). Parenting Skills and Social-Communicative Competence in Childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of Communication and Social Interaction Skill* (s. 753 – 797). Brigham Young University.
- Heidemann, J., Klier, M., & Probst, F. (2012). Online social networks: A survey of a global phenomenon. *Computer Networks*, 56(18), 3866 – 3878. <https://doi.org/10.1016/j.comnet.2012.08.009>
- Hinduja, P. (2021). From Behaviorism to Constructivism in Teaching-Learning Process. *Journal of Education & Social Sciences*, 9(2), 111 – 122. doi: 10.20547/jess0922109204
- Hoskovcová, S., Hoskovec, J., & Heller, D. (2016). *Dějiny české a slovenské psychologie*. Karolinum.
- Hronová, Z. (2014, 27. května). Konec facek! Buďte dítěti partnerem, jinak ho nevychováte. *Aktuálně.cz*. <https://magazin.aktualne.cz/dobre-zpravy/nezvladate->

deti-odbornici-z-nevychovy-znaji-recept-
funguje/r~9a08537adcf511e3a9340025900fea04/

Hu, Y., Manikonda, L., & Kambhampati, S. (2014). What We Instagram: A First Analysis of Instagram Photo Content and User Types. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 8(1), 595-598. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v8i1.14578>

Hunt, M. (2015). Dějiny psychologie. Portál.

Chvílová Weberová, M. (2021). O životní naději: Mohu důvěřovat světu? Jsem důvěryhodný? Nitroděložní vývoj, porod a kojenecký věk. In M. Kosová et al. (Eds.), *Logoterapie v životním cyklu* (s. 16 – 82). Triton.

Instagram. (n.d.). Centrum nápovědy. Získáno 3. ledna 2024 z <https://help.instagram.com/>

Jorge, A., Garcez, B., de Carvalho, B. J., & Coelho, A. M. (2023). Parenting on Celebrities' and Influencers' Social Media: Revamping Traditional Gender Portrayals. *Journalism of Media*, 4(1), 105 – 117. doi: 10.3390/journalmedia4010008

Jorge, A., Marôpo, L., Coelho, A. M., & Novello, L. (2021). Mummy influencers and professional sharenting. *European Journal of Cultural Studies*, 25(1), 166 – 182. <https://doi.org/10.1177/13675494211004593>

Kahr, B. (2022). Sigmund Freud as the father of attachment theory. *Attachment: New Directions in Psychotherapy and Relational Psychoanalysis*, 16(2), 123 – 151. doi: 10.33212/att.v16n2.2022.123

Kandiri, K. (2017). Behavioral Based Learning. *LISAN AL-HAL Jurnal Pengembangan Pemikiran dan Kebudayaan*, 11(1), 105 – 126. doi: 10.35316/lisanalhal.v11i1.168

Kaplan, A. M., & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59 – 68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>

Koops, W., & Zuckerman, M. (2003). *Beyond the Century of the Child: Cultural History and Developmental Psychology*. University of Pennsylvania Press.

Kooraneh, A. E., & Amirsardari, L. (2015). Predicting Early Maladaptive Schemas Using Baumrind's Parenting Styles. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 9(2), 26 – 30. doi: 10.17795/ijpbs952

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., & Kopřivová T. (2008). Respektovat a být respektován. *Spirála*.

Kořenářová, M. (2014). Jako rovný s rovným: Reflexe zkušenosti absolventek kurzu Nevýchovy se zaváděním partnerského přístupu do výchovy [Bakalářská diplomová práce, Masarykova univerzita]. Informační systém Masarykovy Univerzity. https://is.muni.cz/th/pu8a3/Jako_rovny_s_rovnym_plny_text_prace.pdf

Kosová, M. (2021). Energie a pochybení: Je v pořádku co dělám? Předškolní věk. In M. Kosová et al. (Eds.), *Logoterapie v životním cyklu* (s. 122 – 137). Triton.

Králová, K. [Cestyksobe] (4. ledna 2014). Katka Králová, Nevýchova [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=59f3Za1f_P8

Kuppens, S., & Ceulemans, E. (201). Parenting Styles: A Closer Look at a Well-Known Concept. *Journal of Child and Family Studies*, 28(1), 168 – 181. doi: 10.1007/s10826-018-1242-x

Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Grada Publishing.

Latipah, E., Kistoro, H. C. A., Hasanah, F. F., & Himawan, P. (2020). Elaborating Motive and Psychological Impact of Sharenting in Millennial Parents. *Universal Journal of Educational Research*, 8(10), 4807 – 4817. doi: 10.13189/ujer.2020.081052

Leaver, T., Highfield, T., & Abidin, C. (2020). *Instagram: Visual Social Media Cultures*. Polity Press.

Lim, S. S. & Wang, Y. (2022). Social media and performative parenting: Negotiating parenting norms in an era of connectivity. In M. Skoric & N. Pang (Eds.), *Research Handbook on Social Media and Society*. Cheltenham: Edward Elgar.

- Linde, K., Lehnig, F., Nagl, M., & Kersting, A. (2020). The association between breastfeeding and attachment: A systematic review. *Midwifery*, 86(1). <https://doi.org/10.1016/j.midw.2019.102592>
- Long, N. (2004). The Changing Nature of Parenting in America. *Pediatric Dentistry*, 26(2), 121 – 124.
- Mansoor, S. (2023). Understanding youth well-being in the family context: the role of democracy, warmth, and disclosure. *International Journal of Adolescence and Youth*, 28(1), 485 – 502. <https://doi.org/10.1080/02673843.2023.2256832>
- Marsiglia, C. S., Walczyk, J. J., W. C, Buboltz., W. C. & Griffith – Ross, D. A. (2007). Impact of parenting styles and locus of control on emerging adults. *Journal of Education and Human Development*, 1(1), 1 – 12.
- Masopustová, Z. et al. (2018). Jak to mají mámy: Psychologický výzkum mateřství. Masarykova univerzita.
- Masopustová, Z., & Hanáčková, V. (2018). Trendy v rodičovství. In Z. Masopustová et al. (Eds.), *Jak to mají mámy: Psychologický výzkum mateřství* (s. 36 – 43). Masarykova univerzita.
- McDade, T., & McKenna, J. J. (2005). Why babies should never sleep alone: A review of the co-sleeping controversy in relation to SIDS, bedsharing and breast feeding. *Paediatric Respiratory Reviews*, 6(2), 134 – 152. <https://doi.org/10.1016/j.prrv.2005.03.006>
- McInnis, R. G. (1985). Dr. Benjamin Spock's Baby and Child Care: Origins, Impact, Sources. *Reference Services Review*, 13(4), 9 – 15. <https://doi.org/10.1108/eb048915>
- Mertens, E., Guoquan, Y., Beuckels, E., & Hudders, L. (in press). Scrolling Through Parenthood: a systematic literature review on parenting information on social media (Preprint).
- Mertin, V. (2021). *Výchovné maličkosti*. Wolters Kluwer.

- Meyer, D., Wood, S., & Stanley, B. (2013). Nurture Is Nature: Integrating Brain Development, Systems Theory, and Attachment Theory. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 21(2), 162 – 169. doi: 10.1177/1066480712466808
- Miller, P. M., & Commons, M. L. (2010). The Benefits of Attachment Parenting for Infants and Children: A Behavioral Developmental View. *Behavioral Development Bulletin*, 16(1), 1 – 14. doi: 10.1037/h0100514
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada Publishing.
- Moore, J. (2011). Behaviorism. *The Psychological Record*, 61(3), 449 – 464. doi: 10.1007/BF03395771
- Neubauerová, K. (2022). Informační zdroje moderního rodičovství: Z čeho rodiče čerpají informace o rodičovství. *Pedagogika*, 72(3), 365 – 390. doi: 10.14712/23362189.2022.2121
- Nevýchova. (n. d.). Co je Nevýchova. Získáno 17. prosince 2023 z <https://www.nevychova.cz/o-nevychove/>
- Niaraki, F. R., & Rahimi, H. (2012). The impact of authoritative, permissive and authoritarian behavior of parents on self-concept, psychological health and life quality. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2(1), 75 – 85.
- Nikoogoftar, M., & Seghatoleslam, S. (2015). The Role of Parenting Styles in Predicting Adolescent Behavioral and Emotional Problems. *Practice in Clinical Psychology Journal*, 3(1), 23 – 30.
- Noviyanti, N. I. (2020). Instagram Social Media As Guidance And Counseling MediaBased On Technology. *International Journal of Applied Guidance Counseling*, 1(1), 16 – 19. <https://dx.doi.org/10.26486/ijagc.v1i1.1045>
- Nykl, L. (2012). *Carl Ransom Rogers a jeho teorie: Přístup zaměřený na člověka*. Grada.

- Oryan, S., & Gastil, J. (2013). Democratic parenting: paradoxical messages in democratic parent education theories. *International Review of Education*, 59(1), 113 – 129. doi: 10.1007/s11159-013-9351-7
- Reese, H. W. (2013). Influences of John B. Watson's Behaviorism on Child Psychology. *Mexical Journal of Behavior Analysis*, 39(2), 48 – 80.
- Rogers, C. R. (2020). Rogers: Teorie terapie a osobnosti a další práce z let 1942 – 1987. Portál.
- Rosenberg, M. B. (2015). *Nonviolent Communication: A Language of Life: Life-Changing Tools for Healthy Relationships*. PuddleDancer Press.
- Rosenberg, M. N. (2005). *Raising Children Compassionately Parenting the Nonviolent Communication Way*. PuddleDancer Press.
- Rudi, J., He, Y., Dworkin, J., & Doty, J. (2018). How Useful Is It? Differences in Parents' Perceptions of Parenting Information Sources. *Journal of Human Sciences and Extension*, 6(3), 180 – 199. doi: 10.54718/BESQ7971
- Sahureka, P. A. M., & Soetjningsih, Ch. H. (2023). Democratic Parenting and Emotional Intelligence: A Study on Teenagers from Divorced Families. *Jurnal Bimbingan dan Konseling Terapan*, 7(2), 118 – 124. doi: 10.30598/jbkt.v7i2.1853
- Sartaj, B., & Aslam, N. (2010). Role of Authoritative and Authoritarian Parenting in Home, Health and Emotional Adjustment. *Journal of Behavioral Sciences*, 20(1), 47 – 66.
- Sears, W. (1999). Introduction. In K. A. Granju, & B. Kennedy, *Attachment Parenting: Instinctive Care for Your Baby and Young Child* (s. 19 – 20). Pocket Books.
- Sears, W., & Sears, M. (2001). *Attachment Parenting Book: A Commonsense Guide to Understanding and Nurturing Your Baby*. Little Brown & Co.
- Sedláková, R. (2014). *Výzkum médií: Nejužívanější metody a techniky*. Grada Publishing.

- Silk, J. S., Morris, A. S., Steinberg, L., & Kanaya, T. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum or distinct constructs? *Journal of Research on Adolescence*, 31(1), 113–128.
- Skinner, B. F. (1982). Contrived Reinforcement. *The Behavior Analyst*, 5(1), 3 – 8. doi: 10.1007/BF03393135
- Spock, B., & Rothenberg, M. B. (1945/1992). *Vy a vaše dítě*. Victoria Publishing.
- Stearns, P. N. (2003). *Anxious Parents: A History of Modern Childrearing in America*. New York University Press.
- Subramanian, K. R. (2017). Influence of Social Media in Interpersonal Communication. *International Journal of Scientific Progress and Research*, 109(38), 70 – 75.
- Švarcová, A. (2014, 4. června). Rodiče, nevychovávejte své děti! vyzývá Katka Králová, specialistka na výchovu dětí metodou nevychovy. Český rozhlas. <https://radiozurnal.rozhlas.cz/rodice-nevychovavejte-sve-deti-vyzyva-katka-kralova-specialistka-na-vychovu-deti-6492687>
- Vágnerová, M., & Lisá, L. (2022). *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Karolinum.
- Valentová, V. (2018). Respektovat a být respektován [recenze]. *E-psychologie*, 12(2), 64-67. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/valentova-rec.pdf>
- Velký lékařský slovník. (n.d.). *Venepuknce*. Získáno 4. března 2024 z <https://lekarske.slovniky.cz/lexikon-pojem/venepunkce-1>
- Vogel, E. A., Rose, J. P., Roberts, L. R., & Eckles, K. (2014). Social Comparison, Social Media, and Self-Esteem. *Psychology of Popular Media Culture*, 3(4), 206 – 222. <https://doi.org/10.1037/ppm0000047>
- Walrave, M., Robbé, S., Staes, L., & Hallam, L. (2023). Mindful sharenting: how millennial parents balance between sharing and protecting. *Frontiers in Psychology*, 14, 1 – 13. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1171611

Ward, T. C. S. (2015). Reasons for Mother–Infant Bed-Sharing: A Systematic Narrative Synthesis of the Literature and Implications for Future Research. *Maternal and Child Health Journal*, 19(3), 675 – 690. doi: 10.1007/s10995-014-1557-1

Washington, A., & Dunham, M. (2011). Early Parenting Practices and Outcomes for Adolescents. *Educational Research Quarterly*, 35(2), 43 – 75.

Watson, J. B. (1913/1994). Psychology as the Behaviorist Views It. *Psychological Review*, 101(2), 248 – 253.

Weber, D. A. (2003). A Comparison of Individual Psychology and Attachment Theory. *Journal of Individual Psychology*, 59(3), 246 – 262.

Wong, B. (2023, 18. května). Top Social Media Statistics And Trends Of 2024. *Forbes Advisor*. https://www.forbes.com/advisor/business/social-media-statistics/#key_social_media_statistics_section

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Abstrakt magisterské diplomové práce v českém jazyce

Příloha č. 2: Abstrakt magisterské diplomové práce v anglickém jazyce

Příloha č. 3: Kvalitativní dotazník

Příloha č. 4: Charakteristika výzkumného souboru

ABSTRAKT

Název práce: Současné trendy uplatňované ve výchově dětí v kontextu sociálních sítí

Autor práce: Bc. Pavlína Kabrdová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Šmahajová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 114, 207 256

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 117

Abstrakt

V této práci se opíráme o pojetí výchovy z hlediska klasických psychologických teorií, ale věnujeme se i současným pojetím a trendům. Provedený výzkum si klade za cíl popsat způsob, jakým je prezentována výchova na sociálních sítích v rámci mateřských profilů, představit výchovné přístupy, ke kterým se současné matky přiklánějí a zhodnotit, jak se v těchto postojích obsah šířený na sociálních sítích odráží. Pro naplnění stanovených cílů byl zvolen kvalitativní výzkumný design, ke zpracování dat byla využita tematická analýza. Výzkum byl rozdělen do dvou částí. První z nich se zaměřuje na analýzu příspěvků sdílených v rámci mateřských profilů na Instagramu, druhá na analýzu odpovědí matek, které se zapojily do sběru dat pomocí kvalitativního dotazníku. Výsledky výzkumu ukazují, že na mateřských instagramových profilech jsou sdíleny především myšlenky a zkušenosti autorek, nejzvučnějším tématem zde je respektující přístup. Respondentky se v některých případech s myšlenkami z Instagramu ztotožňují, v některých ovšem nikoli. Sociální sítě mohou mít na přístup k výchově současných matek dopad, roli zde ovšem hrají i jiné vlivy a zdroje.

Klíčová slova: výchova dětí, sociální sítě, trendy ve výchově, Instagram

ABSTRACT

Title: Current trends applied in child rearing in the context of social networks

Author: Bc. Pavlína Kabrdová

Supervisor: PhDr. Veronika Šmahajová, Ph.D.

Number of pages and characters: 114, 207 256

Number of appendices: 4

Number of references: 117

Abstract:

In this work, we rely on the concept of upbringing from the perspective of classical psychological theories, but we also address contemporary concepts and trends. The research aims to describe how parenting is presented on social media within maternal profiles, to introduce parenting approaches favored by contemporary mothers, and to assess how the content propagated on social media reflects these attitudes. To achieve the set goals, a qualitative research design was chosen, and thematic analysis was used for data processing. The research was divided into two parts. The first part focuses on the analysis of posts shared within maternal profiles on Instagram, while the second part analyzes responses from mothers who participated in data collection through a qualitative questionnaire. The research results show that maternal Instagram profiles primarily share the thoughts and experiences of the authors, with the most prominent theme being a respectful approach. Respondents in some cases identify with the ideas on Instagram, while in others, they do not. Social media can impact the approach to parenting of contemporary mothers, but other influences and resources also play a role.

Key words: child rearing, social networks, trends in child rearing, Instagram

Příloha 3: Kvalitativní dotazník

ÚVOD

Dobrý den,

velmi děkuji za Vaši ochotu strávit nějaký čas vyplňováním následujícího dotazníku. Vaše odpovědi budou zpracovány v rámci mé diplomové práce zabývající se současnými přístupy uplatňovanými ve výchově dětí, které zkoumám v kontextu sociálních sítí.

Dotazník je určen matkám, které mají **jedno dítě ve věku do 6 let**.

Celý dotazník může být časově náročnější – vyčleňte si na něj, prosím, **alespoň 50 minut** Vašeho času. Dotazník obsahuje především **otevřené otázky** – nevybírá se tedy z přednastavených možností, ale jde o volné odpovědi. Prosím Vás o to, abyste se snažili odpovídat co **nejkomplexněji a nejvýstižněji** – díky tomu budu moci odpovědi dobře zpracovat a obraz Vašeho přístupu k výchově bude co možná nejpřesnější.

Veškeré uvedené informace budou zpracovávány naprosto anonymně a budou sloužit pouze jako podklad k diplomové práci. Z výzkumu je možné kdykoliv odstoupit a účast na něm je zcela dobrovolná.

Spuštěním dotazníku souhlasíte s uvedenými podmínkami.

V případě jakýchkoliv dotazů mě neváhejte kontaktovat na e-mailové adrese: pa.kabrdova@seznam.cz

Moc děkuji za Vaši spolupráci

Bc. Pavlína Kabrdová

studentka 5. ročníku psychologie, Univerzita Palackého v Olomouci

ANAMNESTICKÝ DOTAZNÍK

Nejprve prosím zadejte několik základních informací o Vás a Vašem dítěti.

Věk matky:

Dosažené vzdělání matky:

Povolání matky:

Pokud jste právě na rodičovské dovolené, uveďte prosím, jaké povolání jste vykonávala předtím.

Vyberte typ svazku, který vás vystihuje:

- a) vdaná
- b) rozvedená
- c) nesezdané soužití s partnerem
- d) nesezdaná, žijící bez partnera
- e) jiný typ svazku – prosím specifikujte

S kým žijete ve společné domácnosti?

Počet dětí:

Věk dítěte:

Pohlaví dítěte:

- a) dívka
- b) chlapec

Bydliště – kraj, ve kterém matka s dítětem žije:

Velikost obce, kde matka s dítětem žije

- a) méně než 500 obyvatel
- b) 500 – 2000 obyvatel
- c) 2000 – 10 000 obyvatel
- d) 10 000 – 50 000 obyvatel
- e) 50 000 – 100 000 obyvatel
- f) 100 000 a více obyvatel

PŘÍSTUP K VÝCHOVĚ

Přistupujeme k hlavní části, kde se Vás ptám na různé aspekty Vašeho výchovného přístupu. Zde Vás prosím o Vaše **komplexní odpovědi**, žádná odpověď **není správná ani špatná**. Prosím, dopřejte si na vyplňování čas a klid a nebojte se psát odpovědi delší a ve větách 😊

1. Jak byste popsala Vaši komunikaci s dítětem v náročných situacích, kdy Vás např. neposlouchá? Jakým způsobem na dítě v těchto chvílích reagujete?

2. Uvedte prosím svůj názor na tento výrok:

„Je pro mě důležité, aby dítě mělo možnost volby. Nechci mu věci přikazovat či zakazovat, respektuji jeho vlastní rozhodnutí.“

3. Jak jednáte ve chvílích, kdy dítě projevuje emoce jako vztek či smutek – emoce, které bychom mohli označit za negativní? Co je pro Vás v těchto chvílích důležité?

4. Co je podle Vás klíčový prvek v rozvoji dítěte? Jak se podle Vás dítě v rámci výchovy nejvíce naučí?

5. Kdo je pro Vás vzorem/modelem toho, jak při výchově postupovat?

6. Co pro vás znamená kojení? Jak ke kojení přistupujete nebo jste přistupovala?

7. Jak vypadá spánek Vašeho dítěte – jak vypadá uspávání? Spí dítě přes noc samo nebo např. s Vámi v posteli? Pokud se u dítěte někdy projevovaly potíže se spánkem (např. časté buzení přes noc), jak jste k nim přistupovala?

8. Co je pro Vás nejdůležitější z hlediska stravování dítěte?

9. Co si myslíte o následujícím výroku:

„Ve výchově by se měla matka řídit hlavně vlastní intuicí.“

10. Je něco, co jste se Vy sama jako matka naučila? Co jste si uvědomila?

11. Jaké jsou Vaše priority z hlediska životního stylu Vaší rodiny?

12. Co byste vypíchl(a) jako nejdůležitější bod Vaší výchovy? Může se jednat buď o jeden, nebo klidně i o více aspektů.

13. V čem souzníte, nebo naopak nesouzníte v oblasti výchovy s Vašimi vlastními rodiči? Co děláte jinak než oni a v čem se s nimi shodujete? Jaký máte názor na výchovu v předchozích generacích obecně?

PŘÍSTUP K SOCIÁLNÍM SÍTÍM

Dostáváme se k poslední části. Čeká Vás ještě pár otázek, kde mě bude zajímat Váš přístup k sociálním sítím. Opět prosím o Vaše **komplexní odpovědi** a připomínám, že žádná odpověď **není správná ani špatná** 😊

14. Z jakých zdrojů čerpáte, nebo jste v minulosti čerpala, informace o výchově? Uveďte prosím, zda se jedná o knihy, články, televizní pořady, rodinu, zkušené kamarádky,...

15. Sledujete nějaké profily na sociálních sítích, které se věnují mateřství? Pokud ano, uveďte prosím platformu společně s názvem profilu.

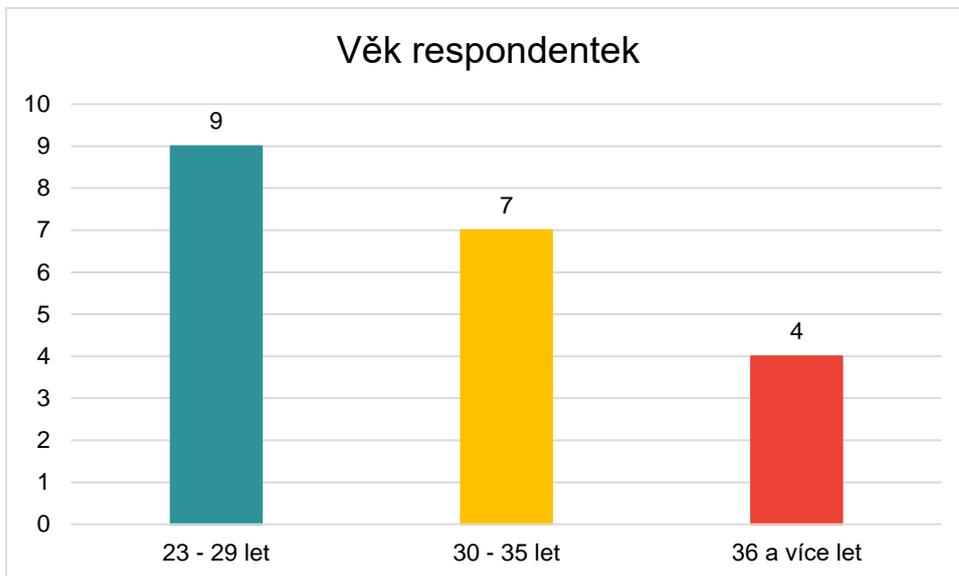
16. Pokud profily o výchově na sociálních sítích sledujete, prosím uveďte, co Vám tyto profily přináší, do jaké míry se nimi inspirujete, jaké důležité myšlenky jste si z nich odnesla.

17. Pokud profily o výchově na sociálních sítích nesledujete, uveďte prosím, Vaše důvody, proč tomu tak je.

Dostaly jsme se na konec dotazníku. Děkuji Vám za čas, který jste mu věnovala a za všechny Vaše uvedené odpovědi. Připomínám, že v případě dotazů či připomínek mě můžete kontaktovat na tomto e-mailu: pa.kabrdova@seznam.cz

Příloha 4: Charakteristika výzkumného souboru

Věk matky



Dosažené vzdělání matky

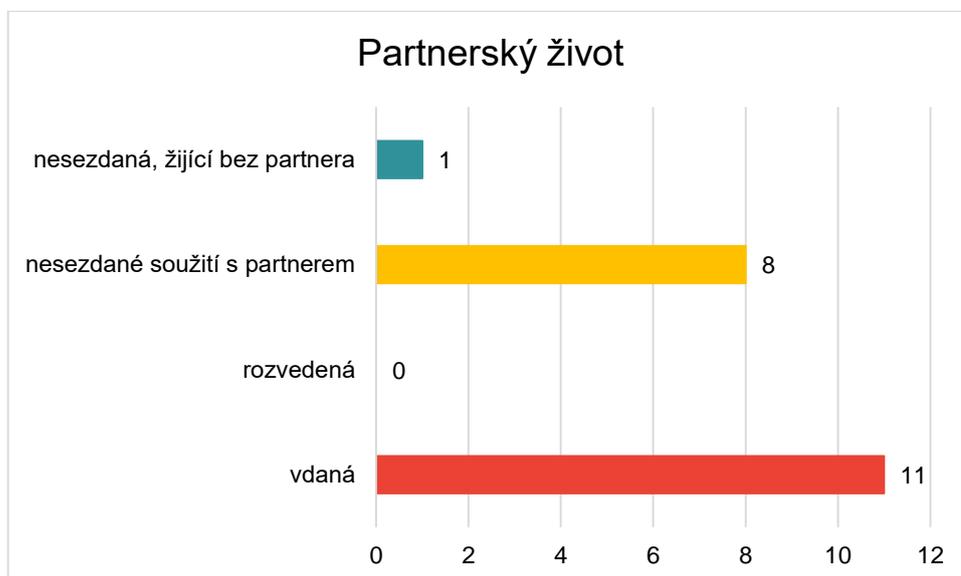


Povolání matky:

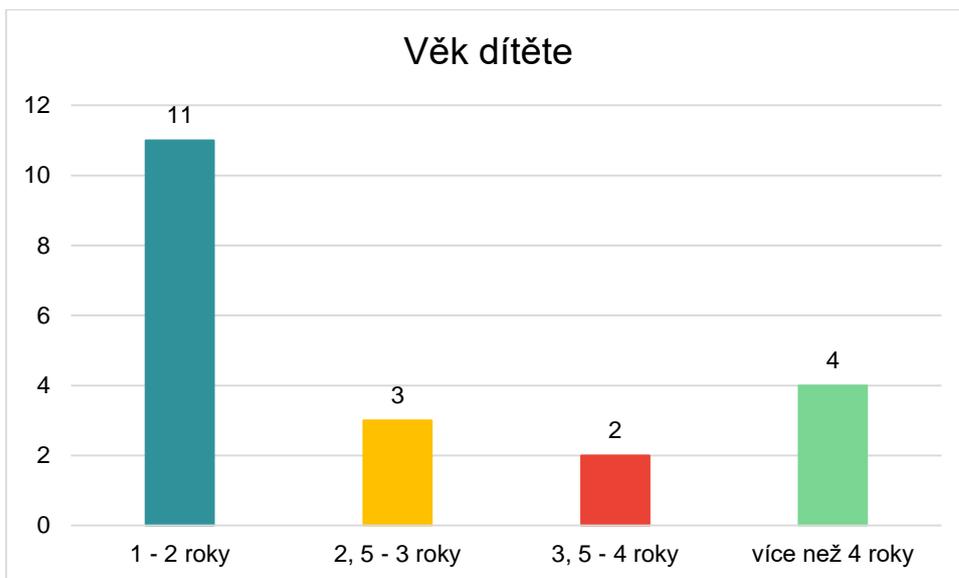
Pokud jste právě na rodičovské dovolené, uveďte prosím, jaké povolání jste vykonávala předtím.

referentka lesní správy
OSVČ (překladatelka, průvodkyně, lektorka češtiny)
finanční ředitelka
obchodní zástupce
marketingová specialistka
student VŠ Bc.
po škole jsem šla hned na rodičovskou dovolenou
technolog
učitelka
pedagog
justiční kandidát
všeobecná sestra
lékařka
porodní asistentka
zdravotní sestra
porodní asistentka
pečovatelka v domově pro seniory
obchodní asistentka
projektantka
OSVČ v zemědělství

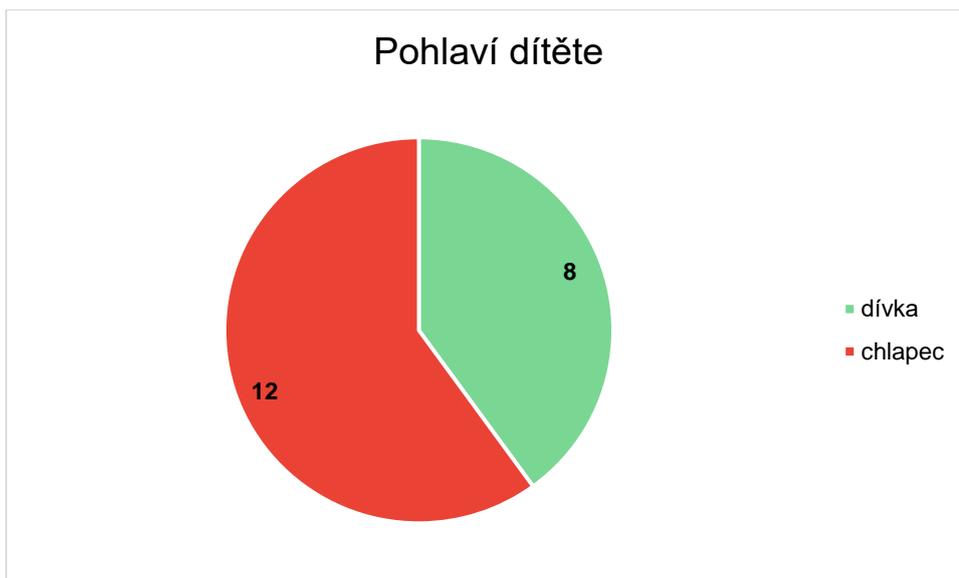
Vyberte typ svazku, který vás vystihuje:



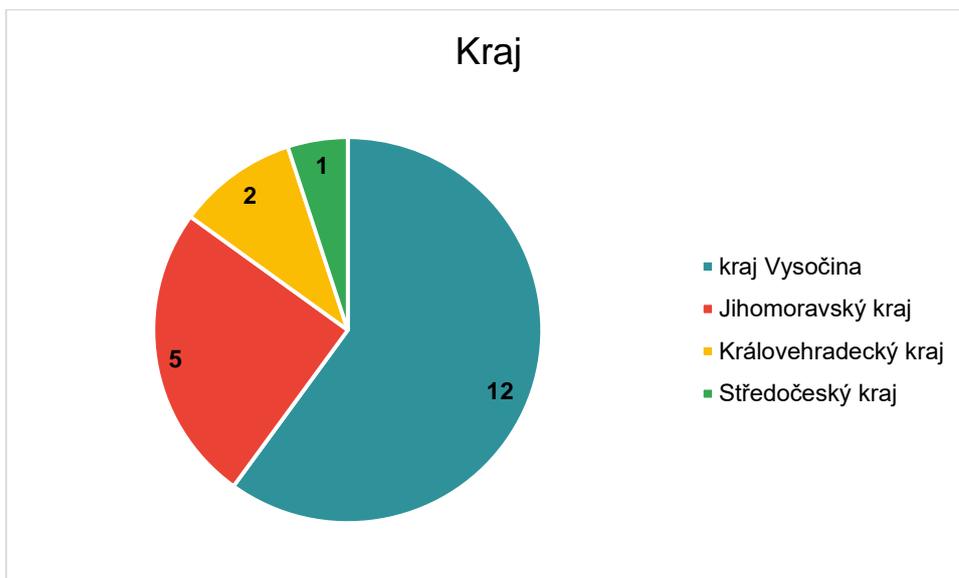
Věk dítěte:



Pohlaví dítěte:



Bydliště – kraj, ve kterém matka s dítětem žije:



Velikost obce, kde matka s dítětem žije

